

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ORTAÖĞRETİMDE AKRAN ZORBALIĞI, ZORBA/MAĞDUR OLMAYI
ETKİLEYEN KİŞİSEL ve ÇEVRESEL UNSURLAR-SAMSUN ÖRNEĞİ

YAZAR
EMİN BAŞ

ORCID NUMARASI

<https://orcid.org/0000-0003-4433-6617>

YÜKSEK LİSANS TEZİ
DİSİPLİNLERARASI ÇEVRE SAĞLIĞI ANABİLİMDALI

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi GÜL SULTAN ÖZEREN

SİNOP-2021

TEZ KABUL

Emin BAŞ tarafından hazırlanan “Ortaöğretimde Akran Zorbalığı, Zorba/Mağdur Olmayı Etkileyen Kişisel ve Çevresel Unsurlar-Samsun Örneği” başlıklı bu çalışma, 09/07/2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Dr. Öğr. Üyesi Gül Sultan ÖZEREN Sinop Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Fakültesi	İmza
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Tuba GÜNER EMÜL Mersin Üniversitesi/Hemşirelik Fakültesi	İmza
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Berna ERSOY ÖZCAN Sinop Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Fakültesi	İmza

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Emin BAŞ

ORTAÖĞRETİMDE AKRAN ZORBALIĞI, ZORBA/MAĞDUR OLMAYI ETKİLEYEN KİŞİSEL VE ÇEVRESEL UNSURLAR-SAMSUN ÖRNEĞİ

ÖZET

Amaç: Yaşadığımız dönemlerde, okul ortamında ve çevresinde zorbaca davranışlar, söylemler ve eylemler azımsanmayacak kadar yüksektir. Akran zorbalığının yaşandığı okullarımızda eğitim açısından temel görevlerden biri olan fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı bireyler yetiştirme ve kişisel açıdan her bir öğrencinin insan hakkı olan güvende olma duygusu zarar görmektedir. Bu araştırmanın amacı, ortaöğretimde akran zorbalığını, zorba/kurban olmayı etkileyen kişisel ve çevresel unsurlar yönüyle araştırmak, zorba/kurban olma arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Yöntem: Araştırma, 2020-2021 öğretim yılında Samsun İli Terme İlçesi ortaokullarından 257 gönüllü öğrenciyi kapsamaktadır. Veri toplama için “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” ve araştırmacılar tarafından oluşturulan sosyo-demografik özellikleri içeren “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışmamızın sonuçlarına göre, Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği alt boyutları, öğrencilerin cinsiyetlerine ve devam etmekte oldukları okula göre farklılık gösterirken, yaş grupları, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi algısı ve okul başarı algısına göre farklılık göstermemektedir. Ayrıca Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Olma Boyutu ile Kurban Olma Boyutu arasında orta kuvvete pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Bu durum zorba ve kurban olma arasındaki kısır döngüyü işaret etmektedir.

Sonuç: Akran zorbalığı olgusu; kişisel, ailevi ve çevresel birçok etkenle ilişkili olabilmekte dolayısıyla disiplinlerarası bir yaklaşımla ve daha çözüm odaklı ele alınması gerekmektedir. Öğrencilerin yanı sıra, öğretmenlerin ve ailelerin de işin içine samimi ve gerçekçi bir şekilde dahil edildiği, daha derinlemesine çalışmalar yapmak yararlı olabilir. Ayrıca her bölgeye özel olarak geliştirilecek koruyucu önleyici çalışmalar; eğitim ve psikososyal destek ortamları, sosyal medyanın da etkin kullanımı ile geliştirilecek bilinçlendirme programları etkin ve yararlı olabilir.

Anahtar Kelimeler: zorbalık, akran zorbalığı, şiddet, ortaöğretim, okullarda akran zorbalığı.

PEER BULLYING IN SECONDARY EDUCATION, PERSONAL AND ENVIRONMENTAL FACTORS AFFECTING BEING BULLY / VICTIM- EXAMPLE OF SAMSUN

ABSTRACT

Objective: In the era we are currently going through, bullying behaviors, words and actions in and around the school environment are at a considerable level. In the schools where peer bullying occurs, students' basic human rights of being safe and getting education are harmed, while the schools are prevented from performing their major duty of raising physically and mentally healthy students. The aim of this research is to investigate peer bullying in secondary education in terms of personal and environmental factors that affect bullying/victimization, and to examine the relationship between bullying and victimization.

Method: 257 volunteer students from secondary schools in the Terme District of Samsun participated in the research, in the 2020-2021 academic year. For data collection, "Personal Information Form" and "Peer Bullying Scale Adolescent Form", which include socio-demographic characteristics created by the researchers, were employed.

Findings: Results of the study indicate that the sub-dimensions of the Peer Bullying Scale differ in terms of the gender of the students and the schools they attend, whereas the results do not differ in terms of age groups, number of siblings, education level of parents, perceived family income, and perceived school success. In addition, a moderately strong positive correlation was found between the Bullying Dimension and the Victimization Dimension of the Peer Bullying Scale, which implies a vicious circle between being a bully and being a victim.

Conclusions: The phenomenon of peer bullying can be associated with many personal, family and environmental factors, therefore it needs to be addressed with a more solution-oriented, interdisciplinary approach. It could be useful to do more in-depth studies, in which students, as well as teachers and families, are involved in an open and realistic way. Also, it is envisaged that existence of educational and psychosocial support units, protective-preventive studies that will be developed specifically for each region, and awareness-raising programs effectively benefiting from social media will be effective and useful.

Key words: bullying, peer bullying, violence, secondary education, peer bullying at schools.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın ortaya çıkması ve oluşturulmasının her aşamasında yüksek lisans eğitim boyunca olduğu gibi sonsuz desteğini ve ilgisini esirgemeyen, bana sonuna kadar destek verip daima cesaretlendiren değerli Hocam Dr. Öğr. Üyesi Gül Sultan ÖZEREN'e, çalışmalarımızı tamamlayabilmek için saha çalışmalarına izin veren Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, çalışmalarımıza veri toplama aşamasında katılıp desteklerini esirgemeyen Ulviye Kır İmam Hatip Ortaokulu ve Terme Ortaokulunun yönetimi, öğretmenleri ve öğrencilerine ayrıca Yüksek lisans eğitimim boyunca ve tez çalışmalarında bana desteğini esirgemeyen Kozluk Ortaöğretim Okulu yönetimine ve son olarak aileme sonsuz teşekkürler ediyorum.

Emin BAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR LİSTESİ.....	viii
SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi.....	2
1.3. Problem Cümlesi.....	3
1.4. Alt Problemler	3
1.5. Araştırmanın Varsayımları.....	4
1.6. Sınırlılıklar	4
1.7. Araştırmanın Tanımları	5
2. GENEL BİLGİLER.....	10
2.1. Akran Zorbalığının Tanımı ve Kapsamı	10
2.2. Akran Zorbalığını Açıklayan Kuramlar	12
2.2.1. Sosyal Bilgi İşleme Kuramı	12
2.2.2. Zihinsel Çerçeve Kuramı.....	13
2.2.3. Sosyal Etkileşim Kuramı.....	13
2.2.4. Ahlak Gelişimi Kuramı	14
2.3. Akran Zorbalığının Türleri.....	15

2.3.1. Fiziksel Zorbalık.....	16
2.3.2. Sözel Zorbalık	17
2.3.3. Cinsel Zorbalık	17
2.3.4. Duygusal Zorbalık.....	18
2.3.5. Siber (Sanal) Zorbalık	19
2.4. Akran Zorbalığının Nedenleri	20
2.4.1. Çocuk ile İlgili Nedenler	21
2.4.2. Aile ile İlgili Nedenler.....	23
2.4.3. Okul ile İlgili Nedenler.....	25
2.5. Akran Zorbalığının Tarafları.....	26
2.5.1. Zorba	26
2.5.2. Kurban.....	28
2.5.3. Hem Kurban-Hem Zorba	31
2.5.4. Seyirci.....	32
2.6. Akran Zorbalığının Sonuçları.....	33
2.7. İlgili Araştırmalar	35
2.7.1. Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar	36
2.7.2. Uluslararası Alanda Yapılmış Araştırmalar	40
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	46
3.1. Araştırmanın Amacı ve Tipi.....	46
3.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı.....	46
3.3. Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri	46
3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	46
3.5. Araştırmanın Katılımcıları	47
3.6. Yöntem.....	48

3.6.1. Veri Toplama ve Araçlar	48
3.6.1.1 Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu	48
3.6.1.2 Katılımcı Bilgi Formu	48
3.6.1.3 Akran Zorbalığı Ölçeği Ergen Formu	49
3.6.2. Verilerin Çözümlemesi ve Değerlendirilmesi	49
4. BULGULAR ve TARTIŞMA.....	51
4.1. Bulgular.....	51
4.2. Tartışma.....	79
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	85
5.1. Sonuçlar.....	85
5.2. Öneriler	90
KAYNAKLAR	91
EKLER.....	107
ETİK KURUL KARARI	114
VERİ TOPLAMA/ANKET İZİN BELGESİ.....	117
ÖZGEÇMİŞ	119

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3-1 Çalışma grubunun okula, cinsiyete ve yaşa göre dağılımı.....	48
Tablo 4-1 Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	52
Tablo 4-2 AZÖ Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına Ait Cronbach Alpha Değerleri..	55
Tablo 4-3 AZÖ Ölçeği Zorbalık Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Devam Edilen Okullara Göre Dağılımı.....	56
Tablo 4-4 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Devam Edilen Okullara Göre Dağılımı.....	57
Tablo 4-5 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı	58
Tablo 4-6 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı	59
Tablo 4-7 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Yaşa Göre Dağılımı	60
Tablo 4-8 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Yaşa Göre Dağılımı	61
Tablo 4-9 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Dağılımı.....	62
Tablo 4-10 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Dağılımı.....	63
Tablo 4-11 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Doğum Sırasına Göre Dağılımı	64
Tablo 4-12 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Doğum Sırasına Göre Dağılımı	65
Tablo 4-13 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitimine Göre Dağılımı	66
Tablo 4-14 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitimine Göre Dağılımı	67

Tablo 4-15 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitimine Göre Dağılımı	68
Tablo 4-16 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitimine Göre Dağılımı	69
Tablo 4-17 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Aile Gelir Düzeyi Algısına Göre Dağılımı	70
Tablo 4-18 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Aile Gelir Düzeyi Algısına Göre Dağılımı.....	71
Tablo 4-19 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Okul Başarı Düzeyi Algısına Göre Dağılımı.....	72
Tablo 4-20 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Okul Başarı Düzeyi Algısına Göre Dağılımı.....	73
Tablo 4-21 AZÖ Ölçeği Zorba ve Kurban Boyutlarının Genel ve Alt Boyut Puanlarının İlişkisi	74

SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ

SEMBOLLER

- % : Yüzde
- N/n : Kişi Sayısı
- P : Anlamlılık Düzeyi

KISALTMALAR

- MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
- U.İ.H.O : Ulviye Kır İmam Hatip Ortaokulu
- T.O : Terme Ortaokulu
- TDK : Türk Dil Kurumu
- IBM : International Business Machines

1. GİRİŞ

Şiddetin bir türü olarak karşımıza çıkan akran zorbalığı, bu yönüyle toplum sağlığı konusudur. Dolayısıyla akran zorbalığının yalnızca okulu ilgilendiren ve okul içinde kalmasını öngören bir bakış açısı yerine disiplinlerarası bakış açısı ile birey, aile ve toplum kapsamında, kişisel derinlikte ve çevresel ekseninde ele alınması ve çözüm aranması gerekmektedir. Zorba ve kurban olma durumları, okul bağlılığına ve akademik başarıya etkilerinin yanı sıra kimlik ve kişilik gelişimine olan etkileri ile uzun vadeli yansımaları olan ciddi sorunlardır. Eş ve ebeveyn şiddeti aile içinde, mobbing (yıldıрма) iş yerinde, akran zorbalığı ise okullarda karşımıza çıkarak toplumun işlevselliğini ve gelişimini bozmaktadır. Bu bağlamda koruyucu önleyici çalışmalar yapabilmek için akran zorbalığını çeşitli yönleriyle ele alarak çalışmak anlamlıdır.

Zorbalık kavramı, “bir veya daha fazla öğrencinin daha güçsüz gördükleri öğrencilere karşı bilinçli ve sistematik bir şekilde rahatsızlık vermesiyle sonuçlanan ve kurban konumundaki çocuğun kendisini savunamayacak konumda bulunduğu bir saldırganlık” şeklinde ifade edilmiştir (Pişkin, 2002). Akran zorbalığı, öğrencilerin birbirleri arasında olan iletişim bozuklukları olarak da tanımlanabilir. Yani öğrenciler okullarda sıklıkla iletişime geçmektedirler ancak bu iletişim her zaman olumlu olarak sonuçlanmamaktadır. İletişim kanallarında yaşanabilecek aksaklıkların neden olduğu akran zorbalığı, öğrencilerin okullarda duygusal, akademik ve sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Peker ve Gültekin, 2014). Okullarda yaşanan akran zorbalığının özellikle çocukların ebeveynlerinin birbirleri ve çocuklarıyla olan ilişkileri ile doğrudan bağlantılı olduğu belirtilmiştir. Yeterli düzeyde olmayan ebeveyn ilişkilerinin, zorbalığın meydana gelmesinde etkili olan kısıtlardan biri olduğu saptanmıştır (Totan ve Yöntem, 2007). Akran zorbalığı ile ilgili olarak diğer faktörler sosyo-ekonomik durum ve akademik başarı olarak bildirilmiştir (Özkan ve Çifçi, 2010).

Akran zorbalığı bir takım maruziyetlere de neden olmaktadır. Özellikle çocukluk dönemlerinde akran zorbalığına maruz kalmış bireylerin yetişkinlik dönemlerindeki ilişkilerinde de zorluklar meydana gelmektedir (Ledley ve ark., 2006). Yine bu kişilerde madde kullanımı, silah kullanma ve suça karışma gibi sorunlu tutum ve davranış gelişimi söz konusu olabilmektedir (Ma ve ark., 2009). Özellikle akran zorbalığı ilişkisinde zorba görevini üstlenen çocuklar yetişkinliklerinde suç işleme eğimi gösterebilirler. Okullarda yaşanan akran zorbalığı davranışlarının, çocukların yetişkinlik dönemlerinde suç işleme

olasılıklarının habercisi olabileceğini belirtilmiştir (Weerman ve ark., 2007). Akran zorbalığı, öğrencileri; okul memnuniyeti, başarıya motivasyonu, akademik performans ve gelecekte beklenenler konusunda olumsuz etkilemektedir (Adıgüzel ve Karadaş, 2013; Çalık ve ark., 2009; Gürhan, 2017; OECD, 2017).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde akran zorbalığı yoğunluğunun ülkelere, bölgelere ve kültürlere göre farklı düzeylerde ortaya çıkabildiği söylenebilir. Kuzey Amerika ve Avrupa'nın 27 ülkesinde yapılan araştırmalar sonucunda bu ülkelerde akran zorbalığının genel bir problem olarak yaygın olduğu bildirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre bu ülkelerdeki her 10 öğrenciden 1'i ya akran zorbalığına maruz kaldığını ya da zorbalık yaptığını belirtmiştir (Molcho ve ark., 2009). Yine Amerika'da ve Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmalara göre sözel zorbalık ve fiziksel zorbalık en yaygın zorbalık türleri arasında yer almaktadır. Ancak Japonya'da yapılan bir çalışmada Japon öğrenciler arasında görmezden gelme ve gruptan dışlama zorba ve kurban yaygınlığı daha yüksek bulunmuştur. Dünya Sağlık örgütü tarafından 35 ülkenin verilerinin karşılaştırılması sonucu hazırlanan rapor; zorbalığın görülme oranının %1-50 arasında olduğu şeklindedir (Gürhan, 2017; Siyez ve Kaya, 2011).

Ülkemizdeki çalışma sonuçlarına göre de en çok sözel zorbalığa maruz kalındığı ardından fiziksel zorbalığın geldiği ve en yaygın zorbalık türünün sözel zorbalık olduğu bunu fiziksel zorbalığın takip ettiği, en az görülen zorbalık türünün ise söylene yayma olduğu şeklindedir (Gürhan, 2017; Siyez ve Kaya, 2011). Son zamanlarda diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de yaşanan şiddet ve zorbalık olaylarına sıkça rastlanmaya başlanmıştır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalardan ve basın yayın organlarından edinilen bilgiler ışığında, akran zorbalığında önemli oranda artış olduğu ifade edilmektedir (Gürhan, 2017).

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretimde akran zorbalığını, zorba/kurban olmayı etkileyen kişisel ve çevresel unsurlar yönüyle araştırmak, zorba/kurban olma arasındaki ilişkiyi incelemektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Yaşadığımız dönemlerde, okul ortamında ve çevresinde zorba davranışlar, söylemler ve eylemler azımsanmayacak kadar yüksektir. Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de

yaşanan şiddet ve zorbalık olaylarına sıkça rastlandığı bilinmektedir. Konu ile ilgili basın yayın organlarından ve yapılan çalışmalardan edinilen bilgilerin gösterdiği üzere akran zorbalığında önemli oranda artış vardır (Gürhan, 2017). Akran zorbalığı okul ve çevresinde yaşanan şiddet türü olarak karşımıza çıksa da yalnızca eğitim alanında bir sorun değildir. Akademik bağlılık, başarı, gelecek beklentisi yanı sıra kimlik ve kişilik gelişimine yansımaları ve döngüsel etkileri ile önemli bir toplum sağlığı sorunudur. Bu nedenle akran zorbalığı birey, aile ve toplum sağlığını kapsar ve okul sağlığı ile birebir ilintilidir. Öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul personelinin ruhsal, bedensel ve sosyal açıdan tam bir iyilik halinde olmalarını hedefleyen okul sağlığı alanında (MEB, 2017) bu şiddet türü ile mücadele kaçınılmazdır. Akran zorbalığı ile mücadelede bireylerin ve ailelerin tek başına baş etmeleri oldukça zordur. Dolayısıyla konunun aile, okul ve çocuk ekseninde ele alınması öne çıkmaktadır. Öğrencilerin psikososyal gelişimi ve eğitiminde öğretmenler ve veliler hizmet içi eğitimlerle bilinçlendirilirken aynı zamanda okul ve velilerin iletişim halinde olması oldukça büyük önem taşımaktadır. Günümüzün çağdaş eğitim sisteminde okullar yalnızca akademik başarı ile ilgilenen öğretim kurumları olanın ötesinde öğrencilerin kişilik gelişimiyle de ilgilenen ve katkıda bulunan toplumsal uyum sürecinin yaşandığı kurumlar olarak görülmektedir (Gürhan, 2017).

Yapılan taramalara göre HEGEM Vakfı tarafından Samsun İli Sosyal Risk Analizi Projesi kapsamında lise öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmadaki benzer bir yönü dışında bu bölgede bu kapsamda daha önce yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma Samsun İli Terme ilçesinde yer alan ortaokullarda eğitimlerine devam eden öğrenciler arasındaki akran zorbalığının boyutlarını, yaygınlığını ve akran zorbalığına neden olan risk faktörlerini araştırmak için yapılmıştır. Bu çalışmanın bölgede örnek teşkil ederek tekrarlanması ve Samsun merkezde ilçelerde yer alan ortaokullarda geliştirilebilecek olan akran zorbalığını önleme programları için kullanılabilir bir kaynak oluşturması beklenmektedir.

1.3. Problem Cümlesi

Ortaöğretim öğrencilerinde akran zorbalığı kapsamında zorba/kurban olma düzeyi nedir?

1.4. Alt Problemler

- Ortaöğretim öğrencilerinde zorba/kurban olma durumlarında okullara göre farklılık var mıdır?
- Ortaöğretim öğrencilerinde zorba/kurban olma durumlarında cinsiyete göre farklılık var mıdır?

- Ortaöğretim öğrencilerinde zorba/kurban olma durumlarında yaşa göre farklılık var mıdır?
- Ortaöğretim öğrencilerinde zorba/kurban olma durumlarında kardeş sayısına göre farklılık var mıdır?
- Ortaöğretim öğrencilerinde zorba/kurban olma durumlarında sınıf düzeyine göre farklılık var mıdır?
- Ortaöğretim öğrencilerinde zorba/kurban olma durumlarında aile gelir düzeyi algısına göre farklılık var mıdır?
- Ortaöğretim öğrencilerinde zorba/kurban olma durumlarında anne/baba eğitim düzeyine göre farklılık var mıdır?
- Ortaöğretim öğrencilerinde zorba/kurban olma durumlarında anne/baba birlikteliğine göre farklılık var mıdır?
- Ortaöğretim öğrencilerinde zorba/kurban olma durumlarında okul başarı algısına göre farklılık var mıdır?
- Ortaöğretim öğrencilerinin zorba ve mağdur olmaları arasındaki anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Öğrencilerin ölçek sorularını dikkatli ve içten bir şekilde cevaplandığı varsayılmaktadır. Kullanılan örneklem sayısının kitleyi yeterli düzeyde temsil edebildiği varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırmaya ilişkin sınırlılıklar; elde edilen verilerin 2020-2021 öğretim yılında Samsun ili Terme ilçesinde bulunan ilköğretim (ortaokul) okullarının ikinci kademesinde eğitim gören 257 öğrencinin görüşlerinden oluşması, ilgili ölçeğin içerdiği boyutlarla sınırlandırılması ayrıca verilerin pandemi süreci nedeniyle yüz yüze öğrenime geçilebilen sınırlı zamanlarda toplanabilmesi olarak sıralanabilir.

1.7. Araştırmanın Tanımları

Bu çalışmada sıkça karşılaşılabilecek kavramların neler olduğuna dair tanımlamalar ve açıklamalar aşağıda sunulmuştur:

Zorba: Yapılan araştırmalarda görüldüğü üzere “zorba” kavramı pek çok farklı çalışmada farklı şekillerde tanımlanmıştır. Aşağıda zorba kavramı değişik yönlerden tanımlanmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Maines ve Robinson, (1992) yılında yaptığı çalışmada bu kavramı, başkalarının haklarını ve ihtiyaçlarını gözetmeksizin; bireylerin kişisel statüsü, finansal kazancı ya da heyecanı için diğer bireylere daimi olarak zarar verme eyleminde bulunan kişiler olarak tanımlamaktadır. Zorba olarak ifade edilen kişiler, kendi akranlarına kaba ve saldırganca davranan kişilerdir (Olweus, 1994). Zorba, genellikle saldırgan davranışı başlatan ve sürdüren kişileri ifade etmek için kullanılan bir sözcüktür (Saldıraner, 2019). Zorbalar sürekli olarak akranları arasından kendisine hedef seçtiği diğer bireylere bilinçli şekilde zorbalık yapan kişilerdir (Uysal, 2011). Bir diğer ifadeyle zorbalığa başvuran, davranış şekli olarak zorbalığı benimseyen kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır (Ünalımsı, 2010).

Yine zorba, okul ortamında kendinden daha zayıf ve güçsüz olduğunu düşündüğü çocuklara karşı sistematik şekilde ve belli bir zaman dilimi boyunca saldırgan davranış gösteren öğrenci olarak ifade edilmektedir (Olweus, 1999). Arkadaşları ya da akranları arasında korku yaratmak amacıyla, kasıtlı olarak zorbaca davranışlar sergileyen öğrenci ya da öğrenci gruplarına zorba denir (Anderson, 2001). Bir başka ifade ile zorba, akran grupları içerisinde meydana gelen saldırganca eylemleri gerçekleştiren bireylerdir. İstenmeyen davranışları sergileyen zorba olarak tanımlanan bu birey, bu eylemleri kendi kişilik özelliklerine bağlı olarak sergileyebileceği gibi sosyal çevresine, ailevi olaylara ve okul içerisindeki atmosfere bağlı olarak da gerçekleştirebilir (Öztürk, 2019). En kısa şekilde ifade edilirse zorba, kendisinden fiziksel ve ruhsal olarak daha zayıf gördüğü çocuk ya da çocuk grubunu kasıtlı ve sistematik olarak rahatsız eden çocuk ya da çocuk grubudur (Pişkin, 2002).

Genel olarak denilebilir ki zorba, saldırganca veya hakaretvari davranışlarını kendisinde daha zayıf gördüğü öğrenci ya da öğrenci gruplarına karşı sistematik ve belli bir süre devam eden davranışlar şeklinde sürdüren öğrenci ya da öğrenci gruplarıdır. Bu

çalışmada yer alan akran zorbalığı ölçeğinde ise genellikle “Ben Yaptım” ve “Hemen hemen her gün” seçeneklerini işaretleyen katılımcılar olarak ifade edilebilir.

Kurban (Mağdur): Kurban ile ilgili yapılan tanımlamaların hemen hemen hepsi zorba kavramın bağlı olarak ifade edilmiştir. Olweus, (1994) yılında yaptığı çalışmasında kurban (mağdur) tanımını şu şekilde yapmıştır; genellikle bir ya da birden çok zorbanın saldırganca davranışlarına maruz kalan bireylerdir (Olweus, 1994). Kurban, zorbaca davranışlara maruz kalan kişidir (Saldıraner, 2019). Bir diğer tanımlamada ise kurban, zorba kişi ya da kişilerin zorbaca davranışlarına karşı hedef alınan kişi olarak ifade edilmiştir (Sullivan, Cleary ve Sullivan, 2003). Kurbanlar zorba kişi ya da kişiler için daimi olarak saldırganca davranışlarının hedefi haline gelen bu davranışlardan ötürü zarar gören kişi ya da kişilerdir (Uysal, 2011). Kurban, zorbaca davranışların hedefi olan kişilerdir (Ünalı, 2010). Bir diğer ifade ile zorba tarafından saldırganca davranışlara maruz kalıp zarar gören ve bu davranışlara gerekli tepkiyi gösteremeyen kişilerdir (Furniss, 2000).

Yapılan tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere, zorba şeklinde ifade edilen çocuk ya da çocuk grupları tarafından sistematik ve daimi olarak zorbaca davranışlara maruz kalan ve kendini bu davranışlardan savunamayacak olduğu düşünülen öğrenci ya da öğrenci grupları kurban olarak tanımlanmaktadır. Kurban olarak ifade edilen kişilerin kurban olma durumu da aynen zorba olma durumunda ifade edildiği gibi doğuştan gelen bir kişisel özellik olabileceği gibi sosyal çevre, aile ortamı ya da okul ortamı bu davranışı sergilemesinde etkili sebepler olabilir (Öztürk, 2019). Bu çalışmada yer alan akran zorbalığı ölçeğinde genellikle “Bana yapıldı” ya da “Haftada en az bir defa” gibi ifadeleri işaretleyen öğrenci ya da öğrenci grupları kurban oldukları düşünülmektedir.

Karışmayan (Seyirci): Smith ve Ananiadou (2003) yılında yaptığı çalışmada karışmayan (seyirci) olarak tanımlanan öğrencileri, herhangi bir zorbalığa maruz kalmayan ya da herhangi bir zorbalık yapmayan öğrenci veya öğrenci grupları şeklinde tanımlamıştır (Smith ve Ananiadou, 2003). Seyirci öğrenciler, zorbaca davranışları uzaktan seyreden bazen destekleyen bazen ise sessizce izleyen birey ya da birey gruplarına denir (Olweus, 1993). Yine bir başka çalışmada seyirci öğrenciler zorbalık davranışlarına aktif olarak karışmayan herhangi bir zorbaca eylemde bulunmayan kişiler olarak ifade edilmiştir. Bu kişiler zorbaca davranışların kendilerini ilgilendirmediği düşünerek yalnızca izlemektedirler (Saldıraner, 2019). Kısacası ne zorbaca davranışlar sergileyen ne de zorbaca hareketlere maruz kalan normal akran veya akran gruplara seyirci denilebilir (Ünalı, 2010). Seyirci öğrenci kavramı, okul ortamında her hangi biri tarafından

zorbalığa maruz kalmadığı gibi kendisi de her hangi bir kişiye zorbaca davranışlarda bulunmayan öğrencileri tanımlamak için kullanılır (Smith ve Ananiadou, 2003; Acar, 2009).

Akran Zorbalığı: Akran zorbalığı, bir öğrenci ya da öğrenci grubunun, kendisi ya da kendilerinden daha zayıf gördükleri öğrenci ya da öğrencilere yönelik yürüttükleri sürekli ve kasıtlı olarak rahatsız etmesi veya kurban olarak nitelendirilen öğrenci ya da öğrencilerin kendini koruyamayacak duruma düştükleri saldırganlık halleridir (Pişkin, 2002). Daha genel bir şekilde ifade etmek gerekirse daimi ve kasıtlı bir şekilde tehditkâr hareketlerde bulunma, aşılmalı ifadeler kullanma, lakap takma söz ve davranışlardır. Bosworth ve Espelage' e göre akran zorbalığı, bir veya bir grup öğrencinin, daha zayıf ve kendi kendini koruyamayacak durumda olan öğrenci ya da öğrenci grubunu bilinçli ve daimi şekilde rahatlarını bozacak şekilde hareket etmeleri neticesinde; bu duruma maruz kalan öğrenci ya da öğrenci gruplarında meydana gelmesi muhtemel sosyal, fiziksel veya psikolojik hasarlar veren davranış ve tutumlardan oluşan ve tekrarlayıcı olan saldırganlık türüdür (Bosworth ve Espelage, 1999). Akran zorbalığı bireyleri; ruhsal, psikolojik ve akademik olarak olumsuz şekilde etkileyen, daimi ve kasti olarak devam eden akran grupları arasındaki saldırganca davranışların bütünüdür' şeklinde ifade edilebilir (Öztürk, 2019).

Roland'a göre akran zorbalığını, bir veya birkaç kişi tarafından, kendini koruyamayacak durumda olan kişi ya da kişilere karşı yapılan, uzun süre devam eden fiziksel ve psikolojik olarak olumsuz sonuçlar doğurabilecek olan uzun süre tekrar eden davranış türüdür (Roland, 2000). Olweus ise akran zorbalığını, bir öğrencinin bir veya birkaç öğrenci tarafından daimi şekilde olumsuz davranışlara maruz bırakılması durumu olarak belirtmiştir (Olweus, 1994). Akran zorbalığının bir diğer tanımı ise, bir öğrencinin bir veya bir grup öğrenci tarafından sürekli olarak olumsuz davranışlara maruz kalması, bir grup tarafından dışlanması ya da jest ve mimikleriyle başka birini rahatsız etmesi gibi dolaylı eylemleri de kapsayan bir saldırganlık türüdür şekilde tanımlanmıştır (Olweus 1999). Arora (1987) ise akran zorbalığına, mağdur kalan öğrencilerin, yaşlıları ile paylaşım yapabilmeleri için yeterli derecede sosyal beceri veya bilişsel kapasite sahibi olmadıkları için ortaya çıkan ve zorba öğrencilerin saldırganca davranışlarını kullanarak, sosyal çevrede baskınlığa sahip olmaları ve bu baskınlığı sürdürmeleri olarak tanımlamıştır. Ünalmış ise akran zorbalığını, bir kişi ya da bir grup tarafından, kendini savunamayacak durumda olan kişiye yapılan, psikolojik ya da fiziksel olarak negatif sonuçları olan ve

tekrar eden bir şiddet çeşididir şeklinde tanımlar (Ünalınış, 2010). Bir diğler tanımda ise, bir veya birkaç öğrencinin, kendilerinden daha zayıf ve kendisini savunamayacak durumda olan öğrenci veya öğrenci grubuna karşı bilinçli ve sürekli bir biçimde rahatsız etmeleri neticesinde; karşı tarafta bulunan öğrenci ya da öğrenci grubunda sosyal, psikolojik ve fiziksel hasarlara sebep olan davranışlardan oluşan ve tekrar eden bir saldırganlık türüdür şeklindedir (Bosworth ve Espelage, 1999).

Yukarıda yer alan tanımlarda ifade edildiğı üzere akran zorbalığı kendi içerisinde birkaç özelliğı barındırmaktadır. Bunlar, güçlü öğrenci ya da öğrenci grubunun zayıf gördükleri öğrenciye karşı sürdürülen davranış türü olması, bu davranışların kasıtlı ve süreklilik olması, bu saldırganca davranışların mağdur öğrenci üzerinde bir takım olumsuz neticelere sebep olması şeklindedir.

Şiddet: Şiddet kısaca şu şekilde ifade edilebilir, bir kişiye karşı baskı ya da güç kullanarak onun isteğı olmaksızın bazı şeyler yaptırmak ya da ona karşı yapmaktır. (Ünalınış, 2010). Bir başka tanıma göre ise şiddet bir kişi veya kişi grubunun maruz kaldığı ve sosyal, fiziksel veya psikolojik hasarlara sebep olan, fiziksel ve ruhsal sağlıklarını ve gelişimlerini olumsuz şekilde etkileyen tutum ve davranışlardır. Yani bir kişi veya kişi grubunun bir diğler kişi veya kişi grubuna karşı fiziksel veya ruhsal şiddet uygulayarak zarar vermesi veya onun ya da onların istekleri dışında bir şey yapmaya zorlaması şeklinde ifade edilebilir (Çınar, 1999).

Fiziksel Şiddet: Fiziksel şiddet ise, bir öğrenci veya öğrenci grubunun kendilerinden daha zayıf hissettikleri bir diğler öğrenci veya öğrenci gruplarına karşı kesici ve zarar verici aletler ile yaralama, hırpalama, saç veya kulak çekme, dövme, itme veya çekme, tokat atma gibi davranışlarda bulunmasıdır (Şahan, 2010). Bir başka ifadeyle fiziksel şiddet, bedene yapılan şakalar, tekme, itme, tutma, çekme ve dövme, vurma gibi davranışları içine alan zorbalık türüdür (Saldıraner, 2019).

Psikolojik Şiddet: Psikolojik şiddet, bir öğrenci veya öğrenci grubunun kendilerinden daha zayıf hissettikleri bir diğler öğrenci veya öğrenci gruplarına aşağılayıcı sözler söyleme, küfretme, tehdit etme, alay etme, lakap takma, dalga geçme gibi tavır ve tutum sergilemesidir. Yani takılma ve küfür etme, ad takma, lakap takma, sataşma, dalga geçme, aşağılayıcı sözler söyleme, alay etme gibi davranışları içine alan zorbalık türüdür (Saldıraner, 2019). Psikolojik şiddet yalnızca öğrencilerin kendi aralarında birbirlerine karşı uyguladıkları bir davranış türü değildir. Herhangi bir öğrencinin kendi yaşlıtları ya da

okuldaki öğretmenleri tarafından aşağıyayıcı sözlere maruz kalması, küçük düşürülmesi, dalga geçilmesi, alay edilmesi, lakap takılması, küfür edilmesi, tehdit edilmesi şeklinde davranışlara maruz kalması ile oluşan bir şiddet türüdür (Şahan, 2010).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Akran Zorbalığının Tanımı ve Kapsamı

Zorbalık konusunda inceleme yapan araştırmacılar kendi bulgu ve düşünceleri ile paralel doğrultuda tanımlamalar yapmışlardır. Genel olarak bu tanımlamalar, birbirinden farklı gibi görünse de ortak anlamlar ifade etmektedirler. Türk Dil Kurumu zorba kavramını; “gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan kimse”, zorbalığı ise; “zorbaca davranışta bulunma, müstebitlik” şeklinde tanımlamıştır (TDK, 2020).

Zorbalık ifadesi, İskandinav araştırmacılar tarafından “mobbing”, “yıldırma”, olarak adlandırırken, Amerikan araştırmacılar tarafından ilgiyi zorba kavramından daha çok kurban kavramına çeken bir terim olan “victimization” “mağduriyet” ifadesi ile tanımlanmıştır. Olweus ise bu kavramı daha sonra “bullying” olarak adlandırılmıştır (Tattum, 1994). Bu kavram dilimize “zorbalık” olarak çevrilmiştir.

Zaman içerisinde çeşitli araştırmacılar zorbalık kavramı içerisinde grup şiddeti, bireysel şiddet, fiziksel şiddet gibi ifadelerle odaklandıkları için bu tanıma daha sonraki dönemlerde yalnızlaştırma, grup tarafından dışlanma, taciz etme, alay etme, dalga geçme gibi davranış kalıplarını da ekledikleri görülmektedir (Pişkin, 2002).

Bu kavram ile ilgili olarak Tattum (1994), daha geniş çaplı bir sınıflandırma yaparak, bir davranış modelinin akran zorbalığı olarak tanımlanması için altı temel unsur olduğunu belirlemiştir. Bu unsurlar şöyledir:

Doğa (Nature): Fiziksel ve/veya psikolojik olarak uygulanabilir.

Şiddet-Yoğunluk (Intensity): Ağır el şakalarından, şiddetli saldırılara uzanabilecek şiddet skalasını içerebilir.

Süre (Duration): Bu şiddet zaman zaman ve kısa süreli olabileceği gibi, rutin ve uzun süreli de devam edebilir.

Amaçlılık (Intentionality): Şiddet davranışı kazara ve dikkatsizce olan davranışlardan çok, bilinçli ve önceden tasarlanmış davranışlardır.

Katılımcılar (Numbers): Bir kişi ve/veya bir grubun yaptığı davranışlar olabilir.

İtici güç, dürtü (Motivation): Zorbalık cinsiyete göre farklılıklar göstermektedir. Genellikle kızlarda, kurbanın iftiraya uğraması, bir grup tarafından dışlanması şeklinde olabileceği gibi, erkeklerde fiziksel güç şeklinde olabilir.

Yapılan tüm çalışmalar neticesinde görülmüştür ki literatürde akran zorbalığı için henüz genel olarak kabul görmüş olan standart bir tanım bulunmamaktadır. Ancak akran zorbalığı ile ilgili ilk ciddi çalışmaların Dan Olweus tarafından yapıldığı söylenebilir. Olweus'un yaptığı çalışmaların ardından dünyanın pek çok ülkesinde akran zorbalığı ile ilgili yapılan çalışmaların, bu konunun küresel bir problem olduğunun göstergesi olduğu ifade edilebilir (Olweus, 2003 ve Pişkin, 2002).

Olweus' a göre akran zorbalığı “bir öğrenci veya birkaç öğrencinin başka bir öğrenciye karşı tekrarlı şekilde olumsuz davranışlarda ve eylemlerde bulunması” olarak açıklanmıştır. Bu tanımdan hareketle bir davranışın ya da eylemin akran zorbalığı şeklinde tanımlanabilmesi için:

- a) eylemlerin ve davranışların bilinçli ve zarar vermek amacıyla yapılması,
- b) eylem ve davranışların tekrarlı yani süreklilik arz etmesi,
- c) kurban ve zorba öğrenci arasında güç dengesizliğinin olması ve zorbalığa maruz kalmış öğrencinin yani kurbanın kendisini fiziksel ve/veya ruhsal olarak savunmasız, çaresiz hissetmesi gerekmektedir (Due ve ark., 2005 ve West, 1997).

Berger (2007), Olweus'un ortaya koyduğu akran zorbalığı kriterlerini desteklemiş, akran zorbalığı konusunda çalışma yapan araştırmacıların, okul öğrencilerinin kendi aralarında yaptığı şakaşmaları ve bir kere yaptığı kabaca davranışları akran zorbalığı olarak ifade etmediklerini, daha kaba, kırıcı ve düşmanlık besleyen davranış ve tutumları akran zorbalığı olarak kabul ettiklerini ifade etmektedir.

Akran zorbalığı konusu günümüzde okullarımızda düşük seviyeli şiddetin en yaygın şeklidir ve bu zorbalık eylem ve davranışları eğer kontrol altına alınmazsa sonraki dönemlerde daha ciddi şiddet eylemleri biçiminde ortaya çıkabilir. Zorbalık kavramı her ne kadar geçmiş dönemlerde çocuklarımızın gelişimlerinin bir parçası olarak değerlendiriliyor olsa da, günümüzde giderek anlaşılmaktadır ki çocuklarımızın okullardaki öğrenme çevresi üzerinde olumsuz ve yaygın bir etkisi bulunmaktadır. Özellikle okullarımızda alay edilme, dışlanma korkusu, fiziksel hasar verilme, tehdit edilme öğrenme süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Araştırmalar göstermiştir ki akran

zorbalığı eğer kontrol altına alınmazsa çocuklarımızın ileri ki yaşlarında çok daha tehlikeli bir hal olmakta ve hatta ölümcül hallere dönüşebilmektedir (Whitted ve diğerleri; 2005). Ne yazık ki özellikle zorbaca davranışlar sergileyen çocukların ailelerin bu davranışlara karşı gereken tepkiyi ve duyarlılığı göstermemektedir (Olweus, 1991).

Yukarıda ki bahsedilen çalışmalarda da anlaşılabacağı üzere sıklıkla karşılaşılan bir durum olan akran zorbalığı, birbiri ile karşılaşan her iki tarafın güçlerinin denk olmadığı hallerde ortaya çıkan, daha çok güçlü olan tarafın güçsüz olan tarafa karşı bilinçli ve sürekli şekilde tahrip edici davranışlarda bulunması ve zayıf olarak gördüğü tarafı manipüle etmesi davranışları sonucunda kurbanın olumsuz duygular yaşadığı hal ve durumlar olarak belirtilebilir. Aynı zamanda akran zorbalığını ve var olduğunu düşündüğü gücünü bir silah gibi kullanan zorba kişinin, mağdur kişinin zayıflığı ile daha da güçlü hissettiği bir döngü olduğu ifade edilebilir.

2.2. Akran Zorbalığını Açıklayan Kuramlar

2.2.1. Sosyal Bilgi İşleme Kuramı

Sosyal bilgi işleme, kişinin bilgiyi nasıl kazandığını, ne şekilde kullandığını ve nasıl yorumladığını ifade etmeye çalışan, bilgiyi anlamlandırma süreci ile ilgili mekanizmaların neler olduğunu ve nasıl çalıştığı ortaya koymaya çalışan bir yaklaşımdır (Eminoğlu, 2018).

Crick ve Dodge (1994)'nın çalışmalarında sosyal bilgiyi işleme kavramı, insanların kalıtsal özellikleriyle birlikte gelen davranış kalıpları ve yaşadıkları deneyimleri çerçevesinde çevrelerinde olan olaylara verdikleri tepkiler olarak ifade edilmektedir. Sosyal bilgi işleme kuramı, kişinin bilgiyi çevrelerinden almaları, depolamaları ve yeniden kullanma becerilerini belirlemeye çalışan bir kavramdır.

Zorbalık davranışlarını açıklamaya çalışan sosyal bilgiyi işleme teorisi bu zorba davranışlarının oluşmasını 6 aşamada ifade etmektedir. Birinci aşamada öğrenci içerisinde yaşadığı sosyal çevre içerisinde kendisinin ilgi duyduğu davranışlara ilgi göstermekte ve bu davranışları kodlamaktadır. İkinci aşamada kodladığı bu davranış kalıplarını bilgi ile anlamlandırmaktadır yani işlemektedir. Üçüncü aşamada öğrenci bu hal ve duruma dair bir amaç oluşturmakta ve netleştirmektedir. Dördüncü aşamada ise öğrenci ilgisini çeken olaya benzer bir durumla karşılaştığında tepkilerini gözden geçirmektedir. Beşinci aşamada öğrenci gösterdiği tüm tepkileri zihninde süzerek en işlevsel olanı seçmektedir. Altıncı

aşamada ise öğrenci herhangi bir davranış karşında hal ve tutumları ortaya koymaktadır (Crick ve Dodge, 1994).

Bir diğer yaklaşıma göre bu kuram, kişilerin yakın arkadaş ilişkileri ve / veya sosyal çevrelerindeki davranışlardan elde ettikleri ipuçlarına göre hal ve tutum sergilediklerini ifade etmektedir. Öte yandan bu kuram, bireylerin içerisinde bulundukları çevrelerindeki yaşamsal ilişkilerinde, sürdürdükleri eylemlere yön veren temel bir mekanizma olarak ifade edilmektedir (Yaman ve diğerleri, 2011).

2.2.2.Zihinsel Çerçeve Kuramı

Zihinsel Çerçeve Kuramı, kişinin kendi zihnini ve diğer insanların hal ve tutumlarını zihinsel (duygu, istek, inanç, niyet gibi) olarak anlamlandırma konusuna odaklanırken, kişinin diğer insanların zihinsel hal ve durumlarını anlamadaki yetersizliği “zihinsel körlük” olarak ifade edilmektedir (Doherty, 2009). Diğer bir ifadeyle Zihinsel Çerçeve Kuramı, bireyin kendi davranışlarına açıklık getirmeyi; bireyin inançları, hedefleri, niyetleri, kanıları gibi düşünsel hallerini tahmin ve analiz etmeyi, diğer bireylerin farklı bir şekilde düşünme yetisine sahip olduğu bilincine ve yetisine sahip olmayı ifade eder. Daha evvel yapılmış olan araştırmalara göre, gerçekte zorba olan çocukların bir kısmının üstün zekâyâ sahip kişiler olduğu belirtilmiştir. Bu üstün zihin becerilerinin zorbalık faaliyetlerini yorumlamada zihin kuramının önemli bir kavram olduğu ifade edilmektedir (Pasin, 2017).

Akran zorbalığı, saldırganlığın bir boyutu olarak değerlendirilmesi yönüyle kasıtlı ve bilinçli olarak yapılan zorbalığın saldırganlıkla ilişkili olduğu söylenebilir. Yukarıda belirtildiği üzere kasıtlı ve bilinçli olarak yapılan saldırganlıkta, herhangi bir kişinin ani ve plansız olarak yaptığı saldırganca hareketlerin aksine hiçbir kışkırtıcı eylem ya da davranış olmadan kişi kasıtlı olarak saldırganca davranışları planlamakta ve uygulamaktadır. Bu tarz olaylarda kişi saldırganlığı planlamakta ve en uygun zamanı kollamakta ve uygun olan anda harekete geçmektedir (Yaman ve diğ., 2011).

2.2.3.Sosyal Etkileşim Kuramı

Sosyal Etkileşim Kuramı, zorbalık davranışlarını yorumlarken sosyal öğrenme ve özdeşim yapmanın oluşturulan davranış kalıplarında oldukça etkili olduğunu ifade etmektedir. Eğer öğrenci zorbaca hal ve tutumların doğal olduğunu düşünüyorsa, davranış kalıplarının arasına zorbaca davranışları rahatlıkla ekleyebilir. Özellikle öğrenci ergenlik

dönemlerinde zorbaca davranışları doğallaştırmışsa hayatlarının ileriki dönemlerinde saldırganca davranışlar sergileyebilecektir (Aslan, 2013) .

Sosyal Etkileşim Kuramı, doğrudan ya da dolaylı gözlemlerle zorbalık davranışlarının öğrenilmiş bir davranış kalıbı olduğunu ifade etmektedir. Zorba olan kişi bu davranışı neticesinde motive olabilmektedir. Dolayısıyla herhangi bir davranışın neticesi kendisi için pozitif yönde ise zorbalığı devam ettirme ihtimali artmaktadır. Örnek vermek gerekirse zorba olan kişi bu davranışları neticesinde diğer insanlar üzerinde kontrol ve güç elde ediyorsa bu davranış onu tatmin eder ve cesaretlendirir. Bu teoriye göre zorbaca davranışlar öğrenilir bu nedenle öğrencilere öfke kontrolü, çatışma halinde çözüm üretmek gibi sosyal bir takım becerilerin öğretilmesi onların şiddetten kaçınma, bireysel ve sosyal proaktif davranışlarının gelişimine neden olacaktır. Dolayısıyla bu teori öfke kontrolünü ve saldırganlıklarını kontrol altına almayı sağlayan kişileri tanımlamak için uygun olacaktır (Bell ve ark., 2001). Kişiler örnek aldıkları ya da dikkat ettikleri davranışları, pozitif sonuçlar doğurması halinde gerçekleştirme eğilimindedirler. Kişiler kendileri gibi olan insanların başarıları ile de motive olabilirken, negatif sonuçlar doğuran olaylar zamanla terkedilebilir (Bandura, 1989).

Akran zorbalığı, yalnızca çocukların kendi bireysel özelliklerine dair bir sorun olmaktan çok arkadaş ortamındaki ilişkileri, aile içerisindeki tutum ve davranışları, öğretmenlerinin tutumları, okul ortamı ve yaşadıkları toplumun kültürü gibi çok boyutlu ve karmaşık bir sorundur. Bu sebeple akran zorbalığı yalnızca bireysel bir problem değil bireyin birlikte yaşadığı toplumun bir sonucudur. Dolayısıyla çevresel ilişkiler bireyin kişisel özelliklerine yön vermekte birlikte kendisi de bu özelliklerden etkilenmektedir (Doğan, 2010).

2.2.4.Ahlak Gelişimi Kuramı

Kişiler bir eylemde bulunmadan önce davranışlarının sebep olacağı olası sonuçları göz önünde bulundurarak en doğru davranışın nasıl ve ne zaman olacağına dair karar verebilme yetisine sahiptirler. Bu nedenle zorbalığın yapılması döneminde ahlaki davranış ölçüleri karar vermede etkin rol oynamaktadır (Eminoğlu, 2018).

Zorbalık kavramının anlamlandırılması sürecinde, yukarıda açıklanmaya çalışılan Sosyal Bilgi İşleme Kuramı ve Zihinsel Çerçeve Kuramı kapsamında saldırganlık durumlarının ahlaki yönleri ele alınmıştır. Ahlaki gelişim kuramını ortaya atan Arsenio ve

Lemerise (2001)'e göre ise akran zorbalığı kavramı, yardımseverlik, adalet, dürüstlük, fedakârlık gibi ahlaki davranışlar görmezden gelinerek açıklanamaz (Arsenio ve Lemerise, 2001). Bu kuramın öncelikli kriterleri ahlaki duyarlılık ve ahlaki yargılamanın kişinin sosyal hayattaki davranış ve eylemlerine doğrudan etki etmeleridir.

Ahlaki gelişim modellerinin diğer kriterleri olan ahlaki güdülenme ve ahlaki kişilik ise ahlaki davranışların bir boyutudur. Bu yönüyle direkt olarak akran zorbalığının bir ögesidir denilebilir. Ancak nihayetinde bu davranış biçimi kişinin bireysel tercihidir. Herhangi bir kişi herhangi bir davranış veya eylem karşısında saldırganca davranış sergileyip sergilememe hususunda karar verebilme becerisine sahiptir (Totan, 2008, Yaman ve ark. 2011).

Totan'a (2008) göre kişiler bir davranış, tutum veya tepki göstermeden önce, bu tepkilerinin olası sonuçlarının neler olabileceğini tahmin edebilme ve dolayısıyla gelebilecek bu tepkilere göre sergileyebilecekleri davranışlar içerisinde en işlevsel olanın ne olacağını belirleyebilme yetisine sahiptirler. Toplumsal olarak ahlaki açıdan doğru kabul edilmeyen zorbalık ya da saldırganlık olaylarında kişilerin sahip oldukları bu bilişsel yetiler etkin bir rol oynamaktadır. Zorbalık davranışlarını anlamak ve anlamlandırmakta ahlaki gelişim kavramı ve süreçlerinin önemli olduğu vurgulanmıştır (Totan, 2008).

2.3. Akran Zorbalığının Türleri

Akran zorbalığı uluslararası bir olgu olup; çocuklar, ergenler ve hatta yetişkinler arasında da sıkça görülen bir durumdur. Ancak zorbalık kavramının sık ve yaygın görülmesi bu kavramın toplumsal açıdan kabul edilebilir olduğu anlamına gelmez. Zorbalık, insan hayatının herhangi bir döneminde ve bireylerin uygun ortam yakaladıkları her yerde, grup veya bireysel olarak mağdur olan kişiye yönelik zarar verici ve art niyetli olarak yaptıkları hal, tutum, davranış, hareket veya söz olabilir (Bulgurcu, 2011).

Hazelden/Johnson Enstitüsü tarafından yapılan akran zorbalığının davranış şekillerini inceleyen bir çalışma "Akran Zorbalığına Hayır Programı" adı ile ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada akran zorbalığı türleri, zorbanın uyguladığı şiddetin türü dikkate alınarak "bedensel/ fiziksel", "duygusal" ve "sosyal" olmak üzere üç temel grupta incelenmiştir. Çalışmada her grup kendi içerisinde "sözel ve davranışsal" olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır (Güvenilir, 2010). Yine European Community European Social Fund tarafından yayımlanan bir çalışmaya göre; sözel zorbalık, fiziksel zorbalık, duygusal

zorbalık, başkasına ait bir şeyi zorla alma zorbalığı, saklama zorbalığı, ırkçı zorbalık, davranış zorbalığı, bozucu zorbalık ve cinsel zorbalık olmak üzere dokuz alt kategoride zorbalık olduğu belirtilmiştir (Koç, 2006).

Pişkin (2002) tarafından yapılan bir çalışmada, zorbalık türleri “fiziksel”, “sözel”, “davranışsal” ve “dolaylı” olarak dört boyutta incelemiştir. Direkt olarak zorbalığa uğramanın fiziksel ve sözel boyutları; dolaylı şekilde zorbalığa uğramanın ilişkisel, cinsel, siber, aile kökeni ve inanç gibi alt boyutları tanımladığı ifade edilmektedir (Tıprıdamaz-Sipahi, 2008).

2.3.1. Fiziksel Zorbalık

Fiziksel zorbalığı, kasıtlı ve bilinçli olarak herhangi birine fiziksel olarak zarar verme şeklinde tanımlayabiliriz. Bu fiziksel zarar verme şekilleri şu şekilde örneklendirilebilir; itip kakma, tartaklama, çimdikleme, tırmalama, tokat atma, hareketlerini kısıtlama, ısırma, tükürme, saç çekme, tekmeleme, çelme takma, silahla tehdit etme ve hatta cinayet işleme (Kaufman-Goodstein, 2013).

Bir diğer ifadeye göre ise fiziksel zorbalık, itme, çekme, dürtme, tokat atma, vurma, boğazını sıkma, yumruklama, tekmeleme, ısırma, etini kıvrırma, tırmalama, saçını çekme, tükürme, odaya kilitleme, giysilerine ve eşyalarına zarar verme veya fiziksel zarar verme davranışlarını içerir. Yapılan çalışmalarda kişilerin açıklamaları neticesinde fiziksel zorbalığın diğer zorbalık türlerinin tamamının üçte birinden daha azı bir düzeyde olduğu bildirilmiştir (Eminoğlu, 2018).

Gümüşler ve Başaran (2014) tarafından yapılan bir çalışmada okul öğrencilerinin sınıflarına göre zorbaca davranışlar sergileme düzeyleri araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, okuldaki sınıf düzeyleri ile akran zorbalığı yapma eğilimleri arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Toplam zorbalık puan düzeyi %76,8 oranıyla onuncu sınıflarda en yüksek seviyededir. Ayrıca onuncu sınıflarda fiziksel zorbalık %72,3, cinsel zorbalık %21,8, sözel zorbalık ise %62,6 oranındadır. Yine araştırma bulgularına göre, fiziksel zorbalık ve sözel zorbalık onuncu ve on birinci sınıflarda, dokuzuncu sınıflara oranla anlamlı derecede fazla iken, cinsel zorbalık ise onuncu sınıflarda sadece dokuzuncu sınıflara oranla anlamlı derecede fazladır. Çalışmanın sonuçlarına göre erkek öğrencilerin cinsel zorbalık yapma oranları, kız öğrencilerine oranla anlamlı derece yüksektir.

Çalışmada ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile öğrencilerin zorbalık yapma eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (Gümüşler ve Başaran, 2014).

2.3.2.Sözel Zorbalık

Sözel zorbalık oldukça sık olarak karşımıza çıkan zorbalık türlerinden biri olmakla birlikte çoğu zaman göz ardı edilen yönü bireylere karşı yapılan onur kırıcı ve aldatıcı davranışlar neticesinde onlara en çok zarar veren zorbalık türlerinden biridir. Sözel zorbalık çeşitleri; kişileri tehdit etme veya korkutma, onlara lakap takma, ırkçılık yapma, alay etme, kişiler hakkında onların istemediği cinsel içerikli kelimeler veya aşağılayıcı ifadeler kullanma, kişilere hakaret etme veya küfür etme, kişilerle ilgili olarak iftira atma ya da incitici kelimeler kullanma, kişilerle onları istismar edici telefon görüşmeleri yapma gibi davranış kalıpları şeklinde sıralanabilir (Eminoğlu, 2018).

Sözel zorbalık bilinçli ve kasıtlı olarak sözle başkasına karşı zarar verme olarak ifade edilebilir. Örneklendirmek gerekirse; küfür etme, aşağılama, dalga geçme, bağırma, tehdit etme, lakap takma, alay etme, sataşma, dedikodu yapma, sosyal medya ya da telefonla taciz etme gibi eylemlerdir. Yani sözel zorbalık sözlü olarak kasıtlı, bilinçli ve sürekli yapılan bir zorbalık çeşididir (Kapçı, 2004).

Yapılan araştırmalarda ilköğretim ve lise düzeylerinde olmak üzere en fazla sözel zorbalığa rastlandığı ifade edilmekle birlikte (Çankaya, 2011; Genç, 2007; Özkan ve Çifci, 2010) farklı sonuçlar da bulunmaktadır.

2.3.3.Cinsel Zorbalık

Cinsel zorbalık kavramı, cinsel içerikli ve muhatap olan kişi tarafından istenmeyen; söz, davranış ya da eylemleri kapsamaktadır. Bu davranışlar, cinsel içerikli mesajlar olabileceği gibi yine cinsel içerikli eylemler ya da teşhircilik olabilir. Bu şekilde istemedikleri eylem ve davranışlara maruz kalan kişiler utanç duyabilir, kendilerini küçük düşürülmüş hissedebilir. Cinsel zorbalık, kasıtlı ve bilinçli olarak bir kişinin cinsel kimliğine, cinsel öğeler veya olaylarla o kişiye zarar verme olarak tanımlanabilir. Bu zorbalığa dair örnekler şu şekilde verilebilir; cinsel içerikli eylem veya davranışlarda bulunma (mesaj, resim, söz, v.b.) taciz etme, cinsel istismarda bulunma, tecavüz gibi (Kaufman-Goodstein, 2013). Bir başka araştırmada cinsel zorbalığa dair davranış kalıpları şu şekilde sıralanmıştır; elle veya sözle cinsel içerikli davranış ya da eylemde bulunma, cinsel içerikli kelimelerle imalarda bulunma, etek veya benzeri kıyafetleri kurbanın istediği

dışında kaldırma veya çıkarma, cinsel amaç güderek elleme, kurban hakkında cinsel içerikli dedikodular yayma, taciz veya tecavüz, vb. Cinsel zorbalık davranış ve eylemleri; teknolojik ortamda yapılan cinsel içerikli görüntü ve ses paylaşma, cinsel içerikli mesaj yollama gibi davranışları da içerir. Yapılan araştırmalar cinsel zorbalığın okullarda en az görülen zorbalık türlerinden biri olarak belirlendiğini göstermektedir (Kapçı, 2004). Bu zorbalık türü genel olarak kızlara yönelik olmakla birlikte erkek öğrencilere yönelik de olabilir. Cinsel zorbalık kişiler üzerinde negatif ve hasar verici etkiler yaratabilir. Ancak ne yazık ki öğrenci aileleri, öğretmenler hatta öğrenciler bile cinsel zorbalığı sözel ya da fiziksel zorbalık boyutuna gelineye dek yok sayabilmektedirler. Oysa direkt olmayan zorbalık davranışları direkt olarak yapılan zorbalık davranışları kadar tahrip edici, incitici ve zarar vericidir (Eminoğlu, 2018).

Ayas ve Pişkin'in (2011) bir çalışmasında lise öğrencileri arasındaki akran zorbalığı durumları cinsiyet, sınıf seviyesi ve okul çeşidi açısından incelenmiştir. Öğrencilerin çoğunlukla kendi akranları yani aynı sınıf düzeyindeki akranların cinsel zorbalık davranışlarına maruz kaldıkları sonucuna varılmıştır. Okullarda muhatabı rahatsız edici cinsel içerikli lakap takma (sapık, lezbiyen, gay, vb.) gibi şakalaşmaların daha çok tanınmış öğrenciler arasında olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmacılara göre 9. Sınıf öğrencileri arasında cinsel içerikli şakalaşmaların daha az olmasının sebebi öğrencilerin henüz yeni tanışmaları ve birbirlerine yabancı olmalarından dolayı birbirlerine karşı daha resmi davranışları olabileceğini ifade etmişlerdir (Ayas ve Pişkin, 2011).

Kapçı (2004) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmalara göre dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri arasında en düşük düzeyde görülen zorbalık türü cinsel zorbalıktır. Ancak araştırmaya katılan öğrencilerin %30'u elle rahatsız edildiklerini ve cinsellikle ilgili cümleler duymak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir (Kapçı, 2004).

2.3.4. Duygusal Zorbalık

Duygusal zorbalık kavramı, kasıtlı olarak bireyin benlik algısına hasar vermek şeklinde ifade edilmiştir. Alay etme, ırk, etnik ve dine yönelik hakaret, lakap takma, engel durumu, cinsiyet, cinsel eğilim gibi özelliklerle dalga geçme, aşağılayıcı çizimlere konu etme, korkutma, toplum içinde meydan okuma gibi tutumlar örnekler verilebilir (Kaufman-Goodstein, 2013). Duygusal zorbalık ya da ilişkisel zorbalık; bireyleri dışlama ya da önemsememe, onları ihmal etme, kişileri yalnız bırakarak onlardan uzaklaşma, kişilerin kendilerine olan güvenlerine zarar verici ve aldatıcı davranışları sergileme ve bu

davranışların tekrarlanması şeklinde olabilir. Aynı şekilde alay edici ya da tehdit edici şekilde vücut dilini kullanma, alay eder veya küçümseyici şekilde gülme, yüz mimikleriyle incitici tavırlar sergileme, kaş çatma, gözleri kişilere imalı şekilde kısma, saldırganca bakış, ima ve vücut hareketleri sergileme de bu kapsamdadır. Bu şekilde tutum ve davranışlar, kişileri dışlamak, kasıtlı olarak arkadaşlık ilişkilerine zarar vermek ya da kişileri arkadaş grupları içerisine girmelerini engellemek şeklinde yansıyabilir (Eminoğlu, 2018). Konuşmamak, dışlamak, faaliyet dışı bırakmak, zor görevler yüklemek, yardımcı olmamak, tek başına bırakmak, alay konusu etmek ya da utandırmak duygusal zorba davranışlar arasında yer almaktadır. Duygusal zorbalığa uğrayan kişilerin çoğunlukla diğerlerine göre daha tedirgin, sessiz, hassas olduğu ve çeşitli psikososyal problemlerle yüz yüze geldikleri ifade edilmektedir (Kalafat, 2018).

Duygusal ya da ilişkisel zorbalığı diğer zorbalık türlerinde ayıran bazı temel farklılıklar bulunmaktadır. Bu zorbalık belirgin bir takım sebeplere bağlı olmaksızın zorbada meydana gelen, bütünüyle karşısındakiyle daha evvel yaşadığı olumsuz bir olayın zamanla meydana çıkan izdüşümü olarak ele alınabilir. Bu zorbalık çeşidinde zorba ile mağdur olan kişi arasında fiziksel ya da duygusal olarak bir güç dengesizliği olabilir. Diğer yandan duygusal zorbalığa maruz kalan kişilerin yaşadıkları mağduriyetlerin genellikle dikkate alınmadığı, gözden kaçtığı belirtilmektedir (Eminoğlu, 2018).

2.3.5. Siber (Sanal) Zorbalık

Son yıllarda artan teknolojik gelişmeler sebebiyle internet ve cep telefonu kullanım oranı tüm dünya da olduğu gibi ülkemizde de oldukça artmıştır. Ancak teknolojinin bu denli yaygın ve amaç dışı kullanımı, kişiler arasında siber zorbalık davranışlarının görülmesine neden olabilmektedir. Yaygın teknoloji kullanımı siber dolandırıcılığa, bireylerin ve çocukların cinsel istismarının kolaylaşmasına, kişileri yasaklı maddelere ve şiddete yönlendiren ya da eğilimini arttıran web sitelerine ulaşımın artmasına yol açabilmektedir (Saldıraner, 2019). Teknolojik aletler ve sanal pazarın bu denli hızlı yaygınlaşması ile birlikte siber zorbalık davranışları okullarda da öğrenciler arasındaki zorbalık türlerine eklenmiştir.

Siber (sanal) zorbalığı, sosyal medya ya da sanal ortam aracılığıyla kasıtlı ve bilinçli olarak karşısındaki kişiye zarar vermek olarak tanımlamak mümkündür. Siber zorbalığın örnekleri; sosyal medya üzerinden aşağılayıcı veya cinsel içerikli yazılar yazma, mesaj, telefon, mail gibi araçlarla karşındakini tehdit etme veya korkutma, oyun siteleri,

arkadaşlık kurma siteleri veya video paylaşma sitelerindeki karşısındaki kişiye ait olan şifre, görüntü, kişisel ve özel bilgilerini vb. paylaşma şeklinde sıralanabilir (Kaufman-Goodstein, 2013).

Shariff (2005)' e göre siber zorbalığı diğer zorbalık türlerinde ayıran üç temel özellik vardır. Birincisi sanal zorbalıkta zorbaca davranışları sergileyen kişi kimliğini gizleyebilmektedir. İkincisi diğer zorbalık türlerinde zorbaca davranışlara tanıklık eden kişiler vardır. Ancak mağdur olan kişilerin gizlenme şansı genellikle yoktur. Üçüncüsü olarak ise bu zorbalık türünde cinsel istismara maruz kalma oranı diğer zorbalık türlerine oranla daha yaygındır. Ayrıca bu zorbalıkta zorbanın kendi kimliğini gizleyebilir olması, zorbaca davranış ya da eylemleri tekrarlamasında etkili olmaktadır (Saldıraner, 2019).

Okullarda öğrencilerin arasında yaşanan siber zorbalık davranışları onların gelişimlerini, sosyalleşme ve kimlik kazanımlarını olumsuz şekilde etkilemektedir. Bu tarz olumsuz etkilenmelerin nedenleri ise, siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin aşağılanmışlık duygusu, kendilerine yapılan zorbalığa karşı oluşan intikam hissi, zorbalık yapan kişiye karşı nefret ve öfke taşınması şeklinde sıralanabilir. Siber zorbalığın diğer zorbalık türlerinden farklı olarak, zorbalık eylemlerinin mutlaka teknolojik aletlerle yapılması ve siber zorbalık davranışlarının her zaman ve her ortamda gerçekleştirilebilecek olmasıdır. Bu sebeptendir ki zorbalığa maruz kalan kişinin, sürekli olarak bu zorbalık davranışlarına uğrayabileceği yönüyle kaygı durumu yüksektir. Sanal zorbalığın bir diğer yönü ise kurbanın bulunduğu ortamdan ayrılmasının zorbalığa engel olamamasıdır (Kılıç, 2010).

2.4. Akran Zorbalığın Nedenleri

Akran zorbalığı, zaman içerisinde belli nedenler sonucu ortaya çıkan ve ebeveynler, öğretmenler veya okul yönetimi tarafından gerekli önlemler alınmadığı takdirde devamlılığını sürdüren dinamik bir süreçtir. Birçok araştırmacı zorbalığa neden olan unsurları zorba, kurban veya izleyici bağlamında farklı boyutlarda inceleyerek açıklamaya çalışmıştır.

Okullarda öğrenciler arasında yaşanan akran zorbalığının okul yöneticileri veya öğretmenler tarafından yeterince anlamlandırılmadığı, tanınmadığı, fark edilmediği ve bu sorunun öğrencileri hangi oranda etkilediği anlaşılmadığı takdirde bu yaşantılara yönelik herhangi bir yaptırım uygulayamayacakları ve mücadelede edemeyecekleri bildirilmiştir

(Kartal ve Bilgin, 2009). Bu nedenle akran zorbalığının hem demografik hem de psikolojik ve davranışsal nedenlerinin ortaya çıkarılması bu zorbalık sorununun azaltılmasına yardımcı olacaktır (Totan, 2007; Koç, 2006).

Bu çalışmada akran zorbalığının başlıca nedenleri; çocuk, aile ve okul ile ilgili nedenler olmak üzere üç temel başlık altında ele alınmaktadır.

2.4.1. Çocuk ile İlgili Nedenler

Akran zorbalığı kavramı tanımlanırken zorba ve kurban arasındaki güç dengesizliğinden bahsedilmektedir. Zorbalık ortamındaki güç dengesizliği hem bedensel hem de ruhsal olabileceği gibi zorba ve kurban arasındaki yaş farkında da kaynaklanıyor olabilir. Dolayısıyla aynı okuldaki alt ve üst sınıflar arasındaki yaş farkı, öğrencilerin fiziksel ve duygusal gelişimlerinde oldukça etkili olduğu için kişilerin zorba ya da kurban oluşlarını da doğrudan etkiler (Ertan, 2012). Akar Çevlik (2013)'in okul yöneticileri arasında yaptığı çalışmaya göre, okul yöneticileri akran zorbalığına sebep olan kişisel özellikleri; öğrencilerin okul ortamında kendilerini kabullendirme ve kanıtlama isteği, öğrencilerin bencillik ve tatminsizlik hislerine sahip olmaları, öğrencilerin başka öğrenciler tarafında takdir edilme isteği ve hem duygusal hem de fiziksel olarak diğer öğrencilere üstünlük sağlama çabası, öğrencilerin ergenlik dönemlerine girme süreçlerinin bu döneme denk gelmesi, öğrencilerin hem hemcinsleri hem de karşı cinse karşı sevme-sevilme ihtiyacı hissetmeleri ya da öğrencilerin nefret, kıskançlık, kin gibi negatif duygulara sahip olmasıdır.

Özeren (2016), çalışmasında kişilerarası ilişki tarzlarını şu şekilde açıklamıştır: manipülatif tarz, “eleştirilmemek ya da reddedilmemek için kendi doğrularını kendine saklamak, sohbet sırasında birini dinlemek istemese de dinliyormuş gibi görünmek” gibi diğerleri ile ilişkide yüzeysel, kendini ortaya koymayan bir ilişki tarzıdır. Kaçınan tarz; “insanları dinlerken, sık sık sıkılıp konuyu değiştirmeye çalışmak, birilerini dinlerken genelde elinde bir şeylerle oynamak” gibi kişilerarası ilişkilerde diğerlerini değerli ve önemli hissettirmekten uzak bir yaklaşımdır. Alaycı tarz; “İnsanlarla konuşurken iğneleyici sözler söylemekten çekinmemek, sorduğu sorularla karşıdaki sıkıştırmaktan hoşlanmak” gibi kişilerarası ilişkileri zedeleyici, iletişimin devamlılığını zorlaştıran özellikleri içermektedir. Koç (2007) akran zorbalığıyla ilgili bazı araştırmalardan elde ettiği bilgilere göre, zorbaca davranışlar sergileyen çocuk ya da ergenin kendi akranlarıyla sağlıklı bir iletişim kurabilme ve bu iletişimi devam ettirebilmesi için gerekli olan bir takım temel

sosyal yeti ve becerilerinden eksik oldukları belirlenmiştir. Olweus (1993) zorbaca davranışlar sergilemeye neden olan tepkisel örüntülerin oluşumundaki önemli faktörlerden birinin çocuğun mizacı olduğunu belirtmiştir. Herhangi bir çocuğun daha hareketli ve tez öfkelenen bir mizaca sahip olması, daha sakin ve dingin bir karaktere sahip çocuklara kıyasla büyüdülerinde saldırganca davranışlar sergileme ihtimalini arttırmaktadır.

Akran zorbalığında bireyin kendisiyle ilgili nedenler açısından kalıtsal/nörobiyolojik nedenler, bedensel nedenler ve ruhsal nedenler olarak da ele almak mümkündür. Nörobiyolojik nedenler, bireyin davranışlarının genetik etkiler neticesinde şekillendiği genel kabulü üzerinden değerlendirilebilir. Sosyal yeteneklerin gelişmesi, biyolojik gelişim-olgunlaşma ile çevresel deneyimlerin etkileşimine dayanır. Sosyal biliş yeteneklerinin kazanılması frontal lob ve hemisferler arasındaki bağlantı defisitleri (kayıplar), anne, baba ve akranlarıyla olan sosyal ilişkiler ve sözel becerilerden etkilenmektedir. Saldırgan ve anti sosyal bireyler dürtüsel hareket ederler, davranışı yapmadan önce düşünmezler, soyutlama, mantıksal çıkarımlar yapma, değerlendirmede ve kişilerarası bilişsel sorunları çözmede sorun yaşarlar ve ben merkezcidirler. Empati yetenekleri çok düşük olup diğer insanların farklı düşünebileceğini ve onların ne düşündüğünü değerlendirmede güçlük yaşarlar (Bennett ve ark., 2005; Yalçın ve Erdoğan, 2013). Hem biyolojik hem de çevresel unsurlar nedeniyle sınırlı sosyal, sözel yetenekleri olan ve problem çözme becerilerinde geriliğe sahip ergenlerde, sosyal gruplardan dışlanma, kendini düzenlemede güçlük ve dürtüsellik özelliklerinden kaynaklanan sosyal problemlerini çözme çabası ile suç ve davranış sorunu gösteren akranlarıyla yakınlaşma olabildiği ifade edilmiştir (Lewis ve Fremouw, 2001; Mendes ve diğ., 2009; Yalçın ve Erdoğan, 2013). Bazı öğrencilerin kalıtsal olarak asi ruhlu, saldırgan ya da daha naif ve itaatkâr olma eğilimi gösterebilirler. Diğer yandan yalnızca kalıtsal faktörler herhangi bir öğrencinin kurban ya da zorba olması için yeterli bir sebep değildir. Genetik olarak saldırganlık dürtüsü yüksek olan öğrenciler, baskılayıcı ailelerde ve anti-sosyal arkadaş gruplarıyla birlikte zorbaca davranışlar sergileyebilirler. Genetik olarak daha naif ve itaatkâr olan öğrenciler ise aşırı korumacı anne figürleriyle birlikte kurban olma eğilimi gösterebilirler (Berger, 2007).

Bedensel nedenler, çok zayıf, çok kilolu, çok kısa gibi unsurlar etrafında toplanmaktadır. Araştırma bulgularına göre çocuklar, en sık fiziksel zorbalığa uğrama sebepleri arasında fiziksel görünümeleri olduğunu düşünmektedirler. Aynı şekilde on üç yaş grubunda yer alan öğrenciler (zorba/ kurban/ seyirci) içinse zorbalık nedenleri olarak

neredeyse öğrencilerin yüzde ellisi fiziksel görüntüsünün neden olduğunu ifade etmiştir (Frisen, Holmqvist ve Oscarsson, 2008). Kartal ve Bilgin (2012) yapmış oldukları çalışmada zorbaca davranışlara maruz kalan ilköğretim öğrencilerine göre kurban olmalarının nedenleri; fiziksel olarak daha güçsüz görünme (%48,6), obez olma (%42,6), ailelerinin maddi durumlarının daha kötü olması (%41,5) ve aşırı kısa olmalarıdır (%40,1).

Zorbalık ve obezite arasındaki ilişkiyi araştıran Griffiths ve arkadaşları (2006) obezite olan kız veya erkeklerin fiziksel olarak ideal görüntülerinden uzaklaştıkça kurban olma ihtimallerinin o oranda arttığı ifade edilmektedir. Ancak araştırmacılar ergen yaştaki obez öğrencilerin fiziksel üstünlükleri sebebiyle avantaj sağladıkları ve zorbalık yapabildiklerini de belirtmektedirler.

2.4.2. Aile ile İlgili Nedenler

Aile içerisinde kendi kuralları olan ve kendi çevreleriyle daimi ilişki içinde bulunan bir sistemdir (Saldıraner, 2019). Bireylerin sahip oldukları duygu, düşünce ve davranış kalıpları öncelikli olarak aile sisteminde öğrenilmektedir. Bu sistem temel fiziksel ihtiyaçların, duygusal, bilişsel gelişimin, ruhsal ve sosyal ihtiyaçların karşılandığı alandır. Fiziksel düzeyde aynı yaşam alanını paylaşarak barınma ihtiyacını karşılamamanın ötesinde aile, dünyanın güvenli, yaşanılabilir bir yer olarak algılanmasını sağlar (Özeren, 2021). Kendi kuralları olan ve çevresiyle daimi ilişkili bir sistem olan aile içerisinde çocuk, ailesiyle olan ilişkilerinde ne şekilde davranması gerektiği hususunda ve sosyal çevreleriyle ilişkilerini nasıl kuracağı ve devam ettireceği konusunda gerekli olan yetileri edinir. Bu bilgi sağlama sürecinde hem aile içerisinde anne ve babanın sergilediği davranışlar hem de aile içerisinde devam eden ilişkilerin hepsi çocuğa rol model olmaktadır (Saldıraner, 2019).

Çocukların zorba ya da kurban olmasını etkileyen nedenler arasında bireysel faktörlerin yanı sıra çocukların yetiştirilme biçimleri, anne ve babanın model olarak rolleri ve çocukların aile içi ilişkileri de yer almaktadır. Çocukların yaşamlarına ilişkin kişisel algılarının olumlu veya olumsuz olmasının, aile üyeleri ve diğer kişilerle olan ilişkileriyle doğru orantılı olarak şekillenebildiği belirtilmiştir (Özeren, 2016).

Duncan (2004) tarafından yapılan çalışmaya göre, mağduriyete uğrayan kız ve erkek öğrencilerin aileler özellikleri birbirinden farklılıklar göstermekte iken, zorba ve zorba/kurban öğrencilerin ailesel özellikleri birbiri ile benzerlik göstermektedir. Bir

araştırmaya göre kurban olan erkek öğrencilerin aile ilişkileri çok iyi sayılırken, kız öğrencilerin aile ilişkileri oldukça mesafelidir. Öte yandan zorba ve zorba/kurban öğrencilerin aileleri ise benzer şekilde soğuk ilişki ve saldırganlığa vurgu dikkat çekmektedir (Duncan, 2004). Eğitimi yüksek annelerin kendini tanıma, diğer ihtiyaçlarına duyarlı olma ve çocuk yetiştirme hususunda farkındalık seviyesinin daha yüksek olduğu düşünülebilir. Bu çerçevede anneleri daha eğitilmiş öğrencilerin annelerinin daha ilgili ve daha kontrol eden bir ebeveyn olarak değerlendirilmesi beklenen bir netice olabilir (Özeren, 2016).

Kişilerin zorba davranışlar sergilemesinde aşağıda yer alan dört temel ailevi faktörün etkili olduğu belirtilmiştir:

1. Ailenin kişiyle arasında oluşturduğu duygusal bağ, kişinin sonraki hayatının şekillenmesinde oldukça etkilidir. Kişilerde çocukluk çağlarında yaşamaları gerektiğinden daha az sevgi ve ilgi görmeleri, negatif tutumlara ve çocukların sonraki hayatlarında yaşamlarına giren kişilere karşı zorba, kaba ve öfkeli davranışlar göstermesini tetiklemektedir.

2. Aile kişinin zorba ve saldırganca hal ve tutumlarına karşı hoşgörü gösteriyor ve izin veriyorsa, bu durum kişinin akranlarına, kardeşlerine ve diğer yetişkinlere karşı bu tarz davranışları engellenmiyorsa, kişiler zorbalık seviyelerini arttıracaktır.

3. Eğer aile içerisinde şiddet varsa, aile içerisinde karşılaşılan problemlerin çözümünde güç kullanılırsa, bu ailede yetişen kişinin de ileri ki yaşamında bu tarz davranışlar sergilemesi kaçınılmaz hale gelir. Aksine aile içerisinde güç kullanımı yerine açık ve net kurallar konularak bireylerin sınırlarının belirlenmesi çok daha sağlıklıdır. Şiddetin şiddeti doğurduğu bilinen bir gerçektir.

4. Ailevi faktörler arasında diğer üçüne göre daha az etkiye sahip olmasına rağmen kişinin karakteristik yapısı da etkili bir faktördür. Aile içerisinde aşırı hareketli olan hiperaktif ve öfkeli çocuklar, daha sakin çocuklara oranla daha zorba davranışlar sergilerler. Bu gibi hal ve durumlarda ailenin çocuklarıyla sürekli iletişim halinde olmaları ve gerektiğinde uzman yardımı almaları gerekmektedir (Kılıç, 2010).

Aile işlevselliği kapsamında roller, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranışın kontrol edilebilmesi ve yaygın işlevlerde görülen sağlıksızlık, ergenlerin zorba ve kurban olma durumlarını arttırmaktadır (Ünal, 2019). İnsan ilişkileri ve manevi değerler yerine nesnelerle doyurulmaya çalışılan özünde ihmal edilmiş çocuklar,

yetişkin yaşamlarında bu tutumu sürdürmeye yatkın olmaktadırlar. Kendini ve diğerlerini değerli algılama hem bireysel hem ailevi hem de toplumsal açıdan sağlık göstergesidir (Özeren, 2021).

2.4.3.Okul ile İlgili Nedenler

Zorbaca davranışların ortaya çıkmasında ailenin çocuklarına yeterince ilgi ve alaka göstermemesinin yanı sıra okul ortamında da yeterli düzeyde denetimin olmaması, sorunun yaygınlaşması ve artışı için ortam sağlamaktadır. Sınıf ortamında öğretmenlerin zorbaca davranışları göz ardı etmesi ya da öğrencilere karşı yeterince özen göstermemesi, zorbaca davranışları sergileyen kişilerin cesaretini arttıracaktır. Öğretmenlerin bu tarz davranışları öğrencilerin aralarındaki bir problem gibi görmesi bu davranışları sergileyen kişi ya da grubu cesaretlendirirken, bu davranışlar karşısında mağduriyet yaşayanları yani kurbanların korkularının daha da artmasına neden olacaktır (Kılıç, 2010).

Öğrencilerin, okulda evlerinden daha farklı bir sosyal ortamda olması ve yaşantılarının etkisiyle (okula aitlik, bir gruba dahil olma, öğretmen kabulü, yetenekleri ve becerileri ortaya koyma v.b.) doyum sağladıkları varsayılabilir. Özellikle ergen yaşlardaki çocuklar hayatlarının önemli bir kısmını okulda geçirmektedir. Okuldan dışındaki sosyal yaşamlarının yine okul yaşantısının etkisiyle şekillendirildiği de düşünülecek olursa, bu öğrencilerin okul çevrelerinde elde ettikleri yaşam doyumlarının zorba ya da kurban olmalarında önemli bir etken olduğu varsayılabilir. Okullarda kendilerini yeterli düzeyde gerçekleştiremeyen yani doyum sağlamayan öğrencinin zorbalık yapma eğilimin artacağı düşünülebilir. Hilooğlu'na göre ergen yaşlardaki çocukların zorbaca davranışlar sergilemelerinde arkadaşları ve akran gruplarının ciddi bir etkiye sebep olduğu bildirilmiştir. Dolayısıyla bu durumun ergenlerin kendi yaşlılarıyla ilişkilerinin boyutunun kurban veya zorba olmalarında önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilebilir. Özellikle kurban öğrencilerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde doyum sağlayamamalarına rağmen, yalnızca grup içerisine dahil olabilmek veya o grubun saldırılarından korunabilmek için zorbaca davranışlara göz yumduğu düşünülmektedir (Hilooğlu, 2009).

Okulda gençlerin ve çocukların yaşamlarının neredeyse en kritik ve ilk deneyimlerini edindikleri bu süreçte etkili rol modeller olan öğretmenler, her ne kadar akran zorbalığına sebep olan diğer etmenleri (bireysel ve ailesel) kontrol edemeseler de okul içerisindeki akran zorbalığını azaltmak için mücadele verebilirler. Zorbaca davranışlara asla izin vermemek, okullardaki denetimi arttırmak, okul ortamını

düzenlemek ve kurban/zorba ya da izleyici konumundaki öğrencilere psikososyal destek sağlamak gibi bir takım önleyici tedbirler ile okullarda yaşanan ya da yaşanabilecek olan akran zorbalığının sıklığını ve/veya çeşitliliğini azaltabilirler (Güvenir, 2004). Ancak okul yönetimi ve öğretmenler akran zorbalığına karşı herhangi bir önlem almazsa ve zorbaca davranışlar okul içerisinde başarıya ulaşıyorsa bu davranışların tekrarlanma olasılığı oldukça yükselir. Bu zorbaca davranışları izleyen seyirci konumundaki öğrenciler ise bir sonraki saldırının kendilerine yapılabileceğini bilerek, zorbaca davranışlara maruz kalacakları günü beklemeye başlarlar. Ayrıca çevrelerindeki zorbaca davranışlara karşı sessiz kalan öğrenciler kendilerini suçlu hissetmektedirler. Bu nedenle zorbaca davranışlara göz yumulan okul ortamında öğrenciler kurban veya zorba olmaya itilmektedirler (Tezcan, 2015).

2.5. Akran Zorbalığının Tarafları

Akran zorbalığı akran grupları arasında oluşan ve davranış modellerinin katkıları nedeniyle çeşitli rolleri bulunan döngüsel bir süreçtir. Bu döngüsel süreç içerisinde zorbaca davranışlar sergileyen ve eylemler gerçekleştiren birey zorba, bu tarz davranışlar karşısında mağdur olan bireyler ise kurban olarak adlandırılır. Bu döngüsel süreçteki diğer bireyler ise, zorbaca davranışlar sergilemeye başlamamış ancak bu tarz davranışları aktif olarak destekleyen takipçi, zorbaca davranışları desteklemeyen yani aktif olarak yer almayan pasif zorba, zorbalığa karşı herhangi bir tepki göstermeyen bu tarz davranışları seyretmekten hoşlanan, hayatlarının ileriki dönemlerinde olası zorba olacak olan kişi yani seyirci, zorba davranışları izlemekten hoşlanmayan, mağdur olan kişiye yardım etmek isteyen ancak çeşitli sebeplerle edemeyen muhtemel savunucu, zorbalık karşısında kurbanı yardım eden savunucu olarak sıralanabilir. Akran zorbalığı döngü sürecinde yer alan dört temel kitle ise şu şekilde sıralanabilir; zorba, kurban, hem zorba hem de kurban yani zorba/kurban ve seyircilerdir (Olweus, 2003).

2.5.1. Zorba

“Zorba” ifadesi okul ikliminde akranlarıyla baskıya dayalı bir sosyalleşme ve iletişim şeklini kullanan ve bu durumdan kendisi de olumsuz yönde etkilenen çocuk/gençleri tanımlamaktadır. Okuldaki arkadaşlarını veya akranlarını kasıtlı, bilinçli durum ve eylemlerle mağdur eden zorba olarak tanımlanan öğrencilerin en temel ayırt edici özellikleri bu davranışlarını sadece yaşıtlarına yönelik değil çevrelerinde bulunan

yetişkinlere, anne ve babalarına, okul yönetimi ve öğretmenlerine karşı da sergilemekte olmalarıdır (Olweus, 1993).

Olweus (2003) zorbaların genellikle, şiddete ve şiddet araçlarına karşı diğer çocuklara göre daha olumlu hal ve tutumlar sergilediklerini belirtmektedir. Olweus araştırmalarında kız öğrencilerle ilgili olarak yeterli düzeyde çalışma yapmamışsa da zorba öğrencileri tanımlarken kız ve erkek öğrenciler arasındaki farklılıkların dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Olweus zorba öğrenciyi (erkek) fiziksel üstünlükle ilişkili olarak saldırganca tepki gösteren kişiler olarak tanımlamaktadır. Araştırmacıya göre zorba öğrenci, zorbalık davranışlarını sergilerken çevrede onu izleyen ve ondan hoşlanıyormuş gibi davranan grup içerisinde popülerdir. Genellikle zorbalar kendilerini beğenen ve kendilerinden hoşnut kişilerdir (Olweus, 2003).

Coloroso (2003) zorba olma durumlarını yedi alt kategoride incelemiştir:

i. Kendinden Emin Zorba: Bu tarzdaki zorbaların benlik düzeyleri oldukça yüksektir ve sahip oldukları üstünlük hissi ile mağdur olanlara karşı empati duygusundan yoksundurlar. Sullivan, Cleary ve Sullivan (2003)'a göre bu tarz zorbalar, olumsuz davranışlarını ve eylemlerini etraflarından başarılı şekilde gizledikleri için “zeki zorbalar” olarak ifade edilebilirler. Ayrıca kendilerine güvenen, kendilerinden emin olan bu zorbalar, etraflarındaki diğer kişiler tarafından zorba olarak tanımlanmazlar.

ii. Sosyal Zorba: Bu tarzdaki zorbalıkta zorba kişiler genellikle kurbanların sahip oldukları pozitif özellikleri kıskanarak onlara karşı olumsuz tavır içine girerler. Bu sebeple kurban hakkında olumsuz söylentiler çıkartarak onların arkadaş grubu tarafından dışlanmasını hedeflemektedirler.

iii. Tedbirli Zorba: Bu tarzda kendilerini açıkça belli etmezler ancak akranlarına karşı soğukkanlı bir şekilde kin beslerler. Dolayısıyla karşılarındaki kişiye karşı aldatıcı tavırlar sergilerler (Yaman, 2011).

iv. Hiperaktif Zorba: Bu tarz zorbaların genellikle okul başarıları düşük ve sosyal becerileri yetersizdir. Arkadaş sahibi olma konusunda zorluk çekerler. Zorbaca davranışlarının sorumluluğunu almazlar ancak ufacık bir kıskırtma halini zorbalığa çevirirler.

v. Zorbalığa Maruz Kalan Zorba: Bazen belli dönemlerde zorbalığa maruz kalan kişiler zorbalığa başvurumaktadırlar. Bu durumun nedeni zorbalığa maruz kaldığı andaki çaresizlik ve güçsüzlük hislerinin kişileri zorbalık yapmaya yöneltmesi olarak ifade edilebilir.

vi. Grup Zorbalığı: Bu zorbalık türünde ortak amaçla hareket eden bir grup akran yer almaktadır. Bu grubun ortak özelliği empati ve vicdan duygularından yoksun, seçtikleri kişiye karşı ortak bir saldırganlık sergilemektedirler. Bonds ve Stoker (2000)'e göre bu tür grup zorbalığı davranışlarında sosyal öğrenme teorisinin ve sosyal etkileşimin etkili bir rol oynadığını ifade etmişlerdir.

vii. Pasif Zorba: Zorbalık yapma konusunda normal şartlar altında çekingen davranmalarına rağmen uygun zemin buldukları ve gerekli destek gördükleri zaman zorbalığa meyilli olan kişilerdir.

Sullivan, Cleary ve Sullivan (2003) ise akran zorbalığını üç farklı boyutta belirtmiştir.

i. Zeki Zorba: Bu tür zorbalar çevrelerinde oldukça popüler olan kendilerini harika şekilde kamufle eden ve gizleyen kişilerdir. Bu kişilerin organizasyonel yetenekleri yüksektir. Genellikle okul başarıları ve sosyal becerileri yüksektir. Diğer bütün zorbalık türlerinde olduğu gibi empati hissinden yoksundurlar.

ii. Çok da Zeki Olmayan Zorba: Bu tür özgüven ve öz saygı eksiklikleri bulunmaktadır. Bu kişilerin akademik başarıları ve sosyal becerileri düşüktür. Genellikle kendilerinden daha zayıf olduğunu hissettikleri birine karşı öfkelerini yöneltirler. Bu zorbaların yaşları büyüdükçe zorbalık düzeyleri de artış gösterir. Genellikle akademik başarıları düşük olduğu için erken dönemde okullarını bırakırlar.

iii. Mağdur/Zorba: Bu zorbalar arkadaşlarıyla ilişki kurma konusunda zorlanırlar. Bu kişiler bazen zorbaca davranışlara maruz kalırken, uygun zemin ve destek bulduklarında karşılarındaki kişilere karşı zorbaca davranışlar sergilerler. Okul başarıları ve öz kontrol becerileri düşüktür.

2.5.2. Kurban

Akran zorbalığına maruz kalma durumu bazen kişilerin fiziksel ve karakteristik özelliklerine bazen de davranış biçimlerine göre farklılık göstermektedir. Kurban olan öğrenciler akranları içerisinde popüler değildirler ve özgüven seviyeleri düşük, sosyal becerileri zayıftır. Ayrıca kurban olan öğrencilerin fiziksel görünüşlerinin popüler olmayışı, konuşma ve işitme konularında yetersiz olmaları, obezite, gözlerinin bozuk olması gibi hususlarda zorba öğrencilerden ayrılırlar. Aynı zamanda kurban olarak tanımlanan öğrencilerin öğretmenleriyle ilişkileri zorba öğrencilere göre daha olumlu ve aileleriyle daha fazla iletişim halindedirler. Genellikle erkek kurbanlar bedensel olarak

zayıf, sessiz ve çekingen, belli oranda kaygılı ve korkmuş iken kurban olan kız öğrenciler ise bedensel olarak zayıf olmak dışında kurban erkek öğrenciler ile benzer özellikler taşırlar (Öztürk, 2019).

Tipik bir kurban öğrenci profili genellikle diğer akranlarına oranla daha özgüveni düşük ve heyecanlıdır. Ayrıca bu öğrenciler daha hassas, özenli ve sessizdirler. Maruz kaldıkları herhangi bir saldırıya karşı tepkilerini ya ağlayarak ya da geriye çekilerek gösterirler. Zorba olarak tanımlanan öğrencilerin aksine kendilerine dair olumsuz yargıları vardır. Olweus (2003) bu gibi özellikleri bulunan öğrencileri pasif kurban olarak tanımlarken, araştırmalarında provoaktif kurbanlardan da söz etmektedir. Provoaktif kurban olan öğrenciler okul ortamında sinirli ve tedirgin davranışlar sergilerler. Bu tür öğrenciler genellikle dikkat dağınıklığı sorunu yaşarlar ve çevrelerindeki diğer öğrencilerin tepkilerini çekerler. Kartal ve Bilgin'e göre (2009) akran zorbalığına maruz kalan öğrenciler yani kurban olarak tanımlanan öğrenciler, ilk tepki olarak okula gitmek istemezler. Bu sebeple zamanla akademik başarının azalması, öz güvenlerinin ve öz saygılarının düşmesi hatta ileriki dönemlerde intihar girişimleri gözlenmektedir. Kurban olarak tanımlanan öğrencilerin diğer özellikleri şöyledir; diğer öğrenciler tarafından tehdit edilmeye karşı duyarlıdırlar, bir süre sonra kendilerine yapılan zorbalığı hakkettiklerine dair kanıya sahip olurlar, zorbalığa uğradıklarında çevrelerinden yardım isteme konusunda başarısızdırlar ve genellikle çaresizlik hissene sahiptirler. Ek olarak kurban öğrenciler sosyal çevrelerine karşı duyarsızdırlar, uyumsuz ve entelektüel becerileri bakımından zayıftırlar, kaygı bozukluğu, depresyon, yeme ve uyku düzensizlikleri gibi bir takım davranış bozukluklarına sahiptirler (Öztürk, 2019).

Okul ortamında zorbalığa uğrayan öğrenciler bir veya daha fazla belirti gösterirler. Bu belirtiler; okula gidiş ve geliş yolculuklarından korkabilirler ve her zaman kullandığı okul güzergâhını değiştirebilir. Okul gidiş ve gelişlerde okul servisini kullanmaktan kaçınabilir, okula anne veya babasının götürmesini isteyebilirler. Sabah uyandığında hasta veya yorgun olduğunu söyleyerek okula gitmekten kaçınmak isteyebilir ya da okuldan kaçabilirler. Ödevlerini yapmakta zorlanabilir, iyi yapmayabilir ya da yapmak istemeyebilirler. Okul dönüşlerinde okul eşyalarında ya da kıyafetlerinde hasar olabilir. Anne, baba ya da kardeşlerine karşı hırçın veya saldırgan davranabilirler. Zorba akranına vermek amacıyla anne veya babasından sıklıkla para isteyebilir veya gizlice çalışmaya teşebbüs edebilir. Okuldan eve zorba öğrenciler tarafından yemek yemesi engellendiği için aç dönebilir. Okuldaki zorba öğrencilerden korktuğu için onları deşifre etmek yerine

vücudundaki ya da yüzündeki yara ve bereleri gizleyebilir veya nedenine dair yalan söyleyebilirler. Okulda yaşadığı gergin iklim nedeniyle sürekli ürkek veya kaygılı davranışlar sergileyebilir, duraksayarak veya kekeleyerek konuşabilir, uykusunda ağlayabilir veya rüyasında kâbus görebilirler (Pişkin, 2002).

Zorba öğrencilerin kendilerine hedef seçtikleri kurbanların temel özellikleri incelendiğinde; onların okuldaki akranları arasında daha silik kalan, belli bir gruba dahil edilmemiş yani reddedilmiş, kötü sosyalleşme becerisine sahip, özsaygıları ve özgüvenleri eksik ve akademik başarıları ve okula bağlılıklarının zayıf oldukları görülmektedir (Farrington, 1993). Ayrıca kurban olarak tanımlanan bu öğrenciler kendilerini okul ortamında yapayalnız ve terkedilmiş olduklarını düşünür ve hissederler. Oyun alanlarında diğer akranlarından ayrı ve yalnız kalmaktan daha çok hoşlanırlar. Okuldaki diğer öğrencilerin zorbaca davranışlarına karşı genellikle sessiz kalan mağdur öğrenciler kendilerini savunma konusunda güçlük çekerler, bu sebeple saldırganca davranışlar karşısında ya okula gitmek istemezler ya sessizce ağlarlar ya da bu davranışlara maruz kalmamak adına okuldaki belli bölgelere gitmekten vazgeçerler yani kendilerini geri çekerler. Okul ortamında kendilerine karşı olan olumsuz yargılardan haberdardır ve bu nedenle kendilerini mahcup (utanmış), başarısız, aptal, çirkin ve beceriksiz hissederler (Kartal ve Bilgin, 2009). Yine Sullivan ve ark. (2003) kurban öğrencilerin sahip oldukları özellikleri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Zorbalığa maruz kalan kurban öğrenciler akademik, duygusal ve sosyal becerileri açısından kendilerine dair negatif yargılara sahip oldukları için bir süre sonra kendilerine uygulanan zorbalıkları engelleyemediklerinde bu zorbalıkları hak ettikleri kanısına varırlar.
- Sürekli olarak zorbalığa maruz kalan öğrencilerin bir süre sonra k dair değerlilik hisleri azalır ve bu durum onları depresyona sürükleyebilir. Bu tarz zorbalık faaliyetlerinin sıklığının artarak devam etmesi halinde bir süre sonra kurbanı intihara sürükleyen bir takım olumsuz sonuçlara sebep olabilir.
- Okul ortamında akranları tarafından zorbalığa maruz kalan kurban öğrenci, daha sonraki dönemlerde yine zorbalıkla karşılaşabileceği endişesiyle tetikte bekler ve bu durum onun okuldan uzaklaşmasına neden olabilir
- Zorbalığa maruz kalan öğrenciler yoğun stres ve kaygı bozukları yaşadıkları için okul başarıları artık onlar için önemsiz hale gelebilir. Zorbalığa maruz kalmamak için hem

okuldan uzaklaşan hem de derslerini takip etmeye çalışan öğrencilerin akademik başarıları düşer (Sullivan ve ark., 2003).

Yapılan sinirbilim çalışmaları akran zorbalığına maruz kalmanın bireylerin fizyolojisini anlamda etkileyerek, sağlığında ve öğrenme yörüngesinde birtakım değişikliklere sebep olduğunu ortaya koymaktadır (Besag, 1989).

Okul ikliminde ortaya çıkan zorbaca davranışlar karşısında öğretmenlerin bu zorbaca davranışlara tepki göstermesi ve mücadele etmesi zorbalığa maruz kalan öğrenciler için pozitif etkiler yaratır. Ancak öğretmenlerin zorbalık karşısında sessiz ve duyarsız kalması kurban öğrencilerin, öğretmenleri tarafından korunamadıkları kanısına kapılmasına neden olur. Zorbalığa maruz kalan öğrenciler bu durumda okullarında kendilerini yalnız hissetmektedirler. Kurbanlar genellikle zorbalığa maruz kaldıklarını dile getirmezler ve sessiz kalırlar, öğretmenlerinde zorbalığa karşı mücadele etmemesi ortak sessizliğe neden olmakta ve zorbalığa devam edilememesine neden olmaktadır (Kartal ve Bilgin, 2009).

Yukarıda yer alan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere akran zorbalığına maruz kalma çocukluk dönemlerinden başlayarak bireylerin tüm yaşamlarına etki edebilecek şekilde psikolojik, fiziksel ve duygusal olarak olumsuz sonuçlara neden olacaktır.

2.5.3. Hem Kurban-Hem Zorba

Zorba ve kurban öğrencilerin kesin olarak birbirinden ayrılmadığı hatta zorba öğrencilerin neredeyse yarısının aynı zamanda zorbalığa maruz kaldığı ifade edilmektedir (Bayraktar, 2009). Perren'e (2000) göre hem kurbanlar hem de zorba/kurbanların yüksek ihtimalle akran zorbalığına uğramalarında onların sahip oldukları belirgin bazı özelliklerin etkili olduğu düşünülmektedir. Kurban öğrenciler için itaatkâr olma, sakin ve duygusal olma, olaylar karşısında geri çekilme gibi özellikler ilişkilendirilirken, zorba/kurban öğrenciler için ise itaatkârlıkla yapılan saldırganlık özellikle erkek öğrenciler için belirgin özelliklerdir. Aynı zamanda hem kurban öğrencilerin hem de zorba/kurban öğrencilerin ortak özellikleri ise neredeyse hiç arkadaş gruplarının olmaması ve okul içerisinde daha düşük bir sosyal statüde olmaları nedeniyle akran zorbalığı konusunda potansiyel risk taşıma durumlarıdır. Zorba/kurban öğrenciler için düşük statü ve açık saldırganlık durumu akran zorbalığına aracılık etmektedir (Perren, 2000).

Açıkgöz'ün (2017) araştırmasına göre kurban öğrenciler akran zorbalığına maruz kaldıklarında bazen tepkisel olarak zorbalıkla karşılık vermekte dolayısıyla zorba

öğrenciler davranışlarından ötürü bazen zorbalığa maruz kalmakta ve mağdur öğrenci pozisyonuna düşmektedirler. Ne yazık ki bu öğrenciler zorba arkadaşlarından gördüğü olumsuz tutum ve davranışları aynı şekilde karşıya iletmektedirler. Fiziksel kurban fiziksel zorbaya, sözel kurban sözel zorbaya dönüşebilmektedir. Bu nedenle de okullardaki zorbaca iklim sürekli tekrarlamaya devam edebilmektedir.

2.5.4.Seyirci

Değişim hususunda zorba öğrenciler genellikle isteksizken kurban öğrenciler ise genellikle yetersizdirler. Bu nedenle etkileme potansiyelleri ve istenilen değişimleri yapabilme olasılıkları dikkate alındığında izleyici öğrencilerin hayatı bir önem taşıdığı anlaşılmaktadır. İzleyici öğrenci zorbalığa şahit olan ancak ne zorba ne de kurban olmayan herkes olabilir. Başka bir ifadeyle izleyici, zorbaca davranışlara şahit olan ancak bu davranışlara katılmayan herhangi bir akran olabileceği gibi zorbaca davranışları normallik olarak gören bir öğretmen veya çocuklarının zorba davranışlarını fark eden ama aldırış etmeyen anne ve babalar da olabilir (Lee, 2004).

Olweus ve Limber (1999) araştırmalarında zorbaca hal ve durumlar karşısında izleyici olan kişilerin yedi rolden birine sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

- Zorbaca olan hal ve tutumların başlangıcında aktif rol üstlenenler
- Zorbaca olan hal ve tutumların karşısında zorba olan kişiye aktif şekilde yardım edenler
- Zorbaca olan hal ve tutumları kısmi olarak destekleyenler
- Zorbaca olan hal ve tutumları pasif kalarak destekleyenler
- Zorbaca olan hal ve tutumlara şahit olan ancak uzaktan izlemekle yetinenler
- Zorbaca olan hal ve tutumların desteklemeyenler ancak önlenmesi için de hiç bir şey yapmayanlar
- Kurban olan kişiyi savunanlar

Yapılan bazı çalışmalar izleyici konumundaki öğrencilerin okul ve sınıf iklimini daha net şekilde algıladıklarını, okul başarılarının diğer grupta yer alan öğrencilere oranla daha yüksek olduğunu, okul içerisinde akran ilişkilerinin daha olumlu olduğunu belirlemiştir (Bilgiç, 2007).

Akran zorbalığı karşısında seyirci kalan kişilerin, izledikleri ve müdahale etmedikleri bu davranışların kendi başına geleceğini düşünmesi sebebiyle kaygı düzeyleri yüksektir.

Seyirci konumundaki bir bireyin bu kaygı düzeyi artışı zorbalığa müdahale etmesine, harekete geçerek mağdur olan bireyin yanında olmasına sebep olabilecektir. Dolayısıyla bu şekilde zorbalığın gücü de zamanla azalacaktır (Kartal ve Bilgin, 2009). Yapılan araştırmalara göre, akran zorbalığı sürecinde yer alan taraflar üzerinde yapılan incelemede en büyük yüzdeyi seyirci grubu oluşturmaktadır. Seyirci olarak tanımlanan kişiler her ne kadar zorbalık davranışlarına uğramasalar da bu tarz davranışlara şahit oldukları için bu olaylardan oldukça etkilenmektedirler. Ancak bu etkileşim, izleyicinin kendisini zorbayla mı kurbanla mı özdeşleştirdiğine göre değişebilir. İzleyicilerin zorbalığa müdahil olan taraflara karşı takındığı tutum, onların hangi role bürüneceğine dair ipucu vermektedir (Akar Çevlik, 2013).

2.6. Akran Zorbalığın Sonuçları

Günümüzde konu ile ilgili yapılan pek çok araştırmada akran zorbalığının kişiler üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilerin ciddiyeti üzerinde durulmaktadır. Yine çalışmalar göstermektedir ki akran zorbalığına maruz kalan kişilerin okul başarıları düşmekte, ruhsal, duygusal, fiziksel ve sosyal alanlarda olumsuzlar yaşamaktadırlar. Zorbalık davranışları yalnızca zorbalığa maruz kalan kişiler üzerinde değil, tüm okul ortamında olumsuz etkiler yaratmaktadır (Ergün, 2011). Her çocuğun güvende olma ve eğitim alma hakkı vardır ve zorbalık bunu engellenmektedir.

Okullarda yaşanan akran zorbalığının olumsuz etkileri yalnızca kurban öğrenciler üzerinde değil, zorba öğrenciler üzerinde de olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Akran zorbalığına maruz kalan öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalar; akademik, ruhsal, fiziksel, sosyal ve sağlıkla ilgili olarak olumsuz ve kalıcı hasarlar bıraktığı bildirilmiştir (Rigby, 2003). Araştırmacıların kurban öğrencilerin ortak özellikleri olarak belirledikleri nitelikler aşağıda sıralanmıştır (Batsche ve Knoff, 1994; Olweus, 1993; Whithney ve Smith, 1993):

Çekingen davranışlar sergilemek (okulu içerisinde belli alanlardan uzak durmak, okuldan kaçmak),

- Akademik başarıda düşüşler,
- Özgüveni yitirme,
- Bazı durumlarda evden kaçma, intihar girişiminde bulunma hatta zorba öğrenciyi öldürme isteği,

- Öğrenme için istek ve ilgi azalması, dikkat kaybı,
- Fiziksel ve psikolojik stres belirtileri
- Yetişkinlik evrelerinde depresyon,
- Fazlasıyla kaygı, korku, suçluluk, utanç ve çaresizlik duyguları deneyimleme,
- Okul ortamında yaşadıkları korkularının eve taşınması neticesinde aile içi ilişkilerinin bozulması ve
- Toplumun genelinin akran zorbalığından negatif yönde etkilenmesi (Çınkır, 2006; Ural ve Özteke 2007).

Başta da belirtildiği gibi konu birey, aile ve toplum ekseninde önem ve öncelik taşımaktadır.

Zorbalık kavramının kişiler üzerinde hem psikolojik hem de sosyolojik olan etkileri yalnızca okul dönemlerine ait olmayıp sonraki yıllarda da sürmekte, yetişkinlik dönemlerine taşınma riski bulunmaktadır. Zorbalık ne yazık ki hem zorba öğrencileri hem de kurban olan öğrencileri olumsuz şekilde etkilemektedir (Göker, 2009). Okul içerisinde yer alan hem kurban öğrenciler hem de zorba/kurban öğrenciler okul iklimini güvensiz bir ortam olarak değerlendirmektedir. Bu sebeptir ki bu iki grupta yer alan öğrencilerin okullarına duydukları aidiyet duygusu, akran zorbalığına maruz kalmayan öğrencilere göre daha düşüktür (O'Brennan ve ark., 2009; Esbensen ve Carson, 2009).

Akran zorbalığına maruz kalan öğrenciler okul ortamından korkup, çekinebilirler, kendilerini güvende hissetmeyebilirler. Bu korku ve güvensizlik sonucu zorbalığa uğrayan bu çocuklar okullarında mutsuzdurlar. Okula gitmek istememe ve okulu sevmeme, okul içerisinde zorbalığa uğranılan alanlardan uzak durma ve dahası okuldan gizlice kaçma şeklinde tepkiler göstermektedirler. Öğrencilerin uzun süreli devamsızlıkları araştırıldığında altında akran zorbalığı ya da akran zorbalığına maruz kalma endişesi olduğu saptanmıştır. Hatta akran zorbalığına maruz kalan bazı öğrencilerin sınıfta kaldığı dolayısıyla sınıf tekrarı yapmak zorunda kaldığı ya da okullarını tamamen bıraktığı belirlenmiştir (Batsche ve Knoff, 1994; Güvenir, 2010). Okulda akran zorbalığı ve okul dışındaki kriminal davranışları araştıran bir çalışmanın sonuçlarına göre, her on kişiden yedisi okul dönemlerinde en az bir kez bu tarz davranışlarda bulunduğunu ifade ederken, okullarda en çok sözel zorbalığın yaşandığını belirtmişlerdir. Bu çalışmaya katılan kişilerin neredeyse üçte ikisinden fazlası, okul yıllarında en az bir kez zorbalık yaptığını belirtirken,

neredeyse yarısı ise okul dışında, suç niteliği taşıyan davranışlarda bulunduklarını ifade etmişlerdir (Weerman ve ark., 2007).

Ülkemizde Kapçı (2004) tarafından yürütülen çalışmada akran zorbalığına uğrama ile depresyon belirtileri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Sonuçlar, fiziksel, duygusal ve cinsel zorbalığa uğrayan çocukların, cinsel zorbalığa daha az maruz kalan çocuklara oranla anlamlı ölçüde daha yüksek depresyon semptomları gösterdiğini ifade etmiştir (Kapçı, 2004). Akran zorbalığına maruz kalan kişilerde; kekemelik, gece alt ıslatma, uyku sorunları gibi ruhsal, okula gitmek istememe, derslere karşı uyumsuzluk, akademik başarıda düşüş, konsantrasyon kaybı gibi akademik, öz saygıda düşüş, kendine güvende azalış, negatif kişilik algısı, arkadaşlarınca görmezlikten gelinme, ihmal edildiği hissi, güvensizlik duygusu ve içine kapanıklık gibi sosyal bir takım sorunlar ortaya çıkmaktadır (Güvenir, 2010).

Zorbalığın bireyler üzerindeki olumsuz etkiler onların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını da etkilemektedir. Bu olumsuz sağlık hareketleri dört boyutta açıklanmaktadır (Satan, 2011).

- i. Düşük psikolojik iyi olma hali: Bu durum azalmış benlik saygısı, ruhsal durumunda genel mutsuzluk hali, kaygı, endişe, üzüntü, agresiflik gibi hoş olmayan ancak derin kaygıları barındırmayan düşünce kalıplarını içermektedir.
- ii. Düşük sosyal uyum: Bu durum sosyal çevresiyle uyum sağlayamaması, yalnızlık ve dışlanmışlık hisleri, okula olan aidiyet duygusundan yoksun olma, devamsızlık yapma gibi davranış kalıpları içermektedir.
- iii. Psikolojik acı: Bu durum derin kaygı bozukluklarını, depresyon hatta intihar düşüncelerini barındıran oldukça karamsar bir ruhsal durumu ifade etmektedir.
- iv. Fiziksel iyi olmama durumu: Bu durum bedensel rahatsızlıkları içermektedir. Kişi zorbalık sonucunda bedensel olarak hasar görmüştür ve tedaviye ihtiyacı vardır.

Ayrıca akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerde psikosomatik semptomlar/bulgular ortaya çıkmıştır. Özellikle zorba/kurban grubunda yer alan öğrenciler diğer zorbalık gruplarında yer alanlara oranla sindirim sistemi, deri rahatsızlığı ve somatik ağrılar ile ilgili semptomları yüksek düzeyde göstermişlerdir (Houbre ve ark., 2006).

2.7. İlgili Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde akran zorbalığı hususunda yurtiçinde ve uluslararası alanda yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

2.7.1.Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar

Pişkin (2003) tarafından akran zorbalığı davranışlarına dair yapılan çalışma sonuçlarına göre, okullarda akran zorbalığı yaşayan öğrencilerin oranı %35 iken zorbalık yaptığını söyleyen öğrenci oranı ise %6 olduğu belirtilmiştir. Akran zorbalığına maruz kalma oranlarında kız ya da erkek öğrenciler arasında bir fark bulunmazken, zorbaca davranışlarda bulunan öğrencilerden erkeklerin oranı kızların yaklaşık iki katıdır.

Bayraktar (2009) tarafından yapılan doktora tez çalışması Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 544, Türkiye Cumhuriyeti'nde 509 öğrenciyi kapsamaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre cinsiyet değişkeni bakımından değerlendirildiğinde erkek öğrencilerin daha çok fiziksel zorba ve/veya kurban, kız öğrencilerin ise daha çok ilişkisel zorba ve/veya kurban oldukları saptanmıştır. Anne ve babaların eğitim düzeyleri bakımından değerlendirildiğinde, ebeveynlerin eğitim seviyeleri yükseldikçe çocuklarındaki zorbalık düzeylerinde bir artış olduğu, ebeveynlerin eğitim seviyelerinin azaldıkça ise çocuklarının kurban/mağdur olma düzeylerinin arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Yine yaş grupları bağlamında değerlendirildiğinde 8. sınıf öğrencileri arasında zorbalık düzeylerinde, 9. ve 10. sınıf öğrencileri arasında ise mağdurluk düzeylerinde artış gözlenmiştir.

Pelendecioğlu (2011) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışması 9., 10., 11. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerle yapılmıştır. Araştırma genel olarak cinsiyet değişkeni, sınıf değişkeni ve okul türü değişkenlerine göre akran zorbalığını sorgulamıştır. Elde edilen sonuçlara göre; cinsiyet değişkenine göre zorba ve kurban boyutları değerlendirildiğinde kız çocuklarının erkek çocuklara göre zorba ve kurban olma boyutlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sınıf değişkenine göre zorba ve kurban boyutları değerlendirildiğinde zorba ve kurban boyutlarının 9. sınıftan 10. sınıfa geçildiğinde arttığı ancak 10. sınıftan 11. sınıfa geçildiğinde düştüğü tespit edilmiştir. Yine okul türüne göre zorba ve kurban boyutları değerlendirildiğinde; zorba öğrencilerin en fazla Anadolu Liselerinde, en az ise Fen Liselerinde bulunduğu, kurban öğrencilerin ise en fazla Genel Liselerde, en az ise Fen Liselerinde ve Anadolu Liselerinde bulunduğu, zorba/kurban öğrencilerin ise en fazla Genel Liselerde, en düşük ise Fen Liselerinde bulunduğu görülmüştür.

Güven (2010) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışması 8. sınıfta öğrenim gören 200 öğrenciyi kapsamaktadır. Araştırmanın bulgularına göre akran zorbalığında

kurbanları belirleme ölçeğinde cinsiyet boyutunda önemli bir farklılık tespit edilememişken, zorbaları belirleme anketinde cinsiyet boyutunda erkek öğrencilerin lehine anlamlı bir değişiklik bulunmuştur. Yine akran zorbalığı ölçeğine göre anne ve babanın eğitim düzeyi ile zorba ve /veya kurban olma boyutu arasında anlamlı bir değişiklik tespit edilememiştir. Akran zorbalığı sosyoekonomik boyutuna göre incelendiğinde öğrencilerin zorbaca davranışlar sergilemesinde anlamlı bir değişiklik fark tespit edilemezken, kurban olma halinde anlamlı değişiklikler tespit edilmiştir. Öğrencilere yapılan anketlerde duygudaşlık eğitim puanı ile öğrencilerin zorbalık etme puanları arasında ters yönde önemli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Kocaşahan (2012) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında 802 lise ve üniversite öğrencisini kapsamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre bu öğrencilerin neredeyse % 40'ı akran zorbalığı davranışlarına dahil olmuştur. Aynı zamanda bu öğrencilerin %30'unun sanal zorbalık davranışlarına dahil olduğu tespit edilmiştir. Yaş ve eğitim düzeyi boyutunda değerlendirildiğinde akran zorbalığı düzeyi lise öğrencileri arasında %50 civarında iken bu oran üniversite öğrencileri arasında %10 düzeylerinde tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre erkek öğrencilerin kız öğrencilerine nazaran daha fazla akran zorbalığı ve sanal zorbalık yaptığı tespit edilmiştir. Çalışmada akran zorbalığına maruz kalma ile cinsiyet anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Dölek (2002) tarafından yapılan çalışma toplamda 5., 7. ve 8. sınıfları içeren 659 öğrenciyi kapsamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre okullarda düzenli olarak haftada birkaç kez akran zorbalığına maruz kalan mağdur öğrencilerin oranı %8,17, yine haftada birkaç kez zorbaca davranışlarda bulunan zorba öğrencilerin oranı kız öğrencilerde %2,56 iken erkek öğrencilerde %6,37'dir. Mağdurlardan hem kız öğrenciler hem de erkek öğrenciler daha fazla oranda erkek öğrenciler tarafından zorbalığa uğradıklarını belirtmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin önemli bir bölümü maruz kaldıkları zorbalıkları yetişkinlerden saklamaya eğilimdedirler. Özel okullar ile devlet okulları arasında yapılan zorbalık değerlendirmesinde zorba/kurban davranış modelleri arasında anlamlı bir değişiklik bulunamamıştır.

Totan (2008) tarafından yapılan çalışma 9., 10. ve 11. sınıfları içeren 595 lise öğrencini kapsamaktadır. Bu çalışmada ebeveyn ve akranlarla ilişkilerin zorbalığa etkisi irdelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre bu öğrenciler zorbaca davranış kalıplarında kendilerini % 11,26 oranında zorba, %12,77 oranında kurban, %8,07 oranında zorba/kurban ve %67,90 oranında ise izleyici yani zorbalığa katılmayan şeklinde ifade

etmişlerdir. Cinsiyet boyutunda değerlendirildiğinde kendilerini zorba olarak ifade edenlerin kız ve erkeklerin oranının benzer olduğu, kurban olarak ifade edenlerin kızlarda, zorba/kurban olarak ifade edenlerin ise erkeklerde daha fazla olduğu görülmüştür. Üst sınıflara gidildikçe zorbalık davranışlarının arttığı, kurban sayısında azalma olduğu tespit edilmiştir. Aile ile ilişkilerin arttığı durumlarda zorba veya kurban olma durumlarının azaldığı, izleyici olma hallerinin ise arttığı belirlenmiştir. Aileyle olan ilişki cinsiyet boyutunda değerlendirildiğinde ise erkek öğrencilerin ailesiyle ilişkisi arttığında zorbaca davranışlarının azaldığı ancak akran ilişkileri arttığında ise zorbaca davranışlar sergileme olasılıklarının arttığı, kurban olma olasılıklarının ise azaldığı tespit edilmiştir.

Yaban (2010) tarafından yapılan çalışma 7. ve 10. sınıflardaki öğrencilerden oluşan 780 öğrenciyi kapsamaktadır. Çalışmada öğrencilerin arkadaş, anne, baba ve öğretmenleriyle olan ilişkilerinin akran zorbalığına etkileri irdelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin babalarından aldıkları desteğin, erkek öğrencilerin ise öğretmenlerinden ve babalarından aldıkları desteğin zorbaca davranışlar sergilemelerinde anlamlı bir ilişki olduğu ancak kız ve/veya erkek öğrencilerin anneden aldıkları desteğin zorba ve kurban olma arasında anlamlı ilişki olmadığı bildirilmiştir.

Bilgiç (2007) tarafından yapılan çalışma ilköğretimin ilk kademesinde eğitim gören 488 öğrenciyi kapsamaktadır. Öğrenciler karşılaştıkları en sık zorbalık davranış kalıplarını; fiziksel zorbalık türünde “itme”, sözel zorbalık türünde “lakap/isim takma”, duygusal/ilişkisel zorbalık türünde ise “dışlanma” olarak bu zorbalık türlerine ait en belirgin davranış modelleri olarak tanımlamışlardır.

Ayas ve Pişkin (2011), tarafından yapılan çalışma Genel Lise, Anadolu Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi ve Özel Liselerde öğrenim gören 600 öğrenciyi kapsamaktadır. Çalışmada farklı kurumlarda eğitim alan öğrencilerin zorba veya kurban olma davranış biçimleri irdelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre zorba veya kurban olma halleri cinsiyet boyutunda incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran hem daha çok zorba hem de daha çok kurban oldukları görülmüştür. Ancak sözel zorbalığa kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla maruz kaldıkları, erkek öğrencilerin ise diğer alt boyutlarda (fiziksel zorbalık, tartaklama, dışlanma, eşyaların ve kıyafetlerin zarar görmesi ve cinsel zorbalık) kız öğrencilerden daha fazla mağdur oldukları tespit edilmiştir. Yani sözel zorbalık dışında diğer tüm zorbalık türlerinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha fazla mağdur oldukları ancak “dışlanma” haricinde diğer zorbalık türlerinde ise erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla zorbalık yaptığı saptanmıştır. Cinsel zorbalık

hususunda 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerine nazaran daha fazla mağdur oldukları görülmektedir. Araştırmada toplam zorbalık puanına bakıldığında 11. sınıfta öğrenim gören çocukların diğer sınıflarda yer alan öğrencilere nazaran anlamlı ölçüde daha fazla zorbalık yaptığı tespit edilmiştir. Akran zorbalığı liseler türü boyutunda incelendiğinde zorbalık davranışlarının en yüksek Özel Liseler öğrencileri arasında, kurban olma hallerinin en sık Endüstri Meslek Liseleri öğrencileri arasında, kurban/zorba olma hallerinin en az Anadolu Lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmüştür.

Pekel (2004) tarafından yapılan çocukların psikolojik problemlerini inceleyen çalışma, akran zorbalığı ile ailelerin sosyometrik statüleri, çocukların yalnızlık hissi, çocukların akademik başarıları ve cinsiyet değişkenleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmektedir. Cinsiyet değişkenine göre değerlendirildiğinde erkek çocukların kız çocuklarına nazaran daha yüksek oranda zorbalık davranışları sergiledikleri ifade edilmiştir.

Genç (2007) tarafından yapılan çalışmaya göre; lise öğrencileri arasında en sık rastlanan zorbalığın sözel zorbalık olduğu belirlenmiştir. Okul içerisinde akademik başarıları daha yüksek olan öğrencilerin daha sık akran zorbalığına uğradıkları ancak bu öğrenci gruplarının daha az zorbalık yaptıkları tespit edilmiştir. Yine anne ve/veya babalarından ayrı yaşayan lise öğrencilerinin daha fazla akran zorbalığına maruz kaldığı aynı zamanda daha fazla oranda zorbalık davranışları sergiledikleri saptanmıştır.

Tura (2008) tarafında yapılan çalışmada ilköğretim 8. sınıf öğrencileri ile yapılan çalışma sonuçlarına göre; algılanan sosyal destek, okul başarısı, cinsiyet ve otoriter anne-baba tutumunun zorbalığa uğramada yordayıcı olduğunu ifade edilmiştir.

Uluyurt (2012) tarafından yapılan çalışma anaokuluna devam eden 5-6 yaş grubundaki 720 çocuğu kapsamaktadır. Bu çalışmada çocukların kendi akranlarıyla olan ilişkileri yaş, cinsiyet, ebeveyn eğitim seviyesi, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu gibi değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; akran zorbalığına maruz kalma oranlarında erkek çocukların kız çocuklarından daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir. Çocukların babalarının eğitim seviyesi arttıkça akran zorbalığına maruz kalma oranlarının azaldığı, ebeveynlerin yaşı arttıkça akran zorbalığına maruz kalma oranlarının ise yükseldiği saptanmıştır. Yine özel okulların anaokullarında eğitim gören çocukların, devlet okullarında eğitim gören çocuklara oranla akran zorbalığına maruz kalma oranlarının arttığı bildirilmiştir.

Salı (2014) tarafından yapılan çalışma 5-6 yaş grubundaki 243 çocuğu kapsamaktadır. Akranların şiddetine maruz kalma puanı ile akranlarına karşı saldırganlık, akranlarına karşı asosyal davranışlar gösterme, akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma, akranları tarafından dışlanma, aşırı hareketlilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü zayıf bir ilişki; akranların şiddetine maruz kalma puanı ile akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışları gösterme puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü zayıf bir ilişki saptanmıştır.

Yoleri (2014) tarafından yapılan çalışma 5-6 yaş grubundaki 152 çocuğu kapsamaktadır. Akran zorbalığı ile çocuklarda görülen davranış bozuklukları arasındaki ilişkinin değerlendirildiği çalışmada; 5-6 yaş grubundaki çocukların davranış bozuklukları ile akran zorbalığı davranışları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Şen (2009) tarafından yapılan çalışmada 3-6 yaş grubunda yer alan çocukların sosyal çevrelerindeki davranış biçimleri çeşitli değişkelere göre incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre fiziksel zorbalık yapma eğiliminin erkek çocuklarda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak bunun yanında duygusal/ilişkisel zorbalık yapma eğilimin ise kız çocuklarında daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu davranış kalıplarının yaş grubu, çocukların eğitim süresi, ebeveynlerin çalışması, çocukların kardeşlerinin var olması, ailelerin sosyo ekonomik durumları ile değişmediği ifade edilmiştir.

Özkan ve Çifci (2010) tarafından yapılan çalışmada sosyoekonomik düzeyi düşük semtlerde bulunan ilköğretim okullarında akran zorbalığı davranışlarını incelemişlerdir. İlköğretim öğrencilerinin %33.9'unun sözel zorbalığa, %32.9'unun fiziksel zorbalığa, %29.2'sinin duygusal zorbalığa ve %16.9'unun cinsel zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir. Ailelerin sosyo ekonomik düzeylerinin daha düşük olduğu bölgelerde bulunan okullarda akran zorbalığı davranış kalıplarının daha yaygın olduğu bildirilmiştir.

2.7.2.Uluslararası Alanda Yapılmış Araştırmalar

Zorbalık kavram Olweus tarafından 1970'lerde literatüre girmiş ve ardından pek çok değişken ile ilişkilendirilerek üzerinde akademik çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar çoğunlukla akran zorbalığı davranışlarının nedenleri ve etkileyen faktörler ile akran zorbalığına verilen tepkilerin neler olduğu ve hangi değişkenlerin bağlı olduğu konularında yapılmıştır. Olweus (1991) yaptığı çalışmada zorbalık kavramını çeşitli değişkenlere göre incelemiş ve akran zorbalığına maruz kalma oranının yaş küçüldükçe

daha da arttığını belirtmiştir. Olweus'a göre akran akran zorbalığına maruz kalma oranı yaş ilerledikçe azalmaktadır. Ancak çocukların yaşlarının küçülmesi kurban olma ihtimallerinin yükseldiğini ifade etmiştir.

Salmivalli, Karhunen ve Lagerspetz (1996) tarafından yapılan çalışmada zorbalığa maruz kalan öğrencilerin zorba öğrencilere verdikleri tepkileri öğrenci cinsiyet değişkenine göre incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre zorbalık karşısında kız öğrencilerin %39'u çaresizlik hissene kapılırken, erkek öğrencilerin %30'u saldırganca tepkiler verdiklerini ifade etmişlerdir.

Kristensen ve Smith (2003) tarafından yapılan çalışmada çocukların cinsiyeti ile zorbalıkla başa çıkma arasında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Yine araştırma bulgularına göre ergenlerin zorbalıkla baş edebilmek için öncelikle kendilerine güven ve problem çözme yaklaşımlar benimsedikleri bunların ardından ise şu yollara başvurdıklarını ifade etmişlerdir; zorbalığı dışsallaştırma, zorbalıktan kaçınma, yardım isteme ya da zorbalığı içselleştirme.

Kanetsuna, Smith ve Morita (2006) tarafında yapılan çalışmada öğrencilerin zorba davranışlar ile karşılaştıklarındaki tepkileri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre ilköğretim öğrencileri akran zorbalığı ile karşılaştıklarında daha çok öğretmenlerinden yardım isteme veya yok sayarlarken, ortaöğretim öğrencilerinin zorbalık davranışları karşısında zorbayla kavga etme, geri çekilme gibi yöntemler kullandığı ifade edilmiştir.

Cowie (2011) tarafından yapılan çalışmada zorbalığa maruz kalan öğrencilerin bu durum karşısında sessiz kalarak kendini suçladığı, sosyal çevresine maruz kaldığı zorbalığı anlatacak kadar güvenmediği için gittikçe özgüvenlerinin azaldığı ve zorba öğrenciler tarafından çok daha rahat mağdur edildikleri tespit edilmiştir. Dolayısıyla zorban ve kurban arasında kısır döngüye dönüşen bu olumsuz ilişkinin, kurban olan öğrenciler için giderek daha da içinden çıkılamayacak bir süreç haline geldiği ifade edilmiştir.

Siegel (2008) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerine zorbalığa dair görüntüler izlettirilerek bu görüntüleri izlerken neler hissettikleri ve aynı zorbalıklara uğradıklarında nasıl tepkiler verecekler sorulmuştur. Araştırma bulgularına göre fiziksel zorbalığa dair görüntü izleyen öğrenciler, bu tür bir zorbalıkla karşılaştıklarında diğer zorbalık türlerine oranla daha fazla şekilde fiziksel güce yönelik tepkiler vereceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin empati seviyeleri arttıkça, kendilerine yapılan zorbalıkla baş etme stratejilerinin de geliştiği saptanmıştır. Genel olarak öğrencilerin fiziksel zorbalık

karşısında büyüklerinden yardım istedikleri ya da intikam almaya çalıştıkları, kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla sözel zorbalık ve ilişkisel /duygusal zorbalık karşısında daha fazla aralarında yardımlaşma eğiliminde oldukları bildirilmiştir.

Tapper ve Boulton (2005) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim öğrencilerinin zorbalık karşısındaki tepkileri ve bu tepkilerin bağlı olduğu değişkenlerin neler olduğu incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre fiziksel zorbalığa maruz kalan kurbanların genellikle geri çekilme yönünde tepkiler verdiği ancak zorbaca davranışları uygulayan zorba öğrencilerin arkadaşları tarafından destek gördüğünü saptamışlardır.

Flouri ve Buchanan (2003) tarafından yapılan çalışmada 14-18 yaş grubunda yer alan ergenler ile ebeveynleri arasındaki ilişkilerin akran zorbalığına etkisi incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre ebeveyn ilgili ile ergenlerin zorbaca davranışlar sergilemesi arasında anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Bu anlamlı ilişkide ergenlerin cinsiyetleri de etkilidir. Ebeveyn ilgili ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkinin erkek çocuklarda kız çocuklarına oranla daha güçlü olduğunu ifade etmişlerdir.

Olweus (2003) tarafından yapılan çalışmada 1983 yılında 8-16 yaş grubunda yer alan öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmanın bulgularına göre genel olarak öğrencilerin yalnızca %15'inin zorbaca davranışlardan etkilendiğini, bu etkilenen öğrencilerin ise %9'unun kurban, %6-7'inin ise zorba olduğunu belirtmiştir. 2001 yılında Olweus çalışmasında daha evvel yaptığı araştırmayı yenilemiştir. Araştırma bulgularına göre akran zorbalığına maruz kalan öğrenci sayısının 1983 yılında yapılan araştırmaya kıyasla yaklaşık %50 oranında yükseldiği, zorbaca davranışlar sergileyen öğrenci sayının ise yaklaşık %65 oranında yükseldiği tespit edilmiştir.

Holt ve Espelage (2007) tarafından yapılan çalışmada ortaokul ve lise öğrencileri okullarında yer alan zorbaca davranış rollerini şu şekilde sıralamıştır; öğrencilerin % 61,6'sı zorbalık davranışlarına katılmadıklarını, %14,3'ü zorbaca davranışlar sergilediklerini, % 12,5'i zorbaca davranışlardan mağdur olduklarını, %11,6'sı ise hem zorba hem de kurban olduklarını ifade etmişlerdir. Çalışmanın bulgularına göre seyirci konumunda bulunan öğrencilerin aile ve sosyal çevrelerinin desteği diğer rollere oranla anlamlı derecede yüksek olduğu, yine bu grupta yer alan öğrencilerin endişe ve kaygı oranlarının en düşük rol olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca çalışmada öğrencilerin akranlarından ve annelerinden gördüğü ilginin onları zorbalığa karşı koruduğunu belirtmişlerdir.

Nakamoto ve Schwartz (2010) tarafından yapılan çalışmada akran zorbalığı ile okul başarısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre akran zorbalığına uğrama ve okul başarısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Demanet ve Houtte (2012) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin sosyal çevreleriyle ilişkileri ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre akran zorbalığı davranışlarına dahil olmayan seyirci konumundaki öğrencilerin aileleri, sosyal çevresi ve öğretmenleri ile okullarına aidiyet hislerinin daha yüksek olduğu, zorba konumundaki öğrencilerin akranları arasında diğer gruplara göre daha popüler olduğu, kurban konumundaki öğrencilerin sosyal çevreleriyle ilişkilerinde başarısız olduğu, zorba/kurban konumundaki öğrencilerin ise ailelerine ve okullarına aidiyet hissinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kokkinos (2013) tarafından yapılan çalışmada akran zorbalığı davranışları ile aile ilgisi arasındaki bağ incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre kurban ya da zorba olma ile aile ilgisi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ailesiyle ilişkisi güvensizlik olan çocukların zorba ya da kurban olma olasılığının daha yüksek olup, sosyal çevreleriyle ilişkilerinin daha soğuk ve çevreleri tarafından red edilme düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aileleriyle ilişkileri güvenli bulunan çocukların ise zorbalığa uğrama ve kurban olma oranı diğer gruplara kıyasla daha düşük, sosyal çevreleriyle ilişkileri daha sıcak ve samimi, çevreleri tarafında ret edilme düzeylerinin de daha düşük olduğu saptanmıştır.

Hawkins, Pepler ve Craig (2001) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim öğrencilerinin zorbalık karşısındaki tepkileri incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre ilköğretim öğrencilerinin zorbalık davranışlarının yalnızca %19'una müdahale ettiğini saptamışlardır. Bu öğrencilerin zorbalığa karşı tepkilerinin ise %50'si saldırganca olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca zorbaca davranışlara karşı yapılan müdahalenin ilk on saniye içerisinde çok daha etkili neticeler doğurduğunu belirtmişlerdir.

O'Connell, Pepler ve Craig (1999) tarafından yapılan çalışmada zorbaca davranışlara karşı verilen tepkilerin türü incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin zorbaca davranışlara karşı olan tepkilerini şöyle sıralamışlardır; %14'ü pasif kalarak zorbalığı destekleyici tepki göstermişler, %21'i sözel ya da fiziksel olarak zorbaca tepkiler göstermişler, %25'i kurbanın faydasına yönelik yani kurbanı yardım eden tepkiler

göstermişlerdir. Ayrıca zorba öğrencilerin %75'i akranları tarafından desteklenmekte ve yardım almakta oldukları belirtilmiştir

Wilcox (2005) tarafından yapılan çalışmada zorbalık davranışlarına karşı öğretmen ve öğrencileri tepkileri incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre öğrencilere zorbaca davranışlar karşısında nasıl tepki vereceği sorulduğunda büyük bir kısmı kurban olan öğrencinin yanında yer alacağını belirtmesine rağmen bu düşüncelerine yönelik davranışlar sergilemediklerini belirtilmiştir. Zorbaca davranışlara maruz kalan öğrencilerin %50'si arkadaşları tarafından zorbalığı durdurmaya yönelik destek görmediklerini belirtmişlerdir. Ancak zorbalığa karşı müdahale hususunda öğretmen ve öğrenciler arasında anlamlı bir fark olduğunu tespit edilmiştir. Öğrencilerin zorbalığa müdahale etmesindeki çekincesinin, bu zorbalığın kendisine yönelme korkusundan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Rigby (2005) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin zorbaca davranışlara katılma oranları ile ebeveynleri, öğretmenleri ve sosyal çevrelerinde yer alan insanların zorbalığa eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin sosyal çevresi, ebeveynleri ve öğretmenlerinin tutumları onların zorbaca davranışlara karşı tepkilerini ve kurban öğrencilere destek verip vermemelerini etkilediğini saptamıştır.

Rigby ve Slee (1991) tarafından yapılan çalışmada 6-16 yaş grubunda yer alan çocuklar arasındaki zorbaca davranışlar ve bu davranışlara verilen tepkiler incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre bu yaş grubundaki pek çok öğrencinin zorbalığa maruz kaldığı saptamışlardır. Zorbaca davranışlara maruz kalan erkek öğrencilerin daha fazla olduğu ve kurbanlara karşı yine erkek öğrencilerin daha fazla oranda desteklediğini sonucuna ulaşmışlardır.

Olweus (1993) tarafında yapılan çalışmada anne-baba tutumları ile ergenlerin zorbaca tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Ebeveyn tutumlarındaki olumsuz durumların ergen yaştaki erkeklerin zorbaca davranışlar sergilemesinde oldukça etkili olduğunu saptanmıştır. Yine zorbaca davranışlara maruz kalan erkeklerin aile içerisinde bir takım problemler yaşadığı, ebeveynleriyle ilişkilerinin yetersiz olduğu, aile içerisinde bu çocukların kendilerini ifade etmesine izin verilmediği ayrıca bu çocukların sürekli olarak ebeveynleri tarafında eleştirildiği ifade edilmiştir.

Crick ve Grotpeter (1995) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların zorbalık davranışları incelenmiştir. Çalışmada okul öncesi dönemde kız

çocuklarının erke çocukları kadar etraflarına karşı zorbaca davranışlar sergiledikleri sonucunu ortaya koymuşlardır.

Smith, Twemlow ve Hoover (1999) tarafından yapılan çalışmada zorbaca davranışlar sergileyen ve bu zorbaca davranışlara maruz kalan çocuklar ile görüşmeler yapmışlardır. Çalışmanın bulgularına göre hem zorbalık yapan çocukların hem de zorbalığa maruz kalarak mağdur olan çocukların ebeveynleriyle ilişkilerinde sorun olduğunu tespit etmişlerdir. Ebeveynleri boşanmış çocukların, ebeveynlerinden yalnızca biriyle kaldığı ve aile içerisinde problemler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda zorbaca davranışlar sergileyen ve/veya mağdur olan bu çocukların psikolojik problemler yaşadığını ve hem zorba hem de kurban/mağdur olan çocukların şiddet içeren video oyunlarına karşı ilgilerinin yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Gropper ve Froschl (2000) tarafından yapılan çalışmada ergenliklerin başlangıcındaki çocukların zorbaca davranışları ile cinsiyetleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre zorbaca davranışlar sergileme ve çocukların cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Erkek çocukların doğrudan zorbaca davranış türlerini kız çocuklarına kıyasla üç kat daha fazla oranda başlattığını saptamışlardır. Ayrıca hem erkek hem de kız çocuklarının zorbaca davranışlar sıralamasında fiziksel zorbalığı sözel zorbalıktan daha fazla oranda kullandığını tespit etmişlerdir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Bu bölümde bu araştırmaya ilişkin; çalışmanın modeli, çalışmanın evren ve örnekleme, çalışmanın sınırları, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine dair açıklamalara yapılmaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Tipi

Ortaöğretimde akran zorbalığını, zorba/kurban olmayı etkileyen kişisel ve çevresel unsurlar yönüyle araştıran, zorba/kurban olma arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışma tanımlayıcı-ilişki arayıcı bir çalışmadır.

3.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bu araştırma 2020-2021 öğretim yılında Samsun ili Terme İlçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı genel eğitim veren resmi ilköğretim (ortaokul) okullarının ikinci kademesinde eğitim gören öğrencilerle gerçekleştirilmiştir.

3.3. Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri

Bu araştırmanın bağımlı değişkenleri akran zorbalığı kapsamında zorba/kurban olma durumu, bağımsız değişkenleri cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailede kaçınıcı çocuk olduğu, doğum yeri, sınıf düzeyi, aile gelir düzeyi algısı, anne-baba eğitim durumu, anne-baba hayatta olma durumu, anne-baba beraberlik durumu, anne-baba öz veya üvey olma durumu, öğrencinin varsa kardeşi ile ilişkilerini nasıl değerlendirdiği, öğrencinin okul başarı algısı, akranları ve öğretmenleri ile ilişkilerini nasıl değerlendirdiği, okulu sevmeye durumu ise bağımsız değişkenleridir.

3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni, 2020-2021 öğretim yılında Samsun ili Terme İlçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan genel eğitim veren resmi ilköğretim (ortaokul) okullarının ikinci kademesinde eğitim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmanın örnekleme ilçe'deki en büyük okullardan ikisi (Terme Ortaokulu ve Ulviye Kır İmam Hatip Ortaokulu) evreni temsilen seçilerek, katılımcılar (n=257) seçkisiz yöntemle belirlenmiştir.

Samsun Terme Ortaokulları

1. Ambartepe Eroğlu Ortaokulu:48 (8 Sınıf 13)
2. Anafartalar Ortaokulu:202 (8 Sınıf 46)
3. Cumhuriyet Ortaokulu:228 (8 Sınıf 51)
4. Evcı Merkez Ortaokulu: 33 (8 Sınıf 9) Köy Okulu
5. Gölyazı Ortaokulu:68 (8 Sınıf 16) Köy Okulu
6. Hüseyinmescit Ortaokulu:56 (8 Sınıf 14) Köy Okulu
7. İTO Şehit Kibar Korhan Koç Ortaokulu:192 (8 Sınıf 49)
8. Kocaman Ortaokulu:95 (8 Sınıf 18) Köy Okulu
9. Kozluk Ortaokulu:130 (8 Sınıf 30) Köy Okulu
10. Kumcıgaz Ortaokulu:54 (8 Sınıf 13) Köy Okulu
11. Nazmiye-Ünal Soğancı Ortaokulu:346 (8 Sınıf 85)
12. Sakarlı Ortaokulu:74 (8 Sınıf 26) Köy Okulu
13. Söğütlü Ortaokulu:199 (8 Sınıf 49) Köy Okulu
- 14.Şeyhli Ortaokulu:66 (8sınıf 17) Köy Okulu
- 15.Terme Ortaokulu:969 (8 Sınıf 237) (Seçildi ve veri toplandı.)

İmam Hatip Ortaokulu

16. Muratlı İmam-Hatip Ortaokulu:45 (8 Sınıf 14)
- 17.Ulviye Kır İmam-Hatip Ortaokulu:1058 (8 Sınıf 248) (Seçildi ve veri toplandı.)

Toplam Öğrenci Sayısı: 3863

8 Sınıf Öğrenci Sayısı: 934

Not: Anket uygulaması 8 sınıf öğrencilerine yapıldı. Pandemi dolayısıyla ortaöğretimde 8. sınıf öğrencileri okula devam edebildiği, diğer kademelerde uzaktan eğitim yapıldığı için anket uygulanamadı.

3.5. Araştırmanın Katılımcıları

Tablo-1’de çalışma grubunun okula, cinsiyete ve yaşa göre dağılımına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Araştırmaya Terme Orta Okulundan 128 (%49,8) öğrenci ve Ulviye

Kır İmam Hatip Ortaokulundan ise 129 (%50,2) öğrenci dahil olmuştur. Yine araştırmaya katılan öğrencilerden 123 (%49,9) öğrenci kız, 134 (%52,1) öğrenci ise erkektir. Son olarak araştırmaya katılanları yaş grubuna göre değerlendirdiğimizde, 12 yaşında 11 (%4,3) öğrenci, 13 yaşında 224 (%87,5) öğrenci ve 14 yaşında 21 (%8,2) öğrenci araştırmaya dahil olmuştur.

Tablo 3-1 Çalışma grubunun okula, cinsiyete ve yaşa göre dağılımı

		Frekans(n)	%
Okul	U.İ.H.O.	129	50,2
	T.O.	128	49,8
Cinsiyet	Kız	123	47,9
	Erkek	134	52,1
Yaş	12	11	4,3
	13	224	87,5
	14	21	8,2

3.6. Yöntem

3.6.1. Veri Toplama ve Araçlar

Çalışmanın verileri Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulunun 2020-04 sayılı izni ile gönüllü 257 öğrencinin katılımı ile 12.10.2020 ve 22.01.2021 tarihleri arasında anket yöntemi ile toplandı. Çalışmada araştırmaya dahil olan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile okul ve aile yaşamına dair bilgileri öğrenmek için araştırmacılar tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” (Ek-1), akran zorbalığı zorba ve kurban olma durumunu belirlemek için “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” (Ek-2) uygulanmıştır.

3.6.1.1 Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Gönüllü katılımcıya kısaca çalışmanın amacının açıklandığı, kişisel bilgilerinin paylaşılmayacağını teyit edildiği aydınlatılmış gönüllü onam formudur (EK 1).

3.6.1.2 Katılımcı Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu’nda çalışmaya katılacak öğrencilerin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailede kaçınca çocuk olduğu, doğum yeri, sınıf düzeyi, aile gelir düzeyi algısı, anne-baba eğitim durumu, anne-baba hayatta olma durumu,

anne-baba beraberlik durumu, anne-baba öz veya üvey olma durumu, öğrencinin varsa kardeşi ile ilişkilerini nasıl değerlendirdiği, öğrencinin okul başarı algısı, akranları ve öğretmenleri ile ilişkilerini nasıl değerlendirdiği, okulu sevme durumuna ilişkin sorular sorulmaktadır.

3.6.1.3 Akran Zorbalığı Ölçeği Ergen Formu

Ayas ve Pişkin tarafından 2015 yılında geliştirilen bu ölçek, okullarda öğrencilerin aralarında görülen akran zorbalığı davranışlarını gerçekleştiren “zorba” ve akran zorbalığına maruz kalan “kurban” öğrencilerin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu, zorbalık gösterme ve kurban olma seviyelerini ölçmek için 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam etmekte olan öğrencilere uygulanabilmektedir. Ölçek, 53 madde ve 6 faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin “zorba” ve “kurban” olmak üzere iki boyutu; “fiziksel”, “sözel”, “izolasyon”, “söylenti yayma”, eşyalara zarar verme” ve “cinsel zorbalık” olmak üzere 6 alt boyutu vardır. 1-15.maddeler arası fiziksel, 16-22. maddeler arası sözel, 23- 28. maddeler arası izolasyon, 29-33. maddeler arası söylenti yayma, 34-43. maddeler arası eşyalara zarar verme, 44-53. maddeler arası cinsel zorba ve kurban alt boyutlarını oluşturmaktadır. Ölçekte her soru ‘bana yapıldı’ ve ‘ben yaptım’ şeklinde sorulmakta olup “zorba” boyutu ve “kurban” boyutu oluşturulmaktadır. Katılımcılardan sorulan davranışları hangi sıklıkta yaptıklarını ve hangi sıklıkta bu davranışlara maruz kaldıklarını işaretlemeleri beklenmektedir. Zorba boyutu ve kurban boyutundan alınabilecek en düşük puan 53, en yüksek puan 265’tir. Yükselen puanlar, zorbalık düzeyinin ve kurban olma düzeyinin arttığına işaret etmektedir. (Ayas ve Pişkin, 2015). Zorba Boyutunun Cronbach α iç tutarlılık güvenirlik katsayısı 0.92, Kurban Boyutunun Cronbach α iç tutarlılık güvenirlik katsayısı 0.93 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma için Zorba Boyutunun Cronbach α iç tutarlılık güvenirlik katsayısı 0.93, Kurban Boyutunun Cronbach α iç tutarlılık güvenirlik katsayısı 0.94 olarak bulundu (detaylar için Tablo-4.2. AZÖ Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına Ait Cronbach Alpha Değerleri).

3.6.2. Verilerin Çözümlemesi ve Değerlendirilmesi

Çalışmanın istatistiksel analizleri R-Studio 1.3.959 ve Jamovi 1.2.27 paket programlarında yapıldı. Çalışmada yer alan nicel değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler ortalama, standart sapma, medyan, minimum ve maksimum değerleri ile nitel değişkenler ise frekans ve yüzde ile gösterildi. Nicel değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu için

Shapiro Wilk testi kullanıldı. Normal dağılım göstermeyen nicel değişkenlerin ikili grup karşılaştırmaları Mann Whitney U testi ile gösterildi. Üç ve daha fazla grup karşılaştırmaları Kruskal Wallis testi kullanılarak anlamlı çıkan değişkenler için Bonferonni düzeltmeli Mann Whitney U testi ile ikili alt grup karşılaştırmaları yapıldı. Ölçekler arası ilişkiler Spearman korelasyon analizi ile incelendi. Ölçeklerin güvenirliği Cronbah's Alfa katsayısı ile kontrol edildi. Çalışmada yapılan istatistiksel analizlerin tümünde p değeri 0,05'in altındaki sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi. Bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunuldu.

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

4.1.Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamındaki katılımcıların verilerinden elde edilen bulgular aşağıda belirtilen başlıklar altında ele alınarak sunulacaktır.

- Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine ilişkin bulgular
- Katılımcıların Akran Zorbalığı Kurban ve Zorba olma durumlarının kişisel özelliklere göre (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailede kaçınıcı çocuk olduğu, doğum yeri, sınıf düzeyi, ailenin sosyoekonomik düzeyi, anne ve babanın; eğitim durumu, hayatta olma durumu, beraberlik durumu, öz veya üvey olma durumu, çalışma durumu ve öğrencinin varsa kardeşi ile ilişkilerini nasıl değerlendirdiği, öğrencinin okul başarısı, önceki yıla ait okul ortalaması, akranları ve öğretmenleri ile ilişkilerini nasıl değerlendirdiği, okulu sevmeye durumu) karşılaştırılmasına ilişkin bulgular
- Katılımcıların Akran Zorbalığı Kurban ve Zorba olma alt boyutları arasındaki korelasyona ilişkin bulgular

Tablo 4-1 Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

		n	%
Okul	U.İ.H.O.	129	50,2
	T.O.	128	49,8
Cinsiyet	Kız	123	49,9
	Erkek	134	52,1
Yaş	12	11	4,3
	13	224	87,5
	14	21	8,2
Kardeş sayısı	Yok	18	7,0
	1 kardeş	49	19,1
	2 kardeş	66	25,7
	3 kardeş	90	35,0
	4+ kardeş	34	13,2
Doğum sırası	1.çocuk	113	44,3
	2.çocuk	75	29,4
	3.çocuk	51	20,0
	4.çocuk ve fazlası	16	6,3
Doğum yeri	Samsun Terme	168	65,9
	Samsun diğer ilçeler	42	16,5
	Karadeniz Bölgesi	11	4,3
	Diğer bölgeler	34	13,3
Aile gelir düzeyi algısı	Çok yüksek	3	1,2
	Yüksek	47	18,3
	Orta	179	69,6
	Düşük	24	9,3
	Çok düşük	4	1,6

Çalışmada Samsun İli Terme İlçesinde eğitim veren iki ortaokulunda eğitim gören 257 öğrenci dahil olmuştur. Ulviye kır İmam Hatip ortaokulu (U.İ.H.O) 129 öğrenci %50,2, Terme Ortaokulu (T.O) 128 öğrenci %49,8. Çalışmada 123 öğrencilerimizin (%49,9) kız, 134 öğrenci (%52,1) erkektir. Çalışmada öğrencilerin %4,3'ü 12 yaşında, %87,5'i 13 yaşında, %8,2'si 14 yaşındadır. Çalışmada öğrencilerin %35' i üç kardeş,%25,7'si iki kardeş,%19,1'i bir kardeş, %13,2'si dört ve daha fazla kardeş ve %7'sinin kardeşi bulunmamaktadır. Çalışmada öğrencilerin çoğunluğu %44,3'ü birinci çocuktur. %29,4'ü ikinci çocuk, %20'si üçüncü ve %6,3'ü ise dördüncü veya üzeri sırada olan çocuktur. Çalışmada öğrencilerin çoğunluğu %65,9'u Samsun Terme doğumludur. %16,5'ise Samsun'un diğer ilçeleri doğumlu, % 4,3 'u Karadeniz Bölgesinde yer alan illerden biri doğumlu ve %13,3'ü ise Diğer Bölgelerde yer alan iller doğumludur. Yani anketimize katılan öğrencilerimizin %86,7 Karadeniz illeri doğumludur. Çalışmada öğrencilerin

çoğunluğu %69,6'sı orta düzeyde gelir düzeyi algısına sahipken, %18,3'ü yüksek, , %9,3'ü düşük, %1,6'sı çok düşük, %1,2'si ise çok yüksek gelir düzeyi algısına sahiptir.

Tablo-4.1. devam Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

		n	%
Anne Eğitim	Okuryazar değil	9	3,5
	İlkokul Mezunu	101	39,3
	Ortaokul Mezunu	63	24,5
	Lise Mezunu	54	21,0
	Üniversite Mezunu	30	11,7
Baba Eğitim	Okuryazar değil	4	1,6
	İlkokul Mezunu	65	25,3
	Ortaokul Mezunu	66	25,7
	Lise Mezunu	74	28,8
	Üniversite Mezunu	48	18,7
Anne sağ	Evet	256	99,6
	Hayır	1	0,4
Baba sağ	Evet	253	98,4
	Hayır	4	1,6
Anne baba beraberliği	Evli	236	93,3
	Boşandı	13	5,1
	Boşanmadı ama ayrı	4	1,6
Anne öz	Öz	253	98,4
	Üvey	4	1,6
Baba öz	Öz	255	99,2
	Üvey	2	0,8
Anne meslek	Ev hanımı	212	82,5
	Memur	18	7,0
	İşçi	11	4,3
	Serbest meslek	7	2,7
	Diğer	9	3,5
Baba meslek	Çalışmıyor	15	5,8
	Memur	42	16,3
	İşçi	59	23,0
	Serbest meslek	77	30,0
	Diğer	64	24,9

Çalışmada katılan öğrencilerin %39,3'ünün annesi ilkokul mezunu, % 24,5'inin annesi ortaokul mezunu, %21 'inin annesi lise mezunu, %11,7'sinin annesi üniversite mezunu ve %3,5'inin annesi ise okuryazar değildir. Öğrencilerin %28,8'inin babası lise mezunu, %25,7'nin babası ortaokul mezunu, %25,3'ünün babası ilkokul mezunu, %18,7'inin babası üniversite mezunu ve %1,6'sının babası ise okuryazar değildir. Öğrencilerin %99,6'sının annesi ve %98,4'ünün babası sağdır. Çalışmada öğrencilerin ebeveynlerinin %93,3'ü evli,

%5,1'i boşanmış ve %1,6'sı ise boşanmamış ama ayrı yaşamaktadır. Çalışmada öğrencilerin %98,4 annesi öz, %1,6 annesi üvey, %1,6 Babası öz, %0,8 Babası üveydir.

Çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun %82,5inin annesi ev hanımı, %7'sinin annesi memur, %4,3'ünün annesi işçi, %3,5'inin annesi diğer meslek sahibi ve %2,7'inin annesi ise serbest eslek sahibidir. Çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun %30'ının babası serbest meslek sahibi, %24,9 'unun babası diğer meslek sahibi, %23'ünün babası işçi, %16,3'ünün babası memur ve %5,8'inin babası ise çalışmamaktadır.

Tablo-4.1. devam Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

		n	%
Kardeşlerle ilişki	Çok iyi	146	59,6
	İyi	58	23,7
	Orta	30	12,2
	Kötü	5	2,0
	Çok kötü	6	2,4
Akran ilişki	Çok iyi	122	47,5
	İyi	95	37,0
	Orta	38	14,8
	Kötü	2	0,8
	Çok kötü	0	0
Öğretmen ilişki	Çok iyi	131	51,0
	İyi	88	34,2
	Orta	35	13,6
	Kötü	2	0,8
	Çok kötü	1	0,4
Okul başarı düzeyi algısı	Çok iyi	33	12,8
	İyi	110	42,8
	Orta	99	38,5
	Kötü	14	5,4
Okulu sevmeye	Evet	242	94,2
	Hayır	15	5,8

Çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun % 59,6'sı kardeşleri ile arasını çok iyi, % 23,7'si kardeşleri ile arasını iyi, % 12,2'si kardeşleri ile arasını orta, % 2,4'ü kardeşleri ile arasını çok kötü, % 2'i ise kardeşleri ile arasını kötü olarak ifade etmiştir. Çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun %47,5'i akranları ile arasını çok iyi, %34,2'si akranları ile

arasını iyi, %14,8'i akranları ile arasını orta, %0,8'i akranları ile arasını ise kötü olarak ifade etmiştir. Ankete katılan öğrencilerin hiçbiri akranları ile ilişkilerini çok kötü olarak betimlememiştir. Çalışmada öğrencilerin çoğunluğu %51'i öğretmenleri ile ilişkilerini çok iyi, %34,2' si öğretmenleri ile ilişkisini iyi, %13,6'sı öğretmenleri ile ilişkisini orta, %0,8'i öğretmenleri ile ilişkisini kötü ve %0,4'ü öğretmenleri ile ilişkisini çok kötü olarak ifade etmiştir. Çalışmada öğrencilerin çoğunluğu %42,8'i okul başarısını iyi, %38,5'i okul başarısını orta, %12,8'i okul başarısını çok iyi, %5,4'ü ise okul başarısını kötü olarak ifade etmiştir. Çalışmada öğrencilerin çoğunluğu %94,2'i okulu sevdiğini ifade ederken, %5,8'i okulu sevmediğini ifade etmiştir.

Tablo 4-2 AZÖ Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına Ait Cronbach Alpha Değerleri

Zorba			Kurban		
	n	Cronbach Alpha		n	Cronbach Alpha
Fiziksel Zorbalık	257	0,830	Fiziksel Zorbalık	257	0,892
Sözel Zorbalık	257	0,758	Sözel Zorbalık	257	0,839
İzolasyon	257	0,870	İzolasyon	257	0,854
Söylenti yayma	257	0,810	Söylenti yayma	257	0,859
Eşyalara zarar verme	257	0,714	Eşyalara zarar verme	257	0,680
Cinsel zorbalık	257	0,858	Cinsel zorbalık	257	0,793
AZÖ Genel	257	0,930	AZÖ Genel	257	0,945

Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre ölçeğin Cronbach Alpha Değerleri yüksek ve kullanım için oldukça uygundur.

Tablo 4-3 AZÖ Ölçeği Zorbalık Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Devam Edilen Okullara Göre Dağılımı

	U.İ.H.O.	T.O.	W	p
Fiziksel Zorbalık	65,79 ± 7,34 67 (37-75)	64,08 ± 8,29 66,5 (36-75)	9153,5	0,132
Sözel Zorbalık	31,21 ± 3,62 32 (19-35)	29,66 ± 4,71 31 (10-35)	9824,0	0,008
İzolasyon	26,52 ± 4,30 28 (6-30)	25,97 ± 4,11 27 (10-30)	9193,0	0,110
Söylenti Yayma	22,71 ± 3,28 24 (5-25)	22,07 ± 3,10 23 (10-25)	9494,5	0,033
Eşyalara Zarar Verme	48,41 ± 2,87 50 (32-50)	47,54 ± 3,27 49 (29-50)	9982,5	0,002
Cinsel Zorbalık	49,22 ± 2,60 50 (30-50)	49,50 ± 1,93 50 (35-50)	7696,0	0,132
Toplam Puan Zorbalık	243,85 ± 19,13 246 (135-265)	238,81 ± 19,57 243,5 (163-265)	9753,5	0,012

#Mann Whitney U testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Katılımcıların devam ettikleri okullar arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=9153,5; p=0,132). Okullar arasında sözel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=9824; **p=0,008**). Tabloyu incelediğimizde U.İ.H.O. okulunda sözel zorbalık alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Okullar arasında izolasyon alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=9193; p=0,110). Okullar arasında söylenti yayma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=9494,5; **p=0,033**). Tabloyu incelediğimizde U.İ.H.O. okulunda söylenti yayma alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Okullar arasında eşyalara zarar verme alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=9982,5; **p=0,002**). Tabloyu incelediğimizde U.İ.H.O. okulunda eşyalara zarar verme alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Okullar arasında cinsel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (p=0,132). Okullar arasında toplam zorbalık ölçek puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=9753,5; **p=0,012**). Tabloyu incelediğimizde U.İ.H.O. okulunda toplam zorbalık ölçek puanı anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4-4 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Devam Edilen Okullara Göre Dağılımı

	U.İ.H.O.	T.O.	W	p
Fiziksel Zorbalığa Maruz Kalma	70,63 ± 4,93 72 (46-75)	66,30 ± 8,53 70 (45-75)	10224,0	<0,001
Sözel Zorbalığa Maruz Kalma	33,40 ± 2,04 34 (26-35)	31,17 ± 4,27 33 (16-35)	10630,0	<0,001
İzolasyona Maruz Kalma	28,52 ± 2,32 30 (15-30)	27,07 ± 3,64 29 (13-30)	9864,5	0,004
Söylenti Yayılmaya Maruz Kalma	24,36 ± 1,52 25 (15-25)	22,91 ± 3,01 25 (14-25)	10276,0	<0,001
Eşyalara Zarar Vermeye Maruz Kalma	49,52 ± 1,16 50 (44-50)	48,22 ± 2,52 50 (35-50)	10773,5	<0,001
Cinsel Zorbalığa Maruz Kalma	49,87 ± 0,42 50 (48-50)	49,77 ± 1,15 50 (42-50)	7841,5	0,126
Toplam Puan Zorbalığa Maruz Kalma	256,27 ± 9,93 259 (202-265)	245,45 ± 19,12 253 (182-265)	10752,0	<0,001

#Mann Whitney U testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Katılımcıların devam ettikleri okullar arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=10224; **p<0,001**). U.İ.H.O. okulunda fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Okullar arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=10630; **p<0,001**). U.İ.H.O. okulunda sözel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Okullar arasında izolasyona maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=9864,5; **p=0,004**). U.İ.H.O. okulunda izolasyona maruz kalma alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Okullar arasında söylenti yaymaya maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=10276; **p<0,001**). U.İ.H.O. okulunda söylenti yaymaya maruz kalma alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Okullar arasında eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=10773,5; **p<0,001**). U.İ.H.O. okulunda eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Okullar arasında cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=7841,5; p=0,126). Okullar arasında zorbalığa maruz

kalma ölçek toplam puanı bakımından U.İ.H.O. okulunda zorbalığa maruz kalma ölçek toplam puanı anlamlı derecede yüksektir. (W=10752; $p<0,001$).

Tablo 4-5 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kız	Erkek	W	p
Fiziksel Zorbalık	66,69 ± 7,61 69 (36-75)	63,28 ± 7,77 64 (37-75)	10602,5	<0,001
Sözel Zorbalık	31,00 ± 3,90 32 (19-35)	29,92 ± 4,52 31 (10-35)	9424,5	0,045
İzolasyon	26,45 ± 4,11 28 (10-30)	26,06 ± 4,30 27 (6-30)	8712,0	0,421
Söylenti Yayma	22,56 ± 2,86 24 (14-25)	22,23 ± 3,49 23 (5-25)	8450,5	0,718
Eşyalara Zarar Verme	48,05 ± 2,81 49 (32-50)	47,91 ± 3,36 49 (29-50)	8215,5	0,964
Cinsel Zorbalık	49,62 ± 1,04 50 (46-50)	49,12 ± 2,99 50 (30-50)	8363,5	0,743
Toplam Puan Zorbalık	244,37 ± 17,22 249 (190-265)	238,57 ± 21,03 242 (135-265)	9732,5	0,012

#Mann Whitney U testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Katılımcılardan kızlarla erkekler arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=10602,5; $p<0,001$). Tabloyu incelediğimizde kızların fiziksel zorbalık alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Kızlarla erkekler arasında sözel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=9424,5; $p=0,045$). Tabloyu incelediğimizde kızların sözel zorbalık alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Kızlarla erkekler arasında izolasyon alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=8712; $p=0,421$). Kızlarla erkekler arasında söylenti yayma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=8450,5; $p=0,718$). Kızlarla erkekler arasında eşyalara zarar verme alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=8215,5; $p=0,964$). Kızlarla erkekler arasında cinsel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($p=0,743$). Kızlarla erkekler arasında toplam zorbalık ölçek puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=9732,5; $p=0,012$). Tabloyu incelediğimizde kızların toplam zorbalık ölçek puanı anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4-6 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kız	Erkek	W	p
Fiziksel Zorbalığa Maruz Kalma	69,42 ± 6,80 72 (47-75)	67,59 ± 7,62 70 (45-75)	9400	0,037
Sözel Zorbalığa Maruz Kalma	32,50 ± 3,32 34 (20-35)	32,09 ± 3,68 33 (16-35)	8629	0,500
İzolasyona Maruz Kalma	27,98 ± 3,13 30 (16-30)	27,63 ± 3,13 29 (13-30)	8880,5	0,252
Söylenti Yayılmaya Maruz Kalma	23,94 ± 2,14 35 (15-25)	23,37 ± 2,74 35 (14-25)	9108,5	0,092
Eşyalara Zarar Vermeye Maruz Kalma	48,89 ± 1,81 50 (43-50)	48,85 ± 2,27 50 (35-50)	8112,5	0,800
Cinsel Zorbalığa Maruz Kalma	49,82 ± 0,86 50 (42-50)	49,82 ± 0,87 50 (43-50)	8131,5	0,686
Toplam Puan Zorbalığa Maruz Kalma	252,51 ± 14,95 258,5 (198-265)	249,35 ± 17,08 255,0 (182-265)	9075,5	0,127

#Mann Whitney U testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Katılımcılardan kızlarla erkekler arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (W=9400; **p=0,037**). Tabloyu incelediğimizde kızların fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Kızlarla erkekler arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=8629; p=0,500). Kızlarla erkekler arasında izolasyona maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=8880,5; p=0,252). Kızlarla erkekler arasında söylenti yaymaya maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=9108,5; p=0,092). Kızlarla erkekler arasında eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=8112,5; p=0,800). Kızlarla erkekler arasında cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=8131,5; p=0,686). Kızlarla erkekler arasında zorbalığa maruz kalma ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur (W=9075,5; p=0,127).

Tablo 4-7 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Yaşa Göre Dağılımı

	12 yaş	13 yaş	14 yaş	χ^2	p
Fiziksel Zorbalık	62,00 ± 8,43 61 (49-75)	64,91 ± 7,91 67 (36-75)	67,33 ± 6,34 69 (45-75)	3,526	0,171
Sözel Zorbalık	27,82 ± 4,85 28 (21-35)	30,50 ± 4,31 31 (10-35)	31,29 ± 3,00 31 (25-35)	4,012	0,135
İzolasyon	23,73 ± 5,53 25 (16-30)	26,30 ± 4,18 27,5 (6-30)	27,24 ± 3,24 28 (21-30)	3,012	0,222
Söylenti Yayma	21,64 ± 3,11 22 (16-25)	22,37 ± 3,25 23,5 (5-25)	23,24 ± 2,59 25 (18-25)	3,729	0,155
Eşyalara Zarar Verme	47,36 ± 2,94 48 (40-50)	47,98 ± 3,18 49 (29-50)	48,48 ± 2,23 50 (44-50)	1,939	0,379
Cinsel Zorbalık	49,82 ± 0,60 50 (48-50)	49,29 ± 2,43 50 (30-50)	49,86 ± 0,66 50 (47-50)	2,385	0,303
Toplam Puan Zorbalık	233,36 ± 22,25 228 (203-265)	241,33 ± 19,61 245 (135-265)	247,43 ± 14,32 253 (217-265)	4,126	0,127

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Yaş grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,526$; $p=0,171$). Yaş grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=4,012$; $p=0,135$). Yaş grupları arasında izolasyon alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,012$; $p=0,222$). Yaş grupları arasında söylenti yayma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,729$; $p=0,155$). Yaş grupları arasında eşyalara zarar verme alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,939$; $p=0,379$). Yaş grupları arasında cinsel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,385$; $p=0,303$). Yaş grupları arasında zorbalık ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=4,126$; $p=0,127$).

Tablo 4-8 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Yaş Göre Dağılımı

	12 yaş	13 yaş	14 yaş	χ^2	p
Fiziksel Zorbalığa Maruz Kalma	62,9 ± 9,15 62 (48-75)	68,6 ± 7,03 71 (45-75)	70,4 ± 7,72 74 (49-75)	8,932	0,011
Sözel Zorbalığa Maruz Kalma	29,4 ± 5,12 30 (20-35)	32,4 ± 3,33 33 (16-35)	32,8 ± 3,91 35 (22-35)	6,020	0,050
İzolasyona Maruz Kalma	25,3 ± 5,16 25 (16-30)	27,8 ± 3,00 29 (13-30)	28,9 ± 2,12 30 (22-30)	6,145	0,046
Söylenti Yaymaya Maruz Kalma	22,5 ± 3,27 23 (16-25)	23,7 ± 2,48 25 (14-25)	24,3 ± 1,68 25 (18-25)	3,798	0,150
Eşyalara Zarar Vermeye Maruz Kalma	48,6 ± 1,80 50 (45-50)	48,8 ± 2,13 50 (35-50)	49,6 ± 1,07 50 (46-50)	4,452	0,108
Cinsel Zorbalığa Maruz Kalma	50,0 ± 0 50 (50-50)	49,8 ± 0,924 50 (42-50)	50,0 ± 0 50 (50-50)	2,920	0,233
Toplam Puan	239 ± 22,3	251 ± 15,6	256 ± 15,4		
Zorbalığa Maruz Kalma	240 (198-261)	256 (182-265)	263 (216-265)	10,626	0,005

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Yaş grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($\chi^2=8,932$; $p=0,011$). Farklılığın hangi yaş grubu ya da gruplarından kaynaklandığı incelendiğinde; sadece 12 ile 14 yaş arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt ölçeği bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p=0,030$). 14 yaş grubunda fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı daha yüksektir. Yaş grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=6,020$; $p=0,050$). Yaş grupları arasında izolasyona maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($\chi^2=6,145$; $p=0,046$). Farklılığın hangi yaş grubu ya da gruplarından kaynaklandığı incelendiğinde; sadece 12 ile 14 yaş arasında izolasyona maruz kalma alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p=0,048$). 14 yaş grubunda izolasyona maruz kalma alt boyut puanı daha yüksektir. Yaş grupları arasında söylenti yaymaya maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,798$; $p=0,150$). Yaş grupları arasında eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=4,452$; $p=0,108$). Yaş grupları arasında cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel

olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,920$; $p=0,233$). Yaş grupları arasında zorbalığa maruz kalma ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($\chi^2=10,626$; $p=0,005$). Farklılığın hangi yaş grubu ya da gruplarından kaynaklandığı incelendiğinde; 14 yaş grubu 12 ve 13 yaş gruplarından toplam zorbalığa maruz kalma alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı derecede farklıdır (**p değerleri sırasıyla 0,009 ve 0,038**).

Tablo 4-9 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

	Kardeş yok	1 kardeş	2 kardeş	3 kardeş	4+ kardeş	p
Fiziksel Zorbalık	66,4 ± 7,68 69 (47-74)	64,8 ± 8,39 66 (37-75)	64,4 ± 8,05 67 (36-75)	65,9 ± 7,72 68,5 (38-75)	62,8 ± 6,99 64 (46-74)	0,794
Sözel Zorbalık	30,8 ± 4,95 33 (18-35)	30,3 ± 3,83 31 (21-35)	30,0 ± 4,15 30 (14-35)	30,7 ± 4,55 32 (10-35)	30,5 ± 4,05 31,5 (21-35)	0,621
İzolasyon	26,5 ± 3,60 27,5 (16-30)	26,0 ± 4,63 27 (6-30)	26,5 ± 3,94 28 (12-30)	26,0 ± 4,65 28 (10-30)	27,0 ± 3,10 27,5 (21-30)	0,737
Söylenti Yayma	21,8 ± 3,93 23,5 (10-25)	22,0 ± 3,75 23 (5-25)	22,6 ± 2,66 23 (14-25)	22,3 ± 3,36 24 (10-25)	23,2 ± 2,35 24 (16-25)	0,636
Eşyalara Zarar Verme	48,1 ± 3,05 50 (39-50)	47,9 ± 3,31 50 (36-50)	48,3 ± 2,26 50 (40-50)	47,6 ± 3,77 49 (29-50)	48,4 ± 2,11 49 (43-50)	0,990
Cinsel Zorbalık	49,3 ± 2,14 50 (41-50)	49,4 ± 2,91 50 (30-50)	49,7 ± 0,89 50 (46-50)	49,0 ± 2,90 50 (35-50)	49,7 ± 0,87 50 (46-50)	0,518
Toplam Puan Zorbalık	243 ± 23,5 251 (171-264)	240 ± 21,8 243 (135-265)	242 ± 15,8 244 (195-265)	241 ± 21,5 250 (163-265)	241 ± 14,9 241 (203-262)	0,114

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Kardeş sayısı grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,683$; $p=0,794$). Kardeş sayısı grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,630$; $p=0,621$). Kardeş sayısı grupları arasında izolasyona maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,992$; $p=0,737$). Kardeş sayısı grupları arasında söylenti yaymaya maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,550$; $p=0,636$). Kardeş sayısı grupları arasında eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,301$; $p=0,990$). Kardeş sayısı grupları arasında cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından

istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,246$; $p=0,518$). Kardeş sayısı grupları arasında zorbalığa maruz kalma ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=7,442$; $p=0,114$).

Tablo 4-10 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

	Kardeş yok	1 kardeş	2 kardeş	3 kardeş	4+ kardeş	p
Fiziksel Zorbalığa Maruz Kalma	69,1 ± 7,80 72 (25-35)	69,5 ± 6,53 72 (23-35)	67,7 ± 7,45 70 (21-35)	68,8 ± 7,59 71 (16-35)	67,1 ± 6,94 70 (25-35)	0,175
Sözel Zorbalığa Maruz Kalma	32,5 ± 3,35 34,5 (23-30)	32,4 ± 3,63 34 (21-30)	31,8 ± 3,48 32,5 (13-30)	32,5 ± 3,74 34 (15-30)	32,6 ± 2,90 33,5 (20-30)	0,335
İzolasyona Maruz Kalma	28,2 ± 2,38 29 (19-25)	27,9 ± 2,66 29 (17-25)	27,6 ± 3,25 29 (15-25)	27,8 ± 3,45 30 (14-25)	27,8 ± 3,09 29 (17-25)	0,944
Söylenti Yayılmaya Maruz Kalma	23,8 ± 2,15 25 (43-50)	23,7 ± 2,28 25 (42-50)	23,7 ± 2,47 25 (40-50)	23,5 ± 2,80 25 (35-50)	23,9 ± 2,15 25 (43-50)	0,981
Eşyalara Zarar Vermeye Maruz Kalma	48,8 ± 2,07 50 (43-50)	48,9 ± 1,90 50 (42-50)	48,8 ± 2,13 50 (40-50)	48,8 ± 2,23 50 (35-50)	49,4 ± 1,67 50 (43-50)	0,494
Cinsel Zorbalığa Maruz Kalma	49,6 ± 1,65 50 (43-50)	49,9 ± 0,34 50 (48-50)	49,7 ± 1,16 50 (42-50)	49,8 ± 0,73 50 (44-50)	49,9 ± 0,24 50 (49-50)	0,844
Toplam Puan Zorbalığa Maruz Kalma	252 ± 17,1 260 (209-265)	252 ± 14,8 257 (215-265)	249 ± 16,2 255 (200-265)	251 ± 17,6 259 (182-265)	251 ± 13,9 255 (217-265)	0,506

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Kardeş sayısı arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=6,347$; $p=0,175$). Kardeş sayısı grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=4,560$; $p=0,335$). Kardeş sayısı grupları arasında izolasyona maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,755$; $p=0,944$). Kardeş sayısı grupları arasında söylenti yaymaya maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,415$; $p=0,981$). Kardeş sayısı grupları arasında eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,394$; $p=0,494$). Kardeş sayısı grupları arasında cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,403$; $p=0,844$). Kardeş sayısı grupları arasında

zorbalığa maruz kalma ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,317$; $p=0,506$).

Tablo 4-11 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Doğum Sırasına Göre Dağılımı

	1.çocuk	2.çocuk	3.çocuk	4.+ çocuk	p
Fiziksel Zorbalık	65,50 ± 8,0 68 (36-75)	63,80 ± 8,37 64 (37-75)	65,20 ± 7,26 67 (49-75)	65,30 ± 6,34 65,5 (51-74)	0,570
Sözel Zorbalık	30,90 ± 3,80 31 (18-35)	29,80 ± 5,15 31 (10-35)	30,30 ± 4,04 31 (19-35)	30,70 ± 3,36 31,5 (25-35)	0,703
İzolasyon	26,60 ± 3,72 28 (12-30)	25,60 ± 5,18 27 (6-30)	26,10 ± 3,97 27 (14-30)	27,50 ± 2,64 28 (21-30)	0,556
Söylenti Yayma	22,50 ± 2,95 24 (10-25)	21,90 ± 3,81 23 (5-25)	22,60 ± 2,75 24 (12-25)	22,8 ± 3,23 24,5 (14-25)	0,683
Eşyalara Zarar Verme	47,90 ± 3,22 49 (29-50)	47,70 ± 3,64 49 (32-50)	48,10 ± 2,19 49 (43-50)	48,9 ± 1,76 50 (45-50)	0,515
Cinsel Zorbalık	49,50 ± 1,96 50 (35-50)	49,10 ± 2,98 50 (30-50)	49,40 ± 2,12 50 (36-50)	49,70 ± 0,97 50 (46-50)	0,574
Toplam Puan Zorbalık	243 ± 17,8 247 (171-265)	238 ± 24,0 241 (135-265)	242 ± 17,3 241 (180-265)	245 ± 12,5 244 (214-261)	0,699

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Doğum sırası grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,01$; $p=0,570$). Doğum sırası grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,41$; $p=0,703$). Doğum sırası grupları arasında izolasyon alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,08$; $p=0,556$). Doğum sırası grupları arasında söylenti yayma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,50$; $p=0,683$). Doğum sırası grupları arasında eşyalara zarar verme alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,29$; $p=0,515$). Doğum sırası grupları arasında cinsel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,99$; $p=0,574$). Doğum sırası grupları arasında zorbalık ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,43$; $p=0,699$).

Tablo 4-12 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Doğum Sırasına Göre Dağılımı

	1.çocuk	2.çocuk	3.çocuk	4.+ çocuk	p
Fiziksel Zorbalığa Maruz Kalma	69,1 ± 6,89 72 (47-75)	67,4 ± 8,41 71 (45-75)	68,1 ± 6,77 70 (48-75)	69,7 ± 5,77 70,5 (55-75)	0,629
Sözel Zorbalığa Maruz Kalma	32,4 ± 3,55 34 (16-35)	31,8 ± 3,78 33 (21-35)	32,4 ± 3,39 33 (20-35)	33,1 ± 2,27 34 (28-35)	0,639
İzolasyona Maruz Kalma	28,0 ± 2,72 29 (19-30)	27,5 ± 3,67 30 (13-30)	27,5 ± 3,37 29 (16-30)	28,5 ± 2,20 30 (23-30)	0,795
Söylenti Yayılmaya Maruz Kalma	23,8 ± 2,35 25 (14-25)	23,3 ± 2,86 25 (15-25)	23,5 ± 2,52 25 (15-25)	24,6 ± 0,71 25 (23-25)	0,418
Eşyalara Zarar Vermeye Maruz Kalma	48,9 ± 2,24 50 (35-50)	48,6 ± 2,16 50 (40-50)	49,0 ± 1,74 50 (44-50)	49,6 ± 0,85 50 (47-50)	0,326
Cinsel Zorbalığa Maruz Kalma	49,8 ± 1,20 50 (42-50)	49,8 ± 0,56 50 (47-50)	49,9 ± 0,36 50 (48-50)	50,0 ± 0 50 (50-50)	0,235
Toplam Puan	252 ± 15,6	246 ± 18,7	250 ± 14,9	256 ± 9,24	
Zorbalığa Maruz Kalma	258 (182-265)	256 (200-265)	255 (198-265)	258 (230-265)	0,664

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Doğum sırası grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,74$; $p=0,629$). Doğum sırası grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,69$; $p=0,639$). Doğum sırası grupları arasında izolasyona maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,02$; $p=0,795$). Doğum sırası grupları arasında söylenti yaymaya maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,83$; $p=0,418$). Doğum sırası grupları arasında eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,46$; $p=0,326$). Doğum sırası grupları arasında cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=4,26$; $p=0,235$). Doğum sırası grupları arasında zorbalığa maruz kalma ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,58$; $p=0,664$).

Tablo 4-13 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitimine Göre Dağılımı

	Anne Eğitim					p
	Okuryazar değil	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	
Fiziksel Zorbalık	63,9 ± 8,10 65 (50-74)	65,0 ± 7,43 67 (36-75)	64,0 ± 8,57 65 (38-75)	66,2 ± 6,88 68 (49-75)	65,0 ± 9,37 68,5 (37-75)	0,715
Sözel Zorbalık	30,4 ± 3,94 30 (23-35)	30,4 ± 4,03 31 (18-35)	30,5 ± 4,04 31 (21-35)	30,8 ± 4,52 32 (14-35)	29,9 ± 5,22 31 (10-35)	0,848
İzolasyon	26,9 ± 3,02 27 (22-30)	26,6 ± 3,60 28 (14-30)	26,3 ± 3,70 28 (16-30)	26,5 ± 4,61 28 (10-30)	24,6 ± 6,10 26 (6-30)	0,516
Söylenti Yayma	23,9 ± 1,76 25 (20-25)	22,4 ± 3,01 23 (10-25)	22,2 ± 3,31 23 (10-25)	22,6 ± 3,02 24 (14-25)	22,0 ± 4,16 23 (5-25)	0,576
Eşyalara Zarar Verme	49,4 ± 1,01 50 (47-50)	48,0 ± 2,47 49 (39-50)	47,9 ± 3,68 50 (29-50)	48,0 ± 3,17 49 (32-50)	47,5 ± 3,90 49 (35-50)	0,498
Cinsel Zorbalık	49,6 ± 1,33 50 (46-50)	49,4 ± 1,98 50 (36-50)	49,3 ± 2,51 50 (35-50)	49,6 ± 0,97 50 (46-50)	48,8 ± 4,05 50 (30-50)	0,984
Toplam Puan Zorbalık	244 ± 15,0 248 (219-264)	242 ± 17,0 243 (171-265)	240 ± 20,0 241 (185-265)	244 ± 17,8 248 (190-265)	238 ± 28,8 250 (135-264)	0,894

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Anne eğitim grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,113$; $p=0,715$). Anne eğitim grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,379$; $p=0,848$). Anne eğitim grupları arasında izolasyon alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,254$; $p=0,516$). Anne eğitim grupları arasında söylenti yayma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,891$; $p=0,576$). Anne eğitim grupları arasında eşyalara zarar verme alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,368$; $p=0,498$). Anne eğitim grupları arasında cinsel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,380$; $p=0,984$). Anne eğitim grupları arasında zorbalık ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,104$; $p=0,894$).

Tablo 4-14 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitimine Göre Dağılımı

	Anne Eğitim					p
	Okuryazar değil	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	
Fiziksel Zorbalığa Maruz Kalma	66,6 ± 8,76 68 (50-75)	68,5 ± 6,97 71 (45-75)	67,5 ± 7,91 72 (46-75)	69,1 ± 7,11 71 (48-75)	69,7 ± 6,92 73 (52-75)	0,540
Sözel Zorbalığa Maruz Kalma	32,4 ± 2,79 33 (28-35)	32,3 ± 2,97 33 (22-35)	31,9 ± 3,97 34 (16-35)	32,5 ± 3,91 35 (20-35)	32,5 ± 3,79 34,5 (23-35)	0,232
İzolasyona Maruz Kalma	28,3 ± 2,65 30 (24-30)	27,9 ± 2,74 29 (16-30)	27,2 ± 3,53 29 (15-30)	27,8 ± 3,66 30 (13-30)	28,3 ± 2,52 30 (21-30)	0,974
Söylenti Yayılmaya Maruz Kalma	24,7 ± 0,71 25 (23-25)	23,8 ± 2,00 25 (17-25)	23,2 ± 2,92 25 (14-25)	23,4 ± 3,01 25 (15-25)	23,9 ± 2,19 25 (16-25)	0,670
Eşyalara Zarar Vermeye Maruz Kalma	49,1 ± 1,83 50 (45-50)	49,0 ± 1,73 50 (43-50)	48,8 ± 2,52 50 (35-50)	48,6 ± 2,38 50 (40-50)	49,1 ± 1,45 50 (44-50)	0,518
Cinsel Zorbalığa Maruz Kalma	50,0 ± 0 50 (50-50)	49,8 ± 0,82 50 (43-50)	49,8 ± 0,86 50 (44-50)	49,7 ± 1,19 50 (42-50)	50,0 ± 0 50 (50-50)	0,497
Toplam Puan	251 ± 14,8 257 (225-265)	251 ± 13,7 255 (209-265)	248 ± 19,0 257 (182-265)	251 ± 17,9 258 (198-265)	253 ± 14,8 262 (215-265)	0,539

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Anne eğitim grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,106$; $p=0,540$). Anne eğitim grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=5,592$; $p=0,232$). Anne eğitim grupları arasında izolasyona maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,491$; $p=0,974$). Anne eğitim grupları arasında söylenti yaymaya maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,360$; $p=0,670$). Anne eğitim grupları arasında eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,243$; $p=0,518$). Anne eğitim grupları arasında cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,378$; $p=0,497$). Anne eğitim grupları arasında zorbalığa maruz kalma ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,116$; $p=0,539$).

Tablo 4-15 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitimine Göre Dağılımı

	Baba Eğitim				p
	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	
Fiziksel Zorbalık	65,4 ± 6,63 66 (50-75)	64,3 ± 8,35 66,5 (43-75)	65,2 ± 7,79 67 (36-75)	64,8 ± 8,66 68 (37-75)	0,944
Sözel Zorbalık	31,1 ± 3,35 31 (22-35)	30,2 ± 4,12 31 (19-35)	30,1 ± 4,64 30,5 (10-35)	30,4 ± 4,68 31 (14-35)	0,735
İzolasyon	26,7 ± 3,40 27 (16-30)	26,5 ± 3,64 28 (14-30)	26,4 ± 3,95 27 (10-30)	25,3 ± 5,83 28 (6-30)	0,893
Söylenti Yayma	22,8 ± 2,57 24 (14-25)	22,2 ± 3,39 23 (10-25)	22,3 ± 2,80 23 (16-25)	22,3 ± 3,85 24 (5-25)	0,653
Eşyalara Zarar Verme	48,7 ± 1,79 50 (43-50)	48,1 ± 3,16 49 (29-50)	47,8 ± 3,10 50 (35-50)	47,2 ± 3,99 49 (32-50)	0,208
Cinsel Zorbalık	49,5 ± 1,30 50 (42-50)	49,2 ± 2,91 50 (35-50)	49,7 ± 1,38 50 (40-50)	48,9 ± 3,10 50 (30-50)	0,062
Toplam Puan Zorbalık	244 ± 13,1 242 (214-264)	241 ± 19,4 246 (180-265)	241 ± 18,8 245 (163-265)	239 ± 24,9 247 (135-264)	0,933

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Baba eğitim grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,381$; $p=0,944$). Baba eğitim grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,274$; $p=0,735$). Baba eğitim grupları arasında izolasyon alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,615$; $p=0,893$). Baba eğitim grupları arasında söylenti yayma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,630$; $p=0,653$). Baba eğitim grupları arasında eşyalara zarar verme alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=4,552$; $p=0,208$). Baba eğitim grupları arasında cinsel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=7,329$; $p=0,062$). Baba eğitim grupları arasında zorbalık ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,434$; $p=0,933$).

Tablo 4-16 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitimine Göre Dağılımı

	Baba Eğitim				p
	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	
Fiziksel Zorbalığa Maruz Kalma	69,7 ± 6,23 72 (45-75)	66,8 ± 7,81 70 (46-75)	68,0 ± 7,78 71 (48-75)	69,8 ± 6,35 73 (56-75)	0,044
Sözel Zorbalığa Maruz Kalma	33,0 ± 2,56 34 (23-35)	31,6 ± 3,78 33 (16-35)	32,2 ± 3,71 33 (20-35)	32,4 ± 3,84 34 (23-35)	0,088
İzolasyona Maruz Kalma	28,4 ± 2,68 30 (16-30)	27,1 ± 3,36 28 (15-30)	27,8 ± 2,95 29 (17-30)	28,0 ± 3,57 30 (13-30)	0,051
Söylenti Yayılmaya Maruz Kalma	24,2 ± 1,65 25 (17-25)	23,0 ± 2,97 25 (14-25)	23,6 ± 2,50 25 (15-25)	23,8 ± 2,55 25 (15-25)	0,139
Eşyalara Zarar Vermeye Maruz Kalma	49,4 ± 1,37 50 (43-50)	48,4 ± 2,62 50 (35-50)	49,0 ± 1,82 50 (42-50)	48,8 ± 2,18 50 (40-50)	0,084
Cinsel Zorbalığa Maruz Kalma	49,9 ± 0,24 50 (49-50)	49,8 ± 0,83 50 (44-50)	49,9 ± 0,52 50 (46-50)	49,7 ± 1,26 50 (42-50)	0,191
Toplam Puan Zorbalığa Maruz Kalma	255 ± 11,9 258 (211-265)	247 ± 18,0 252 (182-265)	251 ± 16,1 256 (198-265)	252 ± 16,9 261 (200-265)	0,021

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Baba eğitim grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($\chi^2=8,110$; **p=0,044**). Farklılığın hangi eğitim grubu ya da gruplarından kaynaklandığı incelendiğinde; sadece üniversite ve ortaokul mezunu babalar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık var (p=0,049). Babası ortaokul mezunu olanların fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı anlamlı derecede düşüktür. Baba eğitim grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=6,550$; p=0,088). Baba eğitim grupları arasında izolasyona maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=7,770$; p=0,051). Baba eğitim grupları arasında söylenti yaymaya maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=5,500$; p=0,139).

Baba eğitim grupları arasında eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=6,650$; p=0,084). Baba eğitim grupları arasında cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=4,750$; p=0,191). Baba eğitim grupları arasında zorbalığa maruz kalma ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($\chi^2=9,750$; **p=0,021**). Farklılığın hangi eğitim grubu ya da gruplarından

kaynaklandığı incelendiğinde; babası ortaokul mezunu olanların zorbalığa maruz kalma alt boyut toplam puanı ilkokul ve üniversite mezunu babalardan istatistiksel olarak anlamlı derecede farklıdır (**p değerleri sırasıyla 0,036 ve 0,042**). Babası ortaokul mezunu olanların zorbalığa maruz kalma toplam puanı anlamlı derecede düşüktür.

Tablo 4-17 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Aile Gelir Düzeyi Algısına Göre Dağılımı

	Çok yüksek / Yüksek	Orta	Çok düşük/ Düşük	χ^2	p
Fiziksel Zorbalık	65,1 ± 8,40 68 (37-75)	64,8 ± 7,88 67 (36-75)	65,4 ± 6,95 67 (49-75)	0,185	0,911
Sözel Zorbalık	30,4 ± 4,27 31 (19-35)	30,4 ± 4,17 31 (10-35)	30,5 ± 4,93 32 (14-35)	0,176	0,916
İzolasyon	25,8 ± 4,98 27 (6-30)	26,3 ± 3,98 27 (10-30)	26,8 ± 4,16 29 (13-30)	0,715	0,700
Söylenti Yayma	22,3 ± 3,64 24 (5-25)	22,4 ± 3,11 24 (10-25)	22,3 ± 3,05 23,5 (15-25)	0,194	0,907
Eşyalara Zarar Verme	47,6 ± 3,74 49 (32-50)	48,1 ± 2,97 49 (29-50)	48,0 ± 2,66 49 (40-50)	0,296	0,862
Cinsel Zorbalık	49,1 ± 3,14 50 (30-50)	49,4 ± 2,17 50 (35-50)	49,6 ± 0,79 50 (47-50)	1,539	0,463
Toplam Puan Zorbalık	240 ± 23,7 244 (135-264)	241 ± 18,4 245 (163-265)	243 ± 18,7 250 (195-265)	0,233	0,890

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Gelir düzeyi algısı grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,185$; $p=0,911$). Gelir düzeyi algısı grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,176$; $p=0,916$). Gelir düzeyi algısı grupları arasında izolasyon alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,715$; $p=0,700$). Gelir düzeyi algısı grupları arasında söylenti yayma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,194$; $p=0,907$). Gelir düzeyi algısı grupları arasında eşyalara zarar verme alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,296$; $p=0,862$). Gelir düzeyi algısı grupları arasında cinsel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,539$; $p=0,463$). Gelir düzeyi

algısı grupları arasında zorbalık ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,233$; $p=0,890$).

Tablo 4-18 AZÖ Ölçeği Kurban Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Aile Gelir Düzeyi Algısına Göre Dağılımı

	Çok yüksek / Yüksek	Orta	Çok düşük/ Düşük	χ^2	p
Fiziksel Zorbalığa Maruz Kalma	68,5 ± 7,33 72 (45-75)	68,3 ± 7,35 71 (46-75)	69,2 ± 6,98 72 (49-75)	0,541	0,763
Sözel Zorbalığa Maruz Kalma	32,3 ± 3,54 34 (23-35)	32,3 ± 3,48 33 (16-35)	32,1 ± 3,78 34 (22-35)	0,036	0,982
İzolasyona Maruz Kalma	27,7 ± 2,77 29 (19-30)	27,8 ± 3,14 29 (15-30)	28,0 ± 3,70 30 (13-30)	1,361	0,506
Söylenti Yayımaya Maruz Kalma	23,7 ± 2,58 25 (16-25)	23,6 ± 2,52 25 (14-25)	23,8 ± 2,10 25 (17-25)	0,717	0,699
Eşyalara Zarar Vermeye Maruz Kalma	49,1 ± 1,36 50 (44-50)	48,8 ± 2,19 50 (35-50)	48,8 ± 2,29 50 (40-50)	0,170	0,919
Cinsel Zorbalığa Maruz Kalma	49,8 ± 1,17 50 (42-50)	49,8 ± 0,79 50 (43-50)	49,8 ± 0,70 50 (47-50)	2,161	0,339
Toplam Puan Zorbalığa Maruz Kalma	251 ± 15,6 258 (211- 265)	251 ± 16,2 256 (182-265)	252 ± 17,3 261 (200- 265)	0,418	0,811

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Gelir düzeyi algısı grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,541$; $p=0,763$). Gelir düzeyi algısı grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,036$; $p=0,982$). Gelir düzeyi algısı grupları arasında izolasyona maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,361$; $p=0,506$). Gelir düzeyi algısı grupları arasında söylenti yaymaya maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,717$; $p=0,699$). Gelir düzeyi algısı grupları arasında eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,170$; $p=0,919$). Gelir düzeyi algısı grupları arasında cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,161$; $p=0,339$). Gelir düzeyi algısı grupları arasında zorbalığa maruz kalma ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,418$; $p=0,811$).

Tablo 4-19 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Okul Başarı Düzeyi Algısına Göre Dağılımı

	Çok iyi / İyi	Orta	Çok kötü/ Kötü	χ^2	p
Fiziksel Zorbalık	65,2 ± 7,55 67 (37-75)	64,7 ± 8,37 66 (36-75)	63,9 ± 7,61 65 (47-75)	0,587	0,746
Sözel Zorbalık	30,8 ± 3,97 31 (19-35)	30,2 ± 4,57 31 (10-35)	28,9 ± 4,68 29 (18-35)	2,841	0,242
İzolasyon	26,1 ± 4,31 28 (6-30)	26,6 ± 3,97 28 (10-30)	25,3 ± 4,69 26 (16-30)	1,127	0,569
Söylenti Yayma	22,6 ± 3,04 23 (5-25)	22,4 ± 3,20 24 (10-25)	21,0 ± 4,38 22 (10-25)	1,755	0,416
Eşyalara Zarar Verme	48,3 ± 2,69 50 (32-50)	47,8 ± 2,97 49 (35-50)	46,0 ± 5,93 49 (29-50)	4,846	0,089
Cinsel Zorbalık	49,5 ± 2,17 50 (30-50)	49,3 ± 1,96 50 (38-50)	47,9 ± 4,33 50 (35-50)	5,831	0,054
Toplam Puan Zorbalık	242 ± 18,7 246 (135-265)	241 ± 19,6 245 (163-265)	233 ± 24,8 239 (171-263)	2,133	0,344

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Katılımcıların okul başarı düzeyi algısı grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=0,587$; $p=0,746$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında fiziksel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,841$; $p=0,242$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında izolasyon alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,127$; $p=0,569$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında söylenti yayma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,755$; $p=0,416$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında eşyalara zarar verme alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=4,846$; $p=0,089$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında cinsel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=5,831$; $p=0,054$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında zorbalık ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,133$; $p=0,344$).

Tablo 4-20 AZÖ Ölçeği Zorba Boyutunun Genel ve Alt Boyut Puanlarının Okul Başarı Düzeyi Algısına Göre Dağılımı

	Çok iyi / İyi	Orta	Çok kötü/ Kötü	χ^2	p
Fiziksel Zorbalığa Maruz Kalma	68,7 ± 7,20 72 (45-75)	68,6 ± 7,20 71 (46-75)	65,9 ± 8,51 70 (49-75)	1,510	0,469
Sözel Zorbalığa Maruz Kalma	32,4 ± 3,43 34 (20-35)	32,4 ± 3,27 33 (22-35)	30,2 ± 5,14 31 (16-35)	3,470	0,176
İzolasyona Maruz Kalma	27,8 ± 3,02 29 (16-30)	27,9 ± 3,21 30 (13-30)	26,9 ± 3,69 29 (20-30)	1,130	0,568
Söylenti Yayımaya Maruz Kalma	23,7 ± 2,33 25 (15-25)	23,7 ± 2,50 25 (15-25)	22,5 ± 3,52 24 (14-25)	2,140	0,343
Eşyalara Zarar Vermeye Maruz Kalma	49,1 ± 1,61 50 (44-50)	48,8 ± 2,13 50 (40-50)	47,7 ± 4,19 50 (35-50)	1,360	0,506
Cinsel Zorbalığa Maruz Kalma	49,9 ± 0,71 50 (42-50)	49,8 ± 0,63 50 (46-50)	49,1 ± 2,29 50 (43-50)	5,070	0,079
Toplam Puan Zorbalığa Maruz Kalma	252 ± 15,3 257 (198-265)	251 ± 15,6 257 (200-265)	242 ± 24,7 255 (182-265)	2,060	0,357

#Kruskal Wallis testi ; Ortalama ± Std. Sapma / Medyan (Min – Maks)

Katılımcıların başarı düzeyi algısı grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,510$; $p=0,469$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=3,470$; $p=0,176$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında izolasyona maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,130$; $p=0,568$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında söylenti yaymaya maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,140$; $p=0,343$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=1,360$; $p=0,506$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=5,070$; $p=0,079$). Başarı düzeyi algısı grupları arasında zorbalığa maruz kalma ölçek toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($\chi^2=2,060$; $p=0,357$).

Tablo 4-21 AZÖ Ölçeği Zorba ve Kurban Boyutlarının Genel ve Alt Boyut Puanlarının İlişkisi

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Zorba olma durumu	1. Fiziksel Zorbalık	r=0,637 p<0,001	r=0,563 p<0,001	r=0,498 p<0,001	r=0,342 p<0,001	r=0,192 p=0,002	r=0,865 p<0,001	r=0,699 p<0,001	r=0,537 p<0,001	r=0,520 p<0,001	r=0,427 p<0,001	r=0,240 p<0,001	r=0,117 p=0,062	r=0,643 p<0,001
	2. Sözel Zorbalık		r=0,612 p<0,001	r=0,590 p<0,001	r=0,382 p<0,001	r=0,240 p<0,001	r=0,827 p<0,001	r=0,533 p<0,001	r=0,652 p<0,001	r=0,503 p<0,001	r=0,440 p<0,001	r=0,275 p<0,001	r=0,133 p=0,033	r=0,572 p<0,001
	3. İzolasyon			r=0,688 p<0,001	r=0,392 p<0,001	r=0,218 p<0,001	r=0,778 p<0,001	r=0,443 p<0,001	r=0,419 p<0,001	r=0,645 p<0,001	r=0,443 p<0,001	r=0,243 p<0,001	r=0,054 p=0,393	r=0,494 p<0,001
	4. Söylenti Yayma				r=0,548 p<0,001	r=0,264 p<0,001	r=0,757 p<0,001	r=0,451 p<0,001	r=0,457 p<0,001	r=0,515 p<0,001	r=0,561 p<0,001	r=0,363 p<0,001	r=0,137 p=0,028	r=0,517 p<0,001
	5. Eşyalara Zarar Verme					r=0,347 p<0,001	r=0,579 p<0,001	r=0,334 p<0,001	r=0,273 p<0,001	r=0,300 p<0,001	r=0,397 p<0,001	r=0,631 p<0,001	r=0,221 p<0,001	r=0,394 p<0,001
	6. Cinsel Zorbalık						r=0,334 p<0,001	r=0,068 p=0,278	r=0,073 p=0,243	r=0,046 p=0,465	r=-0,037 p=0,559	r=0,066 p=0,294	r=0,623 p<0,001	r=0,073 p=0,244
	7. Toplam Puan							r=0,673 p<0,001	r=0,615 p<0,001	r=0,627 p<0,001	r=0,538 p<0,001	r=0,380 p<0,001	r=0,194 p=0,002	r=0,692 p<0,001
Kurban olma durumu	8. Fiziksel Zorbalık								r=0,732 p<0,001	r=0,689 p<0,001	r=0,601 p<0,001	r=0,434 p<0,001	r=0,214 p=0,001	r=0,935 p<0,001
	9. Sözel Zorbalık									r=0,674 p<0,001	r=0,641 p<0,001	r=0,419 p<0,001	r=0,229 p<0,001	r=0,847 p<0,001
	10. İzolasyon										r=0,655 p<0,001	r=0,395 p<0,001	r=0,158 p=0,011	r=0,801 p<0,001
	11. Söylenti Yayma											r=0,576 p<0,001	r=0,121 p=0,052	r=0,730 p<0,001
	12. Eşyalara Zarar Verme												r=0,215 p=0,001	r=0,573 p<0,001
	13. Cinsel Zorbalık													r=0,247 p<0,001
	14. Toplam Puan													-

#Spearman korelasyon testi

Tablo-4.21’de sunulduğu üzere Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık Alt Boyutunda; Fiziksel zorbalık yapma ile sözel zorbalık yapma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,637$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalık yapma ile izolasyon yapma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,563$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalık yapma ile söylenti yayma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,498$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalık yapma ile eşyalara zarar verme alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,342$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalık yapma ile cinsel zorbalık yapma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,192$; $p=0,002$). Fiziksel zorbalık yapma ile AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,865$; $p<0,001$).

Fiziksel zorbalık yapma ile fiziksel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,699$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalık yapma ile sözel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,537$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalık yapma ile izolasyona maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,520$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalık yapma ile söylenti yaymaya maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,427$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalık yapma ile eşyalarına zarar verilme alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,240$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalık yapma ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,062$). Fiziksel zorbalık yapma ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,643$; $p<0,001$).

Sözel zorbalık yapma ile izolasyon yapma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,612$; $p<0,001$). Sözel zorbalık yapma ile söylenti yayma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,590$; $p<0,001$). Sözel zorbalık yapma ile eşyalara zarar verme alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,382$; $p<0,001$). Sözel zorbalık yapma ile cinsel zorbalık yapma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,240$; $p=0,002$). Sözel zorbalık yapma ile AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,827$; $p<0,001$).

Sözel zorbalık yapma ile fiziksel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,533$; $p<0,001$). Sözel zorbalık yapma ile sözel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,652$; $p<0,001$). Sözel zorbalık yapma ile izolasyona maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir

ilişki vardır ($r=0,503$; $p<0,001$). Sözel zorbalık yapma ile söylenti yaymaya maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,440$; $p<0,001$). Sözel zorbalık yapma ile eşyalarına zarar verilme alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,275$; $p<0,001$). Sözel zorbalık yapma ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,133$; $p=0,033$). Sözel zorbalık yapma ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,572$; $p<0,001$).

İzolasyon yapma ile söylenti yayma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,688$; $p<0,001$). İzolasyon yapma ile eşyalara zarar verme alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,392$; $p<0,001$). İzolasyon yapma ile cinsel zorbalık yapma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,218$; $p=0,002$). İzolasyon yapma ile AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,778$; $p<0,001$).

İzolasyon yapma ile fiziksel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,443$; $p<0,001$). İzolasyon yapma ile sözel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,419$; $p<0,001$). İzolasyon yapma ile izolasyona maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,645$; $p<0,001$). İzolasyon yapma ile söylenti yaymaya maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,443$; $p<0,001$). İzolasyon yapma ile eşyalarına zarar verilme alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,243$; $p<0,001$). İzolasyon yapma ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,393$). İzolasyon yapma ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,494$; $p<0,001$).

Söylenti yayma ile eşyalara zarar verme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,548$; $p<0,001$). Söylenti yayma ile cinsel zorbalık yapma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,264$; $p=0,002$). Söylenti yayma ile AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,757$; $p<0,001$).

Söylenti yayma ile fiziksel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,451$; $p<0,001$). Söylenti yayma ile sözel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,457$; $p<0,001$). Söylenti yayma ile izolasyona maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır

($r=0,515$; $p<0,001$). Söylenti yayma ile söylenti yaymaya maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,561$; $p<0,001$). Söylenti yayma ile eşyalarına zarar verilme alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,363$; $p<0,001$). Söylenti yayma ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,137$; $p=0,028$). Söylenti yayma ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,517$; $p<0,001$).

Eşyalara zarar verme ile cinsel zorbalık yapma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,347$; $p=0,002$). Eşyalara zarar verme ile AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,579$; $p<0,001$).

Eşyalara zarar verme ile fiziksel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,334$; $p<0,001$). Eşyalara zarar verme ile sözel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,273$; $p<0,001$). Eşyalara zarar verme ile izolasyona maruz kalma arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,300$; $p<0,001$). Eşyalara zarar verme ile söylenti yaymaya maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,397$; $p<0,001$). Eşyalara zarar verme ile eşyalarına zarar verilme alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,631$; $p<0,001$). Eşyalara zarar verme ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,221$; $p<0,001$). Eşyalara zarar verme ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,394$; $p<0,001$).

Cinsel zorbalık yapma ile AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,334$; $p<0,001$). Cinsel zorbalık yapma ile fiziksel zorbalığa maruz kalma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,278$). Cinsel zorbalık yapma ile sözel zorbalığa maruz kalma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,243$). Cinsel zorbalık yapma ile izolasyona maruz kalma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,465$). Cinsel zorbalık yapma ile söylenti yaymaya maruz kalma alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,559$). Cinsel zorbalık yapma ile eşyalarına zarar verilme alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,294$). Cinsel zorbalık yapma ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır

($r=0,623$; $p<0,001$). Cinsel zorbalık yapma ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan ar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,244$).

AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puanı ile fiziksel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,673$; $p<0,001$). AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puanı ile sözel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,615$; $p<0,001$). AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puanı ile izolasyona maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,627$; $p<0,001$). AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puanı ile söylenti yaymaya maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,538$; $p<0,001$). AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puanı ile eşyalarına zarar verilme alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,380$; $p<0,001$). AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puanı ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,194$; $p=0,002$). AZO ölçeği zorba olma durumu toplam puanı ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,692$; $p<0,001$).

Fiziksel zorbalığa maruz kalma ile sözel zorbalığa maruz kalma arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,732$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalığa maruz kalma ile izolasyona maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,689$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalığa maruz kalma ile söylenti yaymaya maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,601$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalığa maruz kalma ile eşyalarına zarar verilme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,434$; $p<0,001$). Fiziksel zorbalığa maruz kalma ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,214$; $p=0,001$). Fiziksel zorbalığa maruz kalma ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,935$; $p<0,001$).

Sözel zorbalığa maruz kalma ile izolasyona maruz kalma arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,674$; $p<0,001$). Sözel zorbalığa maruz kalma ile söylenti yaymaya maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,641$; $p<0,001$). Sözel zorbalığa maruz kalma ile eşyalarına zarar verilme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,419$; $p<0,001$). Sözel zorbalığa maruz kalma ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,229$; $p<0,001$). Sözel zorbalığa maruz kalma ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki

vardır ($r=0,847$; $p<0,001$).

İzolasyona maruz kalma ile söylenti yaymaya maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,655$; $p<0,001$). İzolasyona maruz kalma ile eşyalarına zarar verilme alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,395$; $p<0,001$). İzolasyona maruz kalma ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,158$; $p=0,011$). İzolasyona maruz kalma ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,801$; $p<0,001$).

Söylenti yaymaya maruz kalma ile eşyalarına zarar verilme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta kuvvette bir ilişki vardır ($r=0,576$; $p<0,001$). Söylenti yaymaya maruz kalma ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,052$). Söylenti yaymaya maruz kalma ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,730$; $p<0,001$).

Eşyalarına zarar verilme ile cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,215$; $p=0,001$). Eşyalarına zarar verilme ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,571$; $p<0,001$). Cinsel zorbalığa maruz kalma ile AZO ölçeği zorbalığa maruz kalma durumu toplam puan arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=0,247$; $p<0,001$).

4.1. Tartışma

Katılımcıların devam ettikleri okullar arasında fiziksel zorbalık, izolasyon ve cinsel zorbalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sözel zorbalık, söylenti yayma eşyalara zarar verme alt boyutları ve zorbalık toplam puanı bakımından U.İ.H.O'na devam eden katılımcıların puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların devam ettikleri okullar arasında cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Fiziksel zorbalığa maruz kalma, sözel zorbalığa maruz kalma, izolasyona maruz kalma, söylenti yaymaya maruz kalma, eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyutları ve toplam kurban olma puanı bakımından U.İ.H.O'na devam eden katılımcıların puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Delfabbro ve arkadaşları (2006) çalışmalarında tek cinsiyetin hâkim olduğu devlet okullarında okuyan erkek öğrencilerin zorbaca davranışlara maruz kalma oranlarını kızlara göre daha fazla, karma eğitimin yapıldığı özel okullarda ise kızların zorbaca davranışlara maruz kalma oranı daha yüksek bulmuşlardır. U.İ.H.O için elde edilen görece yüksek akran zorbalığı puanları tek cinsiyette eğitimle ilgili olabileceği gibi, bu okuldaki öğrencilerin sorulara daha samimi yanıt vermesinden kaynaklanıyor da olabilir.

Katılımcıların cinsiyetine göre izolasyon, cinsel zorbalık, söylenti yayma eşyalara zarar verme alt boyutları alt boyut puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Cinsiyete göre fiziksel zorbalık, sözel zorbalık alt boyut puanları ve zorbalık toplam puanı bakımından kız öğrencilerin puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların cinsiyetine göre, sözel zorbalığa maruz kalma, izolasyona maruz kalma, söylenti yaymaya maruz kalma, eşyalara zarar vermeye maruz kalma, cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyutları ve toplam kurban olma puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Kızların fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı ise anlamlı derecede yüksektir.

Akran zorbalığı konusunda cinsiyet değişkenini ele alan çalışmalarda farklı bulgular mevcuttur. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre zorba davranışları daha fazla sergiledikleri (Craig ve Pepler, 1995; Bilgin, 2007; Dölek, 2002; Dölek; Tekin,2006); erkeklerin kızlara göre sözel ve fiziksel zorbalığa daha sık maruz kaldıkları ancak kızların da uzun vadede zarar verici etkisi olan sözel veya dolaylı yollarla yapılan zorbalığa maruz kaldıkları bildirilmektedir (Çayırdağ, 2006; Gültekin ve Sayıl, 2005; Koç, 2007; Longaretti, 2001; Whitney ve Smith, 1993). Bununla birlikte, kızlar ve erkekler arasında akran zorbalığına uğramaya yönelik fark bulunmadığını gösteren araştırma sonuçları mevcuttur (Dölek, 2002; Gültekin ve Sayıl, 2005; akt. Korkmaz ve ark., 2021).

Bu çalışmadakine benzer şekilde Kavşut (2009)'un çalışmasında kız öğrencilerin zorba olma oranının (%57,37), erkek öğrencilerin zorba olma oranından (%42,62); erkek öğrencilerin kurban olma oranının (%59,09) ise kız öğrencilerin kurban olma oranından (%40,9) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Pelendecioğlu (2011) tarafından yapılan çalışmada da kız öğrencilerin zorba olma oranının (%51,6), erkek öğrencilerin zorba olma oranından (%48,4); kız öğrencilerin kurban olma oranının (%56) erkek öğrencilerin kurban olma oranından (%44) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan literatür

taramalarında erkek öğrencilerin zorba ve kurban olma durumlarının daha fazla bulgulandığı görülmekle birlikte bu çalışmadan elde edilen bu bulgu, hızla değişen cinsiyet rollerinin etkisiyle kız öğrencilerin kendilerini ifade etmekten ve kendilerini rapor etmekten daha az çekinmelerinden de kaynaklanabilir.

Katılımcıların yaşına göre fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, izolasyon, söylenti yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık alt boyut puanları ve zorbalık toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Katılımcıların yaşına göre zorbalığa maruz kalma boyutlarından fiziksel zorbalık alt boyutunda, 14 yaş grubunda fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı 12 ve 13 yaşa göre daha yüksek bulunmuştur. İzolasyon alt boyutunda sadece 12 ile 14 yaş arasında anlamlı fark olup, 14 yaş grubunun izolasyona maruz kalma alt boyut puanları daha yüksektir. Zorbalığa maruz toplam puanı bakımından, 14 yaş grubunun puanı 12 ve 13 yaş gruplarına göre daha yüksektir. Diğer alt boyutlar bakımından anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Akran zorbalığı konusunda yaş değişkenini ele alan çalışmalarda gösterilen farklı bulgular mevcuttur. İncedal'ın, Burnukara ve arkadaşlarının, Totan ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin yaşları arttıkça kurban ve zorba olma oranlarının da arttığı ifade edilmiştir (Burnukara ve Uçanok, 2012; İncedal, 2012; Totan ve Kabakçı, 2010). Sarı ve Demirbağ'ın çalışmasından elde edilen veriler doğrultusunda ise ilkökul ve ortaokulda eğitim gören öğrencilere göre kurban ve zorba olma puan ortalaması değerlendirilmiş, istatistiksel olarak anlamlılık saptanmamıştır (Sarı ve Demirbağ, 2019). Bu çalışmadan elde edilen bulgular yönüyle dikkat çeken bir konu da şudur ki; aynı grup içerisinde zorbalık edenle edilenin karşılaştırılmasına olanak sağlayan bir tablo ortaya çıkmıştır. Zorbalık ettiğini fark eden, kabul eden ve/veya ifade edenlerin oranı, kurban olduğunu fark eden, kabul eden/ifade edenlerin oranından anlamlı derecede düşüktür.

Katılımcıların kardeş sayılarına göre zorba boyutu genel ve alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Katılımcıların kardeş sayılarına göre kurban boyutu genel ve alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde akran zorbalığı ile kardeş sayısının birlikte ele alındığı çalışmaların sınırlı olduğu belirlenmiştir. Filiz (2009) tarafından yapılan, farklı ortaöğretim kurumu öğrencilerinin, saldırganlık ve empatik eğilim düzeyleri arasındaki

ilişkiyi incelediği çalışmada, kardeş sayısına göre farklılık belirlememiştir ve bu çalışmadan elde edilen bulgu ile örtüşmektedir.

Katılımcıların anne eğitim düzeyine göre zorba boyutu genel ve alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Katılımcıların anne eğitim düzeyine göre kurban boyutu genel ve alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak bu çalışmadakine benzer bulgular elde edildiği belirlenmiştir. Annenin eğitim durumunun akran zorbalığı gösterme ve maruz kalma sıklığını etkilemediği görülmektedir (Albayrak 2012; Düzgün, 2020; Gürsoy 2010).

Sarı ve Demirbağ (2019) tarafından 157 öğrenci ile yapılan çalışma da annelerin eğitim düzeyi ile kurban veya zorba olma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Farklı olarak 2018 yılında 200 öğrenci ile yapılan bir çalışmada anne eğitim düzeyi lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerin sözel kurban ölçek puan ortalaması daha yüksek bulunmuştur (Mercan ve Yıldırım Sarı, 2018). 2010 yılında 811 lise öğrencisi ile yapılan bir çalışmada ortaokul ve üzeri eğitimi olan annelerin çocuklarının cinsel zorbalık davranışlarına daha fazla maruz kaldıkları bildirilmiştir (Genç ve Aksu, 2010).

Katılımcıların baba eğitim düzeyine göre zorba boyutu genel ve alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Katılımcıların baba eğitim düzeyine göre fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır. Babası ortaokul mezunu olanların fiziksel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı, babası ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olanlara göre daha düşüktür. Zorbalığa maruz kalma toplam puanı bakımından da babası ortaokul mezunu olanların puanı anlamlı düzeyde daha düşüktür. Yapılan çalışmalar incelendiğinde baba eğitim düzeyinin akran zorbalığında zorba ve kurban olma durumlarını etkilemediği yönünde bulgular (Düzgün, 2020; Gürsoy, 2010) olduğu gibi, babanın herhangi bir düzeyde okula gitmiş olmasının akran zorbalığı davranışını azalttığını bildiren çalışmalar da vardır (Satan 2006, Sipahi-Tıprıdamaz 2008). Bu sonuçlar bu çalışmadan elde edilen bulguyla kısmen örtüşen kısmen ise ayrılmaktadır.

Katılımcıların aile gelir düzeyi algısına göre zorba boyutu genel ve alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Katılımcıların aile

gelir düzeyi algısına göre kurban boyutu genel ve alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde bu çalışmadakine benzer şekilde Glover ve arkadaşlarının (2000) çalışmasında zorbalık ile aile gelir düzeyi arasında direkt bir ilişki bulunmadığı ifade edilmiştir (Koç, 2006:95). Özada (2018:114) da çalışmasında öğrencilerin akran zorbalığı davranışında bulunma ile sosyoekonomik düzey arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır. Bir başka araştırmada elden edilen bulgular ise bu çalışmadan elde edilenle kısmen örtüşmektedir. Şöyle ki; kurban olma toplam puanı ile zorbalığa maruz kalma alt boyutlarından eşyalarına zarar verilmesine ve cinsel zorbalığa maruz kalma düzeylerinin ailenin ortalama gelir düzeyine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Katılımcılar arasında en düşük aile geliri ortalamasına sahip öğrencilerin daha fazla eşyalarına zarar verildiği ve cinsel zorbalığa maruz kaldıkları belirlenmiş, diğer zorbalığa maruz kalma alt boyutlarının ve zorbalık yapma alt boyutlarının aile ortalama gelirine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir (Demiröz, 2019)

Katılımcıların okul başarı düzeyi algısına göre zorba boyutu genel ve alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Katılımcıların okul başarı düzeyi algısına göre kurban boyutu genel ve alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Bu çalışmada, akran zorbalığı gösterme ve akran zorbalığına maruz kalma durumuna göre algılanan başarı düzeyinin karşılaştırılmasında, başarı durumu çocukların kendilerine sorulmuş olup objektif bir değerlendirme değildir. Aynı şekilde ortaöğretim öğrencilerinin algılanan başarı düzeyi ile zorba/kurban olma ilişkisini araştıran çalışmada (Düzgün, 2020) başarı durumunu çok iyi olarak algılayan grubun akran zorbalığı gösterme sıklığı, iyi ve orta olarak algılayan gruplara göre yüksek bulunmuştur. İlgili çalışmalar incelendiğinde, Juvonen ve ark., (2000) ve Schwartz ve ark. (2001)'ın yaptıkları çalışmalarda akran zorbalığına maruz kalan çocukların, akran zorbalığına maruz kalmayan çocuklara göre akademik başarılarının daha düşük olduğunu, Andreou (2000) ve Austin ve Joseph (1996) ise yaptıkları çalışmalarda kurban çocukların yanı sıra akran zorbalığı gösteren çocukların da düşük akademik başarı gösterdiklerini belirtmişlerdir (Pekel Uludağlı & Uçonok, 2005). Diğer taraftan zorbalık ve akademik başarı arasında doğrudan ilişki olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Chaux, Molano ve Podlesky, 2009; Kowalski ve Limber, 2013; Mundy, Canterford, Kosola, Degenhardt, Allen ve Patton, 2017; akt., Korkmaz ve ark., 2021). Literatür bulgularının kendi

aralarındaki uyuşmazlık yanı sıra bu çalışmadan elde edilen bulgu da genel kanılarla örtüşmemektedir. Bunun bir nedeni akademik başarının öğretmenlere ya da öğrencilere sorularak belirlenmesindeki farklılık olabileceği gibi, diğer bir nedeni de öğrencilerin ergenlik dönemi etkisiyle kendini algılamalarındaki farklılık olabilir.

Okullarda akran zorbalığı ile ilgili yapılan çalışmalardan elde edilen veriler ışığında vaka sayısının gün geçtikçe arttığı, sorunu önlemeye yönelik yeni yöntemler ve girişimlerin önerilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Kartal ve Bilgin, 2012; Pişkin ve Ayas, 2011, Sarı ve Demirbağ, 2019).

Saldırgan tutumlara sahip çocukların aslında daha öncesinde yaşamış oldukları travmatik yaşantılar nedeniyle düştükleri çaresizliği telafi etmek için şiddet göstererek bastırmaya çalıştıkları, ortamdaki kurban rolündeki kişinin zamanla zorba rolüne girebildiği, şiddetin ortamda sürekli dönüştüğü belirtilmektedir (Ünaldı, 2017).

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmamızda Samsun İli Terme İlçesinde bulunan Ulviye Kır İmam Ortaokulu ve Terme Ortaokulunda öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencilerine Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanarak elde edilen sonuçlar irdelenmiştir. Bu değerlendirmede akran zorbalığının alt boyutları irdelenmiş ayrıca akran zorbalığı ve/kurban olma durumların öğrencileri yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk oldukları, ebeveynlerinin eğitim seviyesi, aile gelir düzeyi algısı ve akademik başarılarına göre değerlendirilmiştir.

5.1. Sonuçlar

- Çalışmamıza Samsun İli Terme İlçesinde eğitim veren iki ortaokulunda eğitim gören 257 öğrenci dahil olmuştur.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerimizin 123 (% 49,9) öğrenci kız, 134 (% 52,1) öğrenci erkektir.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin % 35' i 3 kardeş, % 25,7'si 2 kardeş, % 19,1'i 1 kardeş, % 13,2' si 4 ve daha fazla kardeş ve % 7'sinin kardeşi bulunmamaktadır.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerimizin çoğunluğu % 44,3'ü ilk çocuktur. % 29,4'ü ikinci çocuk, % 20'si üçüncü ve % 6,3'ü ise dördüncü veya daha büyük sırada olan çocuktur.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin çoğunluğu % 65,9' u Samsun Terme doğumludur. % 16, 5'ise Samsun'un diğer ilçeleri doğumlu, % 4,3 'u Karadeniz Bölgesinde yer alan illerden biri doğumlu ve % 13,3'ü ise Diğer Bölgelerde yer alan iller doğumludur. Yani anketimize katılan öğrencilerimizin % 86,7' Karadeniz illeri doğumludur.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin çoğunluğu % 69,6'sı orta düzeyde gelir seviyesine sahiptir. % 18,3'ü yüksek gelir düzeyine, % 9,3'ü düşük gelir düzeyine, % 1,6'sı çok düşü gelir düzeyine ve % 1,2'si ise çok yüksek gelir düzeyine sahiptir. Burada öğrencilerin kendilerinin algıladıkları ve ifade ettikleri gelir düzeyi söz konusudur.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi seviyesi şu şekildedir; Öğrencilerimizin % 39,3'ünün annesi ilkokul mezunu, % 24,5'inin annesi

ortaokul mezunu, % 21 'inin annesi lise mezunu, % 11,7'sinin annesi üniversite mezunu ve % 3,5'inin annesi ise okuryazar değildir.

- Çalışmamıza katılan öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi seviyesi şu şekildedir; Öğrencilerimizin % 28,8'inin babası lise mezunu, % 25,7'nin babası ortaokul mezunu, % 25,3'ünün babası ilkokul mezunu, % 18,7'inin babası üniversite mezunu ve % 1,6'sının babası ise okuryazar değildir.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin % 99,6'sının annesi ve % 98, 4'ünün babası sağdır.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin ebeveynlerinin % 93,3'ü evli, % 5,1'i boşanmış ve % 1,6'sı ise boşanmamış ama ayrı yaşamaktadır.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin çoğunluğunun % 82,5inin annesi ev hanımı, %7'sinin annesi memur, % 4,3'ünün annesi işçi, % 3,5'inin annesi diğer meslek sahibi ve % 2,7'inin annesi ise serbest eslek sahibidir.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin çoğunluğunun % 30'ının babası serbest meslek sahibi, % 24,9 'unun babası diğer meslek sahibi, % 23'ünün babası işçi, % 16,3'ünün babası memur ve % 5,8'inin babası ise çalışmamaktadır.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin çoğunluğunun % 59,6'sı kardeşleri ile arasını çok iyi, % 23,7'si kardeşleri ile arasını iyi, % 12,2'si kardeşleri ile arasını orta, % 2,4'ü kardeşleri ile arasını çok kötü, % 2'i ise kardeşleri ile arasını kötü olarak ifade etmiştir.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin çoğunluğun % 47,5'i akranları ile arasını çok iyi, % 34,2'si akranları ile arasını iyi, % 14,8'i akranları ile arasını orta, %0,8'i akranları ile arasını ise kötü olarak ifade etmiştir. Ankete katılan öğrencilerin hiçbiri akranları ile ilişkilerini çok kötü olarak betimlememiştir.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin çoğunluğu % 51'i öğretmenleri ile ilişkilerini çok iyi, % 34,2' si öğretmenleri ile ilişkisini iyi, % 13,6'sı öğretmenleri ile ilişkisini orta, % 0,8'i öğretmenleri ile ilişkisini kötü ve % 0,4'ü öğretmenleri ile ilişkisini çok kötü olarak ifade etmiştir.
- Çalışmamamıza katılan öğrencilerin çoğunluğu % 42,8'i okul başarısını iyi, % 38,5'i okul başarısını orta, % 12,8'i okul başarısını çok iyi, % 5,4'ü ise okul başarısını kötü olarak ifade etmiştir. Anketimize katılan öğrencilerimizin belirttiği okul not ortalamaları ortalaması 87,28'dir. Buradan da anlaşılaacağı üzere öğrencilerimiz başarıları sübjektif olarak değerlendirmişler belli bir skala

üzerinde okul başarılarını çok iyi, iyi, orta, kötü veya çok kötü olarak ifade etmemişlerdir.

- Çalışmamıza katılan öğrencilerin çoğunluğu % 94,2’i okul sevmeye durumunu evet olarak ifade ederken, % 5,8’i okulu sevmeye durumunu hayır olarak tanımlamış, % 0,4’ü ise okulu sevmeye durumunu çok kötü olarak tanımlamıştır.
- Çalışmamıza katılan öğrencilere uygulanan “ Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği” doğrultusunda kurban/zorba olma hallerinin zorbalık boyutlarına göre güvenilirlik katsayısı değerlendirmesi şu şekildedir; Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorba olma hallerinde, fiziksel zorbalık, izolasyon, söylenti yayma, cinsel zorbalık hususunda yüksek dereceli güvenilirlik katsayısına sahipken, sözel zorbalık, eşyalara zarar verme hususunda oldukça güvenilir seviyededir. Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına kurban olma hallerinde göre fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, izolasyon, söylenti yayma, hususunda yüksek dereceli güvenilirlik katsayısına sahipken, cinsel zorbalık, eşyalara zarar verme hususunda oldukça güvenilir seviyededir.
- Çalışmamıza katılan Ulviye Kır İmam Hatip Ortaokulu ve Terme Ortaokulu arasında Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorba olma hallerinde, fiziksel zorbalık, izolasyon, cinsel zorbalık hususunda anlamlı bir farklılık yoktur. Ancak U.İ.H.O okulunda sözel zorbalık, söylenti yayma, eşyalara zarar verme alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Yine okulların toplam zorbalık ölçeği bakımından U.İ.H.O Okulu puanı anlamlı derecede yüksektir.
- Çalışmamıza katılan Ulviye Kır İmam Hatip Ortaokulu ve Terme Ortaokulu arasında Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre kurban olma hallerinde, T.O. okulunda fiziksel zorbalığa maruz kalma, sözel zorbalığa maruz kalma, izolasyona maruz kalma, söylenti yaymaya maruz kalma, eşyalara zarar vermeye maruz kalma alt boyut puanı anlamlı derecede yüksektir. Ancak Cinsel zorbalığa maruz kalma hususunda alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Yine okulların toplam zorbalığa maruz kalma ölçeği bakımından T.O. okulu puanı anlamlı derecede yüksektir.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin kız ya da erkek olma arasında Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorba olma hallerinde, kız ya da erkek olma arasında izolasyon, söylenti yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık alt boyut puanı anlamlı bir farklılık yoktur. Ancak fiziksel zorbalık ve sözel zorbalık

hususunda kızların alt boyut puanları anlamlı dereceden yüksektir. Yani kız öğrencilerin sözel zorbalık ve fiziksel zorbalık yapma oranları daha yüksektir.

- Çalışmamıza katılan öğrencilerin kız ya da erkek olma arasında Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorbalığa maruz kalma hallerinde, kız ya da erkek olma arasında fiziksel zorbalığa maruz kalma, sözel zorbalığa maruz kalma, izolasyona maruz kalma, söylenti yaymaya maruz kalma, eşyalara zarar vermeye maruz kalma, cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanları arasında anlamlı derecede bir farklılık yoktur.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin yaş gruplarına (12 yaş, 13 yaş ve 14 yaş) göre Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorbalık hallerinde, yaş grupları arasında fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, izolasyon, söylenti yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık alt boyut puanları arasında anlamlı derecede bir farklılık yoktur.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin yaş gruplarına (12 yaş, 13 yaş ve 14 yaş) göre Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorbalığa maruz kalma hallerinde yaş grupları arasında sözel zorbalığa maruz kalma, söylenti yaymaya maruz kalma, eşyalara zarar vermeye maruz kalma, cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanı anlamlı derecede bir farklılık yoktur. Ancak 14 yaş grubunda fiziksel zorbalığa maruz kalma ve izolasyona maruz kalma alt boyut puanı daha yüksektir.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin kardeş sayısı göre göre Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorbalık / zorbalığa maruz kalma hallerinde, kardeş sayıları arasında fiziksel zorbalık/ fiziksel zorbalığa maruz kalma, sözel zorbalık/sözel zorbalığa maruz kama, izolasyon/ izolasyona maruz kalma, söylenti yayma/ söylenti yaymaya maruz kalma, eşyalara zarar verme/ eşyalara zarar vermeye maruz kalma, cinsel zorbalık/ cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanları arasında anlamlı derecede bir farklılık yoktur.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin kardeş sıralaması göre Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorbalık / zorbalığa maruz kalma hallerinde, kardeş kardeş sıralaması arasında fiziksel zorbalık/ fiziksel zorbalığa maruz kalma, sözel zorbalık/sözel zorbalığa maruz kama, izolasyon/ izolasyona maruz kalma, söylenti yayma/ söylenti yaymaya maruz kalma, eşyalara zarar

verme/ eşyalara zarar vermeye maruz kalma, cinsel zorbalık/ cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanları arasında anlamlı derecede bir farklılık yoktur.

- Çalışmamıza katılan öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorbalık / zorbalığa maruz kalma hallerinde, annelerinin eğitim durumları arasında fiziksel zorbalık/ fiziksel zorbalığa maruz kalma, sözel zorbalık/sözel zorbalığa maruz kama, izolasyon/ izolasyona maruz kalma, söylenti yayma/söylenti yaymaya maruz kalma, eşyalara zarar verme/ eşyalara zarar vermeye maruz kalma, cinsel zorbalık/ cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanları arasında anlamlı derecede bir farklılık yoktur.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorbalık /zorbalığa maruz kalma hallerinde, babalarının eğitim durumları arasında sözel zorbalık/sözel zorbalığa maruz kama, izolasyon/izolasyona maruz kalma, söylenti yayma/söylenti yaymaya maruz kalma, eşyalara zarar verme/eşyalara zarar vermeye maruz kalma, cinsel zorbalık/cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanları arasında anlamlı derecede bir farklılık yoktur. Ancak fiziksel zorbalığa maruz kalma üniversite mezunu babalar için anlamlı derecede yüksektir.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin gelir düzeyi algılarına göre Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorbalık/zorbalığa maruz kalma durumlarında, aile gelir düzeyi algıları arasında fiziksel zorbalık/ fiziksel zorbalığa maruz kalma, sözel zorbalık/sözel zorbalığa maruz kalma, izolasyon/ izolasyona maruz kalma, söylenti yayma/ söylenti yaymaya maruz kalma, eşyalara zarar verme/ eşyalara zarar vermeye maruz kalma, cinsel zorbalık/ cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanları arasında anlamlı derecede bir farklılık yoktur.
- Çalışmamıza katılan öğrencilerin okul başarı düzeylerine göre Akran Zorbalığı Ölçeğinin Zorbalık alt boyutlarına göre zorbalık/zorbalığa maruz kalma hallerinde, okul başarı durumları arasında fiziksel zorbalık/fiziksel zorbalığa maruz kalma, sözel zorbalık/sözel zorbalığa maruz kama, izolasyon/ izolasyona maruz kalma, söylenti yayma/söylenti yaymaya maruz kalma, eşyalara zarar verme/ eşyalara zarar vermeye maruz kalma, cinsel zorbalık/ cinsel zorbalığa maruz kalma alt boyut puanları arasında anlamlı derecede bir farklılık yoktur.

5.2.Öneriler

Okullarımızda zorbalık ve kurban olma durumlarının raporlanması ve okul yönetimlerinin öğrencilerin aileleri ile birlikte gerekli önlemleri alması gerekmektedir. Akran zorbalığı olgusunun kişisel, ailevi ve çevresel birçok etkenle ilişkili olabildiği, dolayısıyla disiplinlerarası bir yaklaşımla ve daha çözüm odaklı ele alınması gerektiği öne çıkmaktadır.

Öğrencilerin yanı sıra, öğretmenlerin ve ailelerin de işin içine samimi ve gerçekçi bir şekilde dahil edildiği, daha derinlemesine çalışmalar yapmak yararlı olabilir. Ayrıca her bölgeye özel olarak geliştirilecek koruyucu önleyici çalışmalar; eğitim ve psikososyal destek ortamları, sosyal medyanın da etkin kullanımı ile geliştirilecek bilinçlendirme programlarının etkin ve yararlı olacağı öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

Acar, T. 2009. Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Psikolojik Belirtiler. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 141s.

Açıkgöz, T. 2017. Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Okula Karşı Tutum (Kartepe İlçesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, 142s.

Adıgüzel, A. ve Karadaş, H. 2013. Ortaöğretim Öğrencilerinin Okula İlişkin Tutumlarının Devamsızlık ve Okul Başarıları Arasındaki İlişki. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(1); 49-66.

Akar Çevlik, P. 2013. Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Akran Zorbalığına İlişkin Tutumları ve Müdahale Stratejileri. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya, 172s.

Albayrak, S. 2012. Okulda Uygulanan Zorbalığı Önleme Programının Zorbalığın Azaltılmasında Etkisi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 208s.

Anderson, C. A. ve Bushman, B. J. 2001. Effects of Violent Video Games on Aggressive Behavior, Aggressive Cognition, Aggressive Affect, Physiological Arousal and Prosocial Behavior: A Meta-Analytic Review of The Scientific Literature. Psychological Science, 12 (5): 353–359.

Andreou, E. 2000. Bully/Victim Problems and Their Association with Psychological Constructs in 8 to 12 Year Old Greek School Children. Aggressive Behavior, 26(1); 49-56.

Arora, C. M. 1987. Defining Bullying for a Secondary School. Educational and Child Psychology, 3(4): 110-120.

Arsenio, W. and Lemerise, E.A. 2001. Varieties of Childhood Bullying: Values, Emotion Processes and Social Competence. Social Development, 10 (1): 59-73.

Aslan, Ö.M. 2013. Anaokuluna Devam Eden Çocukların Oyun Davranışları ve Oyunlarında Ortaya Çıkan Zorbalık Davranışlarının İncelenmesi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara, 290s.

Austin, S. Joseph, S. 1996. Assessment of Bully/Victim Problems in 8 to 11year-Olds. *British Journal Educational Psychology*, (66): 447-456.

Ayas, T. ve Pişkin, M. 2011. Lise Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Okul Türü Bakımından İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2): 550-568.

Bandura, A. 1989. Social Cognitive Theory. In R. Vasta (Ed.), *Annals of Child Development*. Vol. 6. Six Theories of Child Development (pp. 1-60). Greenwich, CT: JAI Press.

Batsche, G. M. and Knoff, H. M. 1994. Bullies and Their Victims: Understanding A Pervasive Problem in The Schools. *School Psychology Review*. 23(2): 165–174.

Bayraktar, F. 2009. Ergenlerin Zorba ve Kurban Davranışlarında Birey, Aile, Akran ve Okula Dair Özelliklerin Rolü: Bütüncül Bir Model Önerisi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 242s.

Bell, C., Gamm, S., Vallas, P., and Jackson, P. 2001. Strategies for The Prevention of Youth Violence in Chicago Public Schools. In M. Shaffi And S. L. Shafii (Eds), *Schhol Violence: Assessment, Management And Prevention*, Washington, D.C. A Psychiatry Press p:251-272.

Bennett,S., Farrington, D.P. and Huesmann, R. 2005. Explaining Gender Differences in Crime and Violence: The Importance of Social Cognitive Skills. *Aggression and Violent Behavior*, 10(3); 263–288.

Berger, K.S. 2007. Update on Bullying at School: Science Forgotton. *Developmental Review*. 27 (1): 90- 126.

Besag, V.E. 1989. Bullies and Victims in Schools: A Guide to Understanding and Management, Milton Keynes, UK: Open University Press.

Bilgiç, E. 2007. İlköğretim 1.Kademedeki Görülen Zorba Davranışların Sınıf Değişkenleri ve Atmosferi Algılamalarına Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü, Adana. 115s.

Bilgin, A. 2007. Yatılı ve Gündüzlü İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Zorbalığa İlişkin Görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(1); 1-18.

Bonds, M. and Stoker S. 2000. Bully-Proofing Your School: A Comprehensive Approach for Middle Schools. Sopris West. England, 425s.

Bosworth, Kris and Espelage, Dorothy L. 1999. Factors Associated wiht Bullying Behavior in Middle School Student. Journal of Early Adolescence, 19 (3): 341- 362.

Bulgurcu, S. 2011. İstanbul İlinde Bir İlköğretim Okulunda 6-8. Sınıflarda Akran Zorbalığı Sıklığının Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 112s.

Burnukara, P. ve Uçanok, Z. 2012. Okul Ortamı ve Sanal Ortamda Meydana Gelen Akran Zorbalığı Ne Ölçüde Örtüşüyor? Türk Psikoloji Dergisi, 27(69); 81-100.

Chaux, E., Molano A. and Podlesky P. 2009. Socio-Economic, Socio-Political and Socio-Emotional Variables Explaining School Bullying: A Country-Wide Multilevel Analysis. Aggressive Behavior, 35(6); 520-529.

Coloroso, B. 2003. The Bully, The Bullied, and The Bystander: From Preschool to High School-How Parents and Teachers Can Help Break The Cycle of Violence. New York: Harper Collins Publishers. 272s.

Cowie, H. 2011. Peer Support As An Intervention to Counteract School Bullying: Listen to The Children. Children and Society, 25(4): 287-292.

Craig, W. M. and Pepler, D. J. 1995. Peer Processes in Bullying and Victimization: An Observational Study. Exceptionality Education Canada. 5 (3- 4); 81-95.

Crick, N. R. and Dodge, K.A. 1994. A Review and Reformulation of Social Informationprocessing Mechanisms in Children's Social Adjustment. Psychological Bulletin, 115(1): 74-101.

Crick, N.R. and Grotpeter, J.K. 1995. Relational Agression, Gender and Socialpschological Adjustment. Child Development, 66 (3): 710- 722.

Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T. ve Kandemir, M. 2009. İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Zorbalık Statülerinin Okul İklimi, Prososyal Davranışlar, Temel İhtiyaçlar ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 15(60); 555-576.

Çankaya, İ. 2011. İlköğretimde Akran Zorbalığı. Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(1): 81-92.

Çayırdağ, N. 2006. İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Kültürünü Algılayışları ile Zorbalık Eğilimi ve Zorbalıkla Başetme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 102s.

Çınar, İ. 1999. Eğitim ve Şiddet, Çağdaş Eğitim, 24(254): 42-46.

Çınkır, S. 2006. Okullarda Zorbalık: Türleri, Etkileri ve Önleme Stratejileri. I. Şiddet ve Okul Sempozyumu Bildiri Kitabı. 28-31 Mart 2006, İstanbul.

Delfabbro, P., Lahn, J. and Grabosky, P. 2006. Psychosocial Correlates of Problem Gambling in Australian Students. Australian and New Zealand Journal of Psychiatry 40(6-7); 587-95.

Demanet, J., Houtte, M.V. 2012. The Impact of Bullying and Victimization on Students' Relationships. American Journal of Health Education, 43(2): 104-113.

Demiröz, A. 2019. Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Aile Tutumları ile Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. 133s.

Doğan, A. 2010. Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Akran Zorbalığının İncelenmesi Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 17(3): 149-162.

Doherty, M. J. 2009. Theory of Mind: How Children Understand Others' Thoughts and Feelings. New York: Psychology Press.

Dölek, N. 2002. Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması ve Bir Önleyici Program Modeli. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul. 343s.

Due, P., Holstein, B.E., Lynch, J., et al. 2005. Bullying and Symptoms Among School-Aged Children: International Comparative Cross Sectional Study in 28 Countries. Eur J Public Health, 15(2):128-32.

Duncan, R. D. 2004. Home-School Collaboration and School Bullying: An Ecological Approach to Increase Social Competence in Children and Youth. In Dorothy L. Espelage and Susan M. Swearer (Eds). *Bullying in American Schools: A Social-Ecological Perspective on Prevention and Intervention* (pp. 227- 244). Lawrence Erlbaum Associates Publishers, London.

Düzgün, İ. 2020. Ortaokula Devam Eden Çocukların Sosyodemografik Özellikleri ile Akran Zorbalığı Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul. 108s.

Eminoğlu, M. 2018. Ergenlerde Sosyal ve Duygusal Yalnızlık ile Akran Zorbalığı Arasında Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü. Bayburt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı Yüksek Lisans Tezi. Bayburt.143s.

Ergün, D. 2011. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Ortaöğretim 6.,7., 8. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Yaygınlığı ve Risk Faktörlerinin Belirlenmesi. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. İstanbul, 142s.

Ertan, D. 2012. Akran Zorbalığında Aileye ve Okula İlişkin Risk ve Koruyucu Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. 164s.

Esbensen, F. A., Carson, D. C. 2009. Consequences of Being Bullied: Results From A Longitudinal Assessment of Bullying Victimization in A Multisite Sample of American Students. *Youth & Society*, 41(2): 209-233.

European Community European Social Fund. 2001. Bullying: A Reader for The Diploma for Connexions Personal Advise, Rs. www.connexions.gov.uk, 1-77.

Farrington, D. P. 1993. Understanding and Preventing Bullying. *Crime and Justice*, The University of Chicago.17, 381–458.

Filiz, A. 2009. Farklı Lise Türlerindeki Öğrencilerin Empatik Eğilimleri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi (Kartal İlçesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, 137 S.

Flouri, E. and Buchanan, A. 2003. The Role of Mother Involvement and Father Involvement in Adolescent Bullying Behavior. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(6): 634-644.

Frisén, A., Holmqvist, K., and Oscarsson, D. 2008. 13-Year-Olds "Perception of Bullying: Definitions, Reasons for Victimisation and Experience of Adults" Response. *Educational Studies*, 34 (2): 105–117.

Furniss, C. 2000. Bullying In Schools: It's Not A Crime-Is It? *Education and The Law*, 12(1): 9-29.

Genç, G. 2007. Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya, 239s.

Genç, G., Aksu, M. B. 2010. Genel Lise Öğrencilerinin Zorba Kurban Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2); 413-448.

Glover, D., Gough G, Johnson M, and Cartwright, N. 2000. Bullying in 25 Secondary Schools: Incidence, Impact and Intervention. *Educational Research*.42(2);141-156.

Göker, R. 2009. Okullarda Akran Zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (2); 1-27.

Griffiths, L. J., Wolke, D., Page, A. S., Horwood, J. P., tje ALSPAC Study Team 2006. Obesity and Bullying: Different Effects for Boys and Girls. *Arch Dis Child*. 91(2):121-5.

Gropper, N. and Froschl, M. 2000. The Role of Gender in Young Children's Teasing and Bullying Behavior. *Equity and Excellence in Education*, 33(1): 48-56.

Gültekin, Z. ve Sayıl, M. 2005. Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 8(15); 47-61.

Gümüşler-Başaran, A. 2014. Rize İli Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Zorbalığı Önleme Eğitimi Etkisinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas. 156s.

Gürhan, N. 2017. Her Yönü ile Akran Zorbalığı. *Türkiye Klinikleri / Psychiatry Nurs*. 3(2); 175-81.

Gürsoy, E. C. 2010. Ergenlerde Sosyodemografik Özelliklere ve Algılanan Sosyal Destek ile Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 107s.

- Güvenir, T. Okulda Akran İstismarı, Ankara, Kök Yayıncılık, 2010. 152s.
- Güvenir, T. 2004. <https://Bianet.Org/Bianet/Siyaset/50299-Okulda-Akran-İstismari> Erişim Tarihi 30.12.2019.
- Hawkins, D. L., Pepler, D. J., and Craig, W. M. 2001. Naturalistic Observations of Peer Interventions in Bullying. *Social Development*, 10 (4): 512–527.
- Hilooğlu, S. 2009. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbaca Davranışlarını Yordamada Sosyal Beceri ve Yaşam Doyumunun Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 107s.
- Holt, M. K. ve Espelage, D.L. 2007. Perceived Social Support among Bullies, Victims, and Bully-Victims. *J. Youth Adolescence*, 36(8):984-994.
- Houbre, B., Tarquinio, C., Thuillier, I. and Hergott, E. 2006. Bullying Among Students and Its Consequences on Health. *European Journal of Psychology of Education*, 21(2):183-208.
- İncedal, Z. 2012. Karaman İl Merkezindeki İlköğretim İkinci Kademedeki Okuyan Öğrencilerde Zorba ya da Kurban Olma Sıklığı ve Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, 140s.
- Juvonen, J., Nishina, A., Graham, S. 2000. Peerharassment, Psychological Adjustment, and Schoolfunctioning in Early Adolescence. *Journal Ofeducational Psychology*, 92; 349-359.
- Kalafat, M. 2018. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarında Akran Zorbalığı ve Yönetici Davranışları. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce, 236 s.
- Kanetsuna, T., Smith, P.K. and Morita, Y. 2006. Coping with Bullying at School: Children's Recommended Strategies and Attitudes to School-Based Interventions in England and Japan. *Aggressive Behavior*, 32(6):570 – 580.
- Kapçı, E. G. 2004. İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1): 1-13.

Kartal, H. ve Bilgin, A. 2009. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenler ve Öğrenim Gören Öğrencilerin Zorbalığa Yönelik Görüşleri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7 (3): 539–562.

Kartal, H. ve Bilgin, A. 2012. İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığın Nedenleri ile İlgili Algıları. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (1): 25–48.

Kaufman-Goodstein, P. 2013. How to Stop Bullying in Classrooms and Schools: Using Social Architecture to Prevent, Lessen and Bullying. New York: Routledge. 264s.

Kavşut, F. 2009. Ergenlerde Akran Zorbalığı ve Duygusal Zekâ Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksel Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu, 126s.

Kılıç, S. 2010. Akran İstismarının İlköğretim Öğrencilerinin Okul İklimi Algıları Üzerindeki Etkisi (Esenyurt İlçesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 142s.

Kocaşahan, N. 2012. Lise ve Üniversite Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sanal Zorbalık. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 140s.

Koç, Z. 2006. Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Yordanması. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 259s.

Koç, M. 2007. Şiddetin Ortaya Çıkardığı Psikolojik Travmayla Baş Etmede Sporun İşlevselliği. Ahmet Yesevi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18, 167-179.

Kokkinos, C. M. 2013. Bullying and Victimization in Early Adolescence: Associations With Attachment Style and Perceived Parenting. Journal of School Violence, 12(2): 174–192.

Korkmaz, T., Erkin, M., Atbaşı, Z. 2021. Akran Zorbalığı Kavramının Lisansüstü Tezlerde İncelenmesi. Turkish Special Education Journal: International. 3(1); 1-19.

Kowalski, R.M. and Limber, S. P. 2013. Psychological, Physical and Academic Correlates of Cyberbullying and Traditional Bullying. Journal of Adolescent Health, 53(1); 13-20.

Kristensen, S. M. and Smith, P. K. 2003. The Use of Coping Strategies By Danish Children Classed as Bullies, Victims, Bully/ Victim and Not Involved, in Response to Different (Hypothetical) Types of Bullying. *Scandinavian Journal of Psychology*, 44(5): 479-88.

Ledley, D. R., Storch, E. A., Coles, M. E., Heimberg, R. G., Moser, J., Bravata, E. A. 2006. The Relationship Between Childhood Teasing and Later Interpersonal Functioning. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 28(1): 33-40.

Lee, C. 2004. Preventing Bullies in Schools. Paul Chapman Publishing, London. 110s.

Lewis, S. F., Fremouw, W. 2001. Dating Violence: A Critical Review of The Literature. *Clinical Psychology Review*, 21(1); 105–127.

Longaretti, L. 2001. Making Schools Safe for Learning. *EQ Australia*, 1, 39-41.

Ma, L., Phelps, E., Lerner, J. V., Lerner, R. M. 2009. Academic Competence for Adolescents Who Bully and Who Are Bullied. *Journal of Early Adolescence*, 29(6): 862-897.

Maines, B. ve Robinson, B. 1992. The No Blame Approach to Bullying in Schools, ISPA İstanbul Kolokyumu'nda Sunulan Bildiri Metni. Malden, MA Blacwell Publishers Ltd.

MEB, 2017. Millî Eğitim Bakanlığı 2017 Yılı İdare Faaliyet Raporu. https://Sgb.Meb.Gov.Tr/Meb_İys_Dosyalar/2017_02/28172815_2016_FR_Webde_Yaymlanacak_Kitap.Pdf

Mendes-Ferreira A, Et Al. 2009 The Production of Hydrogen Sulphide and Other Aroma Compounds By Wine Strains of *Saccharomyces Cerevisiae* in Synthetic Media With Different Nitrogen Concentrations. *J Ind Microbiol Biotechnol* 36(4); 571-83.

Mercan, H., Yıldırım Sarı, H. 2018. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkisi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26(1); 21-29.

Molcho, M., Craig, W., Due, P., Pickett. W., Harel-Fisch, Y., Overpeck, M., The HBSC Bullying Writing Group 2009. Cross-National Time Trends in Bullying Behaviour 1994- 2006: Findings from Europe and North America. *International Public Health*., 54(2): 225-234.

Mundy, L.K., Canterford, L., Kosola, S., Degenhardt, L., Allen, N.B. and Patton, G.C. 2017. Peer Victimization and Academic Performance in Primary School Children. *Academic Pediatrics*, 17(8); 830-836.

Nakamoto, J., Schwartz, D. 2010. Is Peer Victimization Associated with Academic Achievement? A Meta- Analytic Review. *Social Development*, 19(2): 222-242.

Nilüfer, Ü. 2019. Akran Zorbalığı ile Ergenlerin Algıladıkları Aile İşlevselliğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 144s.

O'Brennan, L. M., Bradshaw, C. P., Sawyer, A. L. 2009. Examining Developmental Differences in The Social-Emotional Problems Among Frequent Bullies, Victims and Bully Victims. *Psychology in the School*, 46(2): 100-115.

O'Connell, P., Pepler, D., and Craig, W. 1999. Peer İnvolvement in Bullying: Insights and Challenges for Intervention. *Journal of Adolescence*, 22(4): 437-452.

OECD, 2017. Çevresel Performans İncelemeleri. Türkiye 2017-19 İzleme Süreci. https://www.oecd.org/environment/countryreviews/EPR_Turkey_Reviewprocess_Turkish.Pdf.

Olweus, D. 1991. Bully / Victim Problems among School Children: Basic Facts and Effects of A School Based İntervention Program, Pepler and K. Rubin (Ed.), *The Development and Treatment Of Childhood Aggression*, s. 411-448. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Olweus, D. 1993. Bullies on The Playground: The Role of Victimization. in C. Hart (Ed.), *Children on Playgrounds: Research Perspectives and Applications*, pp.85-128, State University of New York Press.

Olweus, D. 1994. Annotation: Bullying at School: Basic Facts and Effects of A School Based İntervention Program. *Child PsychoL Psychiatry*, 35 (7): 1171-1190.

Olweus, D. 1999. *The Nature Of School Bullying. Across-National Perspective*, Londol and Nev York: Routledge. 400s.

Olweus, D., Limber, S., and Mihalic, S.F. 1999. Bullying Prevention Program. In Blueprints for Violence Prevention: Book 9, Edited by D.S. Elliott. Boulder, CO: University of Colorado, Institute of Behavioral Science, Center for the Study and Prevention of Violence. 109s.

Olweus, D. 2003. A Profile Of Bullying at School. Educational Leadership: Journal of the Department of Supervision and Curriculum Development, N.E.A 60(6):12-17.

Özada, A. 2018. Gençlerin Demografik Özellikleri, Aile ve Arkadaşlık İlişkileri İle Okul Yaşamının Akran Zorbalığına Etkisi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 166s.

Özeren, G. S. 2021. Aile İşlevselliğine, Bağlanmaya ve Evlilik Beklentilerine İlişkin Kadınlar ve Erkeklerin Değerlendirmeleri. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Nisan, 9(115):155-165.

Özeren, G.S. 2016. Bir Grup Hemşirelik Öğrencisinde Anne-Baba Bağlanma Biçimlerinin Kişilerarası İlişkilere Etkisi. İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Doktora Programı. Doktora Tezi. İstanbul.

Özkan, Y. ve Çifci, E.G.2010. Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki İlköğretim Okullarında Akran Zorbalığı, İlköğretim Online, 9(2): 576-586.

Öztürk, H. 2019. Ortaöğretim Öğrencilerinin Akran Zorbalığı İlişkisinde Zorba veya Kurban Olma Durumlarını Etkileyen Faktörler ve Okul Sosyal Hizmeti. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 120s.

Pasin, S. 2017. Okul Öncesi 3-6 Yaş Arasında Görülen Akran Zorbalığı Konusunda Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 115s.

Pekel, N. 2004. Akran Zorbalığı Grupları Arasında Sosyometrik Statü, Yalnızlık ve Akademik Başarı Durumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 103s.

Pekel-Uludağlı, N. ve Uçanok, Z. 2005. Akran Zorbalığı Gruplarında Yalnızlık ve Akademik Başarı ile Sosyometrik Statüye Göre Zorba/Kurban Davranış Türleri. Türk Psikoloji Dergisi, 20(56); 77-92.

Peker, A. ve Gültekin, M. 2014. The Investigation of The Effect on Social Skills of Gender and Coping Strategies for Bullying. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 16(1): 11-17.

Pelendecioğlu, B. 2011. Lise Öğrencilerinde Zorbalık Olgusunun Okul Yaşam Kalitesi ve Empati Değişkenleri Bakımından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, 124s.

Perren, S. 2000. Kindergarten Children Involved in Bullying: Social Behavior, Peer Relationships and Social Status. Doctoral Dissertation, Selbstver. 259s.

Pişkin, M. 2002. Okul zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(2): 531-562.

Pişkin, M. 2003. Okullarımızda Yaygın Bir Sorun: Akran Zorbalığı. Yedinci Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. İnönü Üniversitesi. Malatya.

Pişkin, M. ve Ayas, T. 2011. Akran Zorbalığı Ölçeği: Çocuk formu. Akademik Bakış Dergisi, 23, 1-12.

Pişkin, M. ve Ayas, T. 2015. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi. 50: 316- 324.

Rigby, K. 2003. Consequences of Bullying in School. Canada Journal Psychiatry 48,(9).

Rigby, K. 2005. Why Do Some Children Bully at Schools?: The Contributions of Negative Attitudes Towards Victims and The Perceived Expectations of Friends, Parents and Teachers. Social Psychology International, 26(2): 147-161.

Rigby, K. and Slee, P. T. 1991. Bullying Among Australian School Children: Reported Behavior and Attitudes Toward Victims. The Journal of Social Psychology, 131(5): 615- 627.

Roland, E. 1989. Bullying: The Scandinavian Research Tradition. In: D Tattum, D Lane (Eds.): Bullying In Schools. Stoke-On-Trent: Trentham, pp. 21-32.

Roland, E. 2000. Bullying in School: Three National Innovations in Norwegian Schools in 15 Years. Aggressive Behavior, 26 (1): 135–143.

Saldıraner, M. 2019. Ortaokul Yöneticilerinin Bakış Açısından Okullarındaki Akran Zorbalığının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin, 117s.

Salı, G. 2014. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Akran İlişkilerinin ve Akran Şiddetine Maruz Kalmanın Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 43(2): 195-216.

Salmivalli, C., Karhunen, J., and Lagerspetz, K. M. 1996. How Do The Victims Respond To Bullying?. Aggressive Behavior, 22(2): 99-109.

Sarı, C., Demirbağ, B.C. 2019. İlk ve Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Sosyodemografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi: İlçe Örneği. Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi 1 (3); 119-131

Satan, A. 2006. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorba Davranış Eğilimlerinin Okul Türü ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler İle İlişkisi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul. 187s.

Satan, A. 2011. Ergenlerde Akran Baskısı Benlik Saygısı ve Alkol Kullanımı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 34(34): 183-194.

School Bullying And Common Health Symptoms. (1996), (Electronic Version), Pediatric Alert, 21 (16), 91-92. Database: Academic Search Premier. ISSN: 0160-0184.

Schwartz, D., Chang, L., Farver, J.M. 2001. Correlates Ofvictimization in Chinese Children's Peer Groups. Developmental Psychology, 37;520-532.

Shariff, S. 2005 Cyber-Dilemmas in The New Millennium: Balancing Free Expression And Student Safety In Cyber-Space. Special Issue: Schools And Courts: Competing Rights in The New Millennium. Mcgill Journal Of Education. 40(3); 467-487.

Siegel, C. T. 2008. School-Wide Positive Behavior Support Programs in Elementary Schools. Unpublished Master's Thesis. Dominican University of California, California. 38s.

Siyez, D. M. Kaya, A. 2011. Akran Zorbalığı Gruplarında Empatik Eğilim. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 12(2); 23-43 .

Smith, J., Twemlow, S. W., ve Hoover, D. W. 1999. Bullies, Victim and By-Standers: A Method of in-School Intervention and Possible Parental Contributions. *Child Psychiatry and Human Development*, 30(1): 29-37.

Smith, P. K. ve Ananiadou, K. 2003. The Nature of School Bullying and The Effectiveness of School-Based Interventions. *Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 5 (2): 189-209.

Sullivan, K., Cleary M., Sullivan G. 2003. *Bullying in Secondary Schools: What It Looks Like and How to Manage It*, Sage, 255p.

Şahan, B. 2010. İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Şiddet Olgusuna İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 233s.

Şen, M. 2009. 3-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 128s.

Tapper, K., and Boulton, M. J. 2005. Victim and Peer Group Responses to Different Forms of Aggression Among Primary School Children. *Aggressive Behavior*, 31(3): 238–253

Tattum, D. P. 1994. *Bullying in Schools*. (Tattum, D. P ve Lane, D. A. Ed.). Staffordshire: Trentham Books Limited.

TDK. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> Erişim: 08.02.2020

Tekin, M. 2006. Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Zorbalığa Maruz Kalmaları İle İlgili Tutum ve Görüşleri. I. Şiddet ve Okul Sempozyumu, İstanbul: MEB Ve UNICEF İşbirliği.

Tezcan, T. 2015. Liseli Gençler ve Akran Zorbalığı: İstanbul Örneği. İstanbul: Genç Hayat Yayınları <http://genchayat.org/wp-content/uploads/2015/11/AkranZorbaligiRapor.09.10.15.pdf> . Erişim Tarihi: 21.01.2020

Tıprıdamaz-Sipahi, H. 2008. İzmir İli Bornova İlçesinde İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı, Etkileyen ve Eşilik Eden Faktörler. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir. 136s.

Totan, T., Kabakçı, Ö. F. 2010. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Sosyal Duygusal Öğrenme Becerilerinin Zorbalığı Yordama Gücü. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(2); 575-600.

Totan, T. 2008. Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu, 133s.

Totan, T., Yöndem, Z. D. 2007. Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. Ege Eğitim Dergisi, 8(2): 53-68.

Tura, G. 2008. Akran Zorbalığına Maruz Kalmayı Yordayan Özellikler. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 97s.

Uluyurt, F. 2012. Bazı Değişkenlere göre Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocuklarının Akran İlişkileri. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 156s.

Ural, B., Özteke N. 2007. Okulda Zorbalık, Kök Yayıncılık, Ankara, 139s.

Uysal, H. 2011. Okul Öncesi Dönemde Görülen Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 187s.

Ünal, N. 2019. Akran Zorbalığı İle Ergenlerin Algıladıkları Aile İşlevselliğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 114s.

Ünaldı, E. 2017. Anne Babası Boşanmış Çocuklarda Algılanan Anne Baba Tutumlarının Akran Zorbalığı Davranışı ile İlişkisi. Yüksel Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. 77s.

Ünalnış, M. 2010. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Zorba/Kurban Davranışları ile Sosyal Beceri ve Şiddete Yönelik Tutumları. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tokat, 218s.

Weerman, F. M., Harland, P., van der Laan, P. H. 2007. Misbehaviour at School and Delinquency Else Where a Complex Relationship. Criminal Justice Review, 32(4): 358- 379.

West, P. 1997 Health Inequalities in The Early Years: Is There Equalisation in Youth? Soc Sci Med., 44(6):833-58.

Whitney, I. and Smith, P. K. 1993. A Survey of The Nature and Extent of Bullying in Junior, Middle and Secondary Schools. Educational Research, 32,3-25.

Whitted, K. S., David, R., Dupper; 2005. Best Practises for Preventing or Reducing Bullying in Schools. Children and Schools, 27(3): 167–175.

Wilcox, C. 2005. Needs Assessment and Development of Bullying Prevention Program for Elementary School Students. Unpublished Master's Thesis. The State University, New Jersey. 24p.

Yaban, E.H. 2010. Ergenlerin Arkadaşlık Niteliği, Ebeveynden ve Okul Ortamında Öğretmenden Algılanan Destek ile Akran Zorbalığı/Zorbalığa Maruz Kalma Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 151s.

Yalçın, Ö., Erdoğan, A. 2013. Şiddet ve Agresyonun Nörobiyolojik, Psikososyal ve Çevresel Nedenleri. Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 5(4) ; 388-419.

Yaman, E., Eroğlu Y, Peker, A.2011. Başa Çıkma Stratejileriyle Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık, 1. Baskı, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 256s.

Yoleri, S. 2014. The Predictive Effects of The Behaviour Problem Variables on Peer Victimization in Preschool Children. Early Child Development and Care, 184(9-10): 1447-1457.

EKLER

EK 1

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Sinop Üniversitesi Disiplinerarası Çevre Sağlığı Yüksek Lisans Öğrencisi Emin BAŞ tarafından yürütülen “Ortaöğretimde Akran Zorbalığı, Zorba/Mağdur Olmayı Etkileyen Kişisel ve Çevresel Unsurlar-Samsun Örneği” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkında sahipsizsiniz. Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen formlardaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Araştırmayla İlgili Bilgiler

Araştırmanın Amacı: Samsun İli Terme ilçesinde yer alan okullarımızda ortaöğretim öğrencileri arasında akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin ve bu zorbalığın boyutlarının tespit edilmesi, akran zorbalığına neden olan sebeplerin neler olabileceğinin değerlendirilme ve elde edilen değerlendirme sonuçlarının, okul yönetimleri ile paylaşarak hem akran zorbalığı hususuna dikkat çekilmesi hem de okullarımızda akran zorbalığı ile ilgili mücadele çalışmalarına destek vermesini amaçlanmaktadır.

Araştırmanın İçeriği: Araştırma Samsun Milli Eğitim İl Müdürlüğüne bağlı devlet okullarında ortaöğretime devam eden 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı ilişkisinde, zorba ve kurban olma durumlarının okul ve aileden kaynaklanan hangi faktörlere göre şekillendiğini incelemek üzere Kişisel Bilgi Formu ve Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Ergen Formu ile uygulanacaktır.

Çalışmaya Katılım Onayı

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkânı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:.....

(Varsa) Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin; Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:.....

EK 2

KATILIMCI BİLGİ FORMU

Aşağıdaki her bir soruya sizin için uygun olan seçenekteki parantez içine (X) işareti koyarak yanıt veriniz.

1. Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

2. Yaşınız:

3. Kardeş Sayınız: Yok () Tane

4. Kaçınıcı Çocuksunuz?

5. Doğum Yeriniz Neresidir?

6. Kaçınıcı Sınıftasınız? 8. Sınıf () 7. Sınıf ()

7. Ailenizin Aylık Gelir Düzeyini Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Çok Düşük () Düşük () Orta () Yüksek () Çok Yüksek ()

8. Annenizin Eğitim Durumu:

Okuryazar Değil () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu ()

Üniversite Mezunu ()

9. Babanızın Eğitim Durumu:

Okuryazar Değil () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu ()

Üniversite Mezunu ()

10. Anneniz Sağ mı?

Sağ () Vefat Etti ()

11. Babanız Sağ mı?

Sağ () Vefat Etti ()

12. Anne-babanız sağ ise Anne-Babanızın Beraberlik Durumu:

Evli () Boşandı () Boşanmadılar ama ayrı yaşıyorlar ()

13. Anne-babanız boşandı ise tekrar evlilik yaptılar mı?

Annem Evlendi () Babam Evlendi () İkisi de Evlendi ()

14. Anneniz öz mü üvey mi?

Öz () Üvey ()

15. Babanız öz mü üvey mi?

Öz () Üvey ()

16. Annenizin mesleği nedir?

Ev Hanımı/Çalışmıyor () Memur () İşçi () Serbest Meslek ()

Diğer

17. Babanızın mesleği nedir?

Çalışmıyor () Memur () İşçi () Serbest Meslek ()

Diğer

18. Kardeşleriniz ile ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?

Çok İyi () İyi () Orta () Çok Kötü () Kötü ()

19. Okuldaki başarınızı nasıl değerlendirirsiniz?

Çok Başarılı () Başarılı () Orta Düzeyde Başarılı () Başarısız ()

Çok Başarısız ()

20. Bir önceki yıla ait okul ortalamanız nedir?

21. Akranlarınız ile ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?

Çok İyi () İyi () Orta () Çok Kötü () Kötü ()

22. Öğretmenleriniz ile ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?

Çok İyi () İyi () Orta () Çok Kötü () Kötü ()

23. Okulunuzu seviyor musunuz?

Evet () Hayır ()

EK 3

AKRAN ZORBALIĞI ÖLÇEĞİ ERGEN FORMU

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda öğrenciler arasında zaman zaman gözlenen bir takım söz ve eylemler yer almaktadır. Bazı öğrenciler bu söz ve eylemleri bazen tek başlarına bazen de arkadaşlarıyla birlikte yaparak kendilerinden daha güçsüz öğrencileri rahatsız ederler. Sizden istenen bu söz ve eylemlere;

a) ne sıklıkla uğradığınızı ve

b) ne sıklıkla yaptığınızı ilgili maddenin karşısına işaretlemenizdir.

Adınızı ve soyadınızı yazmayınız ve sorulara lütfen dürüst cevap veriniz. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacak ve hiç kimseye gösterilmeyecektir.

Hepinize şimdiden teşekkürler.

Sınıfınız :

Cinsiyetiniz :

		BANA YAPILDI					BEN YAPTIM				
		Hemen hemen her gün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman	Hemen hemen her gün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman
1	El-kol şakası yaparak rahatsız etme										
2	Rahatsız etmek amacıyla sürekli olarak gıdıklama										
3	Saç ve kulak çekme										
4	Oturmak üzereyken altına rahatsız edici bir cisim koyma										
5	Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme										
6	Oyun oynarken sahayı ya da bir mekânı güç kullanarak terk etmeye zorlama										
7	Çimdik atma, ısırma										
8	Kalem, toplu iğne vb. sivri cisimler ile saldırmak										
9	İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme										

10	Zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, fırlatma													
11	Kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma													
12	Sopa, çubuk, cetvel vb. cisimler ile vurma													
13	Tekme-tokat atma, yumruk atma, yüze, kafaya, enseye vurma													
14	Bıçak, muşta, tornavida, maket bıçağı vb. kesici aletlerle saldırma veya korkutma													
15	Tabanca gibi ateşli ve patlayıcı maddelerle saldırma ya da korkutma													
16	Saç ve ten rengi, dış yapısı, dış görünüşü, giysileri, beden yapısı ya da bedensel özürüyle alay etme													
17	Aksanı, şivesi ya da konuşma tarzıyla alay etme													
18	Adı ya da soyadıyla dalga geçme, hoş gitmeyen, küçük düşürücü isimler (lakap) takma													
19	Anne, baba ya da ailesinin bazı özellikleriyle alay etme													
20	Küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme													
21	Çeşitli nedenlerle sataşma, hakaret etme, küçük düşürme, utandırma, aşağılama, dalga geçme, alay etme, incitme, kızdırma, ağlatma.													
22	Tehdit etme													
23	Oyuna ve çeşitli etkinliklere almama													
24	Grup dışına iterek yalnızlığa terk etme													
25	Görmezden gelme, yok sayma													
26	Dışlamak amacıyla konuşmama, sorularına cevap vereme													
27	Diğer öğrencilerin de konuşmasını ve arkadaşlık yapmasını engelleme													
28	Arkadaşlarını kendisine karşı kışkırtarak aralarının bozulmasına çalışma													
29	Aleyhinde söylentiler çıkarma ve yayma													
30	Yapmadığı şeylerle ilgili iftira ve asılsız söylentiler ile suçlanma ve zor duruma düşürülme													
31	Hakkında çeşitli yerlere çirkin yazılar yazma													
32	Yapmadığı şeylerle ilgili öğretmene şikâyet etme													
33	Sırlarını başkalarına anlatarak zor duruma düşürme													
34	Para ya da okul harçlığını zorla alma													

35	Eşyalarını ya da yiyeceklerini zorla alma													
36	Kantinden zorla bir şeyler ısmarlatma													
37	Para ya da eşyalarını çalma													
38	Kalem, kitap, defter vb eşyalarını kasıtlı olarak yırtma, kırma, atma, yakma													
39	Defter ya da kitaplarını karalama ya da üzerlerine kötü şeyler yazma													
40	40 Kasıtlı olarak elbiselerini yırtma, yırtmaya çalışma, kirletme													
41	Baskıyla telefonuna kontör yükletme													
42	Ödünç alınan para ya da eşyayı geri vermeme													
43	Çanta ya da diğer eşyalarını izinsiz karıştırma													
44	Cinselliği çağrıştıran beden ve yüz ifadelerini kullanma (dudağı yalama, göz süzme, el-kol hareketleri yapma vb.)													
45	Yavru, fısıltı, yakışıklı diye laf atarak rahatsız etme													
46	Birini onun isteği dışında cinsel amaçla öpme, dokunma ya da bunları yapmaya çalışma													
47	Birinin giysilerini (etek, eşofman vb.) isteği dışında açarak rahatsızlık verme													
48	Rahatsız edici cinsel içerikli fiziksel şakalar yapma													
49	Cinsel içerikli isim takma (gay, lezbiyen, sapık vb.)													
50	Rahatsız edici cinsel içerikli sözel şakalar yapma													
51	İstemediği halde cinsel konuları konuşmaya zorlama.													
52	Cinsel içerikli söylentiler çıkarma ve yayma													
53	53 Tuvaletin duvar ya da kapısına, birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma.													

ETİK KURUL KARARI

Evrak Tarih ve Sayısı: 07/02/2020-E.741

T.C.
SINOP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : 55317723-604.01.01-E.
Konu : İnsan Araştırmaları Etik Kurulu
Kararı

Sayın Emin BAŞ
Samsun Terme Kozluk Ortaöğretim Okulu Müdür Yardımcısı

İlgi : İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 05.02.2020 tarihli ve 2020-04 sayılı karar yazısı.

İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan alınan ilgede kayıtlı "Etik Kurul Başvurusu" konulu yazı ve ekinde yer alan İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönetim Kurulu Kararının bir örneği yazımız ekinde gönderilmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Ahmet TABAK
Rektör Yardımcısı

Ek: İlgi Yazı (2 sayfa)

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://ebelgedogrulama.sinop.edu.tr/envision.sorgula/belgedogrulama.aspx?V=BELM3S5RT>

Korucuk Mah. Trafo Sok. 15 Temmuz Yerleşkesi No:36 Rektörlük Binası 57000 Merkez / SINOP
E-Posta : gensek@sinop.edu.tr
Web : www.sinop.edu.tr
Telefon : (0 368) 271 57 68

Kep : sinopuniversitesi@hs01.kep.tr
Faks : (0 368) 271 57 70

Bilgi İçin : Arzu YAVUZ
Unvan : Şef
Dahili : 1209

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönetim Kurulu Kararları

Toplantı Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
05.02.2020	01	2020/04

Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönetim Kurulu Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Nuri DİCLE başkanlığında 05.02.2020 tarihinde 10.00-12.00 saatleri arasında Eğitim Fakültesi Toplantı Salonunda toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

KARAR NO:2020/04

Üniversitemiz Fen Bilimleri Enstitüsü Disiplinler Arası Çevre Sağlığı Programı Yüksek Lisans öğrencisi Emin BAŞ'ın 10.12.2019 tarihinde Rektörlük Makamına verdiği dilekçesi ile ilgili görüşüldü.

Üniversitemiz Fen Bilimleri Enstitüsü Disiplinler Arası Çevre Sağlığı Programı Yüksek Lisans öğrencisi Emin BAŞ ile Sağlık Yüksekokulu öğretim üyesi Dr. Öğr. Üyesi Gül Sultan ÖZEREN'in "Ortaöğretimde Akran Zorbalığı, Zorba / Mağdur Olmayı Etkileyen Kişisel ve Çevresel Unsurlar - Samsun Örneği" başlıklı çalışmasının ve çalışmasında kullanacağı aşağıda örneği verilmiş üç (3) sayfalık ölçme araçlarının fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvuruca ait olmak üzere Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesine uygun olduğunun kabulüne ve sonucun Üniversitemiz Fen Bilimleri Enstitüsü Disiplinler Arası Çevre Sağlığı Programı Yüksek Lisans öğrencisi Emin BAŞ'a bildirmek üzere Rektörlük Makamına arzına oybirliği ile karar verildi.

KARAR KARŞI FORMU

Aşağıdaki her bir soruya *evet* ya da *hayır* şeklinde yanıt veriniz.

1. Çalışma Etik () Etik ()

2. Çalışma ()

3. Çalışma Başarı () Başarı ()

4. Çalışma Başarı () Başarı ()

5. Çalışma Başarı () Başarı ()

6. Çalışma Başarı () Başarı ()

7. Çalışma Başarı () Başarı ()

8. Çalışma Başarı () Başarı ()

9. Çalışma Başarı () Başarı ()

10. Çalışma Başarı () Başarı ()

11. Çalışma Başarı () Başarı ()

12. Çalışma Başarı () Başarı ()

13. Çalışma Başarı () Başarı ()

14. Çalışma Başarı () Başarı ()

15. Çalışma Başarı () Başarı ()

16. Çalışma Başarı () Başarı ()

17. Çalışma Başarı () Başarı ()

18. Çalışma Başarı () Başarı ()

19. Çalışma Başarı () Başarı ()

20. Çalışma Başarı () Başarı ()

21. Çalışma Başarı () Başarı ()

22. Çalışma Başarı () Başarı ()

23. Çalışma Başarı () Başarı ()

24. Çalışma Başarı () Başarı ()

25. Çalışma Başarı () Başarı ()

26. Çalışma Başarı () Başarı ()

27. Çalışma Başarı () Başarı ()

28. Çalışma Başarı () Başarı ()

29. Çalışma Başarı () Başarı ()

30. Çalışma Başarı () Başarı ()

31. Çalışma Başarı () Başarı ()

32. Çalışma Başarı () Başarı ()

33. Çalışma Başarı () Başarı ()

34. Çalışma Başarı () Başarı ()

35. Çalışma Başarı () Başarı ()

36. Çalışma Başarı () Başarı ()

37. Çalışma Başarı () Başarı ()

38. Çalışma Başarı () Başarı ()

39. Çalışma Başarı () Başarı ()

40. Çalışma Başarı () Başarı ()

41. Çalışma Başarı () Başarı ()

42. Çalışma Başarı () Başarı ()

43. Çalışma Başarı () Başarı ()

44. Çalışma Başarı () Başarı ()

45. Çalışma Başarı () Başarı ()

46. Çalışma Başarı () Başarı ()

47. Çalışma Başarı () Başarı ()

48. Çalışma Başarı () Başarı ()

49. Çalışma Başarı () Başarı ()

50. Çalışma Başarı () Başarı ()

51. Çalışma Başarı () Başarı ()

52. Çalışma Başarı () Başarı ()

53. Çalışma Başarı () Başarı ()

54. Çalışma Başarı () Başarı ()

55. Çalışma Başarı () Başarı ()

56. Çalışma Başarı () Başarı ()

57. Çalışma Başarı () Başarı ()

58. Çalışma Başarı () Başarı ()

59. Çalışma Başarı () Başarı ()

60. Çalışma Başarı () Başarı ()

61. Çalışma Başarı () Başarı ()

62. Çalışma Başarı () Başarı ()

63. Çalışma Başarı () Başarı ()

64. Çalışma Başarı () Başarı ()

65. Çalışma Başarı () Başarı ()

66. Çalışma Başarı () Başarı ()

67. Çalışma Başarı () Başarı ()

68. Çalışma Başarı () Başarı ()

69. Çalışma Başarı () Başarı ()

70. Çalışma Başarı () Başarı ()

71. Çalışma Başarı () Başarı ()

72. Çalışma Başarı () Başarı ()

73. Çalışma Başarı () Başarı ()

74. Çalışma Başarı () Başarı ()

75. Çalışma Başarı () Başarı ()

76. Çalışma Başarı () Başarı ()

77. Çalışma Başarı () Başarı ()

78. Çalışma Başarı () Başarı ()

79. Çalışma Başarı () Başarı ()

80. Çalışma Başarı () Başarı ()

81. Çalışma Başarı () Başarı ()

82. Çalışma Başarı () Başarı ()

83. Çalışma Başarı () Başarı ()

84. Çalışma Başarı () Başarı ()

85. Çalışma Başarı () Başarı ()

86. Çalışma Başarı () Başarı ()

87. Çalışma Başarı () Başarı ()

88. Çalışma Başarı () Başarı ()

89. Çalışma Başarı () Başarı ()

90. Çalışma Başarı () Başarı ()

91. Çalışma Başarı () Başarı ()

92. Çalışma Başarı () Başarı ()

93. Çalışma Başarı () Başarı ()

94. Çalışma Başarı () Başarı ()

95. Çalışma Başarı () Başarı ()

96. Çalışma Başarı () Başarı ()

97. Çalışma Başarı () Başarı ()

98. Çalışma Başarı () Başarı ()

99. Çalışma Başarı () Başarı ()

100. Çalışma Başarı () Başarı ()

16. Anamnez nedir? ()

17. Anamnez nedir? ()

18. Anamnez nedir? ()

19. Anamnez nedir? ()

20. Anamnez nedir? ()

21. Anamnez nedir? ()

22. Anamnez nedir? ()

23. Anamnez nedir? ()

24. Anamnez nedir? ()

25. Anamnez nedir? ()

26. Anamnez nedir? ()

27. Anamnez nedir? ()

28. Anamnez nedir? ()

29. Anamnez nedir? ()

30. Anamnez nedir? ()

31. Anamnez nedir? ()

32. Anamnez nedir? ()

33. Anamnez nedir? ()

34. Anamnez nedir? ()

35. Anamnez nedir? ()

36. Anamnez nedir? ()

37. Anamnez nedir? ()

38. Anamnez nedir? ()

39. Anamnez nedir? ()

40. Anamnez nedir? ()

41. Anamnez nedir? ()

42. Anamnez nedir? ()

43. Anamnez nedir? ()

44. Anamnez nedir? ()

45. Anamnez nedir? ()

46. Anamnez nedir? ()

47. Anamnez nedir? ()

48. Anamnez nedir? ()

49. Anamnez nedir? ()

50. Anamnez nedir? ()

51. Anamnez nedir? ()

52. Anamnez nedir? ()

53. Anamnez nedir? ()

54. Anamnez nedir? ()

55. Anamnez nedir? ()

56. Anamnez nedir? ()

57. Anamnez nedir? ()

58. Anamnez nedir? ()

59. Anamnez nedir? ()

60. Anamnez nedir? ()

61. Anamnez nedir? ()

62. Anamnez nedir? ()

63. Anamnez nedir? ()

64. Anamnez nedir? ()

65. Anamnez nedir? ()

66. Anamnez nedir? ()

67. Anamnez nedir? ()

68. Anamnez nedir? ()

69. Anamnez nedir? ()

70. Anamnez nedir? ()

71. Anamnez nedir? ()

72. Anamnez nedir? ()

73. Anamnez nedir? ()

74. Anamnez nedir? ()

75. Anamnez nedir? ()

76. Anamnez nedir? ()

77. Anamnez nedir? ()

78. Anamnez nedir? ()

79. Anamnez nedir? ()

80. Anamnez nedir? ()

81. Anamnez nedir? ()

82. Anamnez nedir? ()

83. Anamnez nedir? ()

84. Anamnez nedir? ()

85. Anamnez nedir? ()

86. Anamnez nedir? ()

87. Anamnez nedir? ()

88. Anamnez nedir? ()

89. Anamnez nedir? ()

90. Anamnez nedir? ()

91. Anamnez nedir? ()

92. Anamnez nedir? ()

93. Anamnez nedir? ()

94. Anamnez nedir? ()

95. Anamnez nedir? ()

96. Anamnez nedir? ()

97. Anamnez nedir? ()

98. Anamnez nedir? ()

99. Anamnez nedir? ()

100. Anamnez nedir? ()

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönetim Kurulu Kararları

Toplantı Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
05.02.2020	01	2020/04

[illegible][illegible]

VERİ TOPLAMA/ANKET İZİN BELGESİ

Tuncay Ayas

Alıcı: ben

kolaylıklar

Prof. Dr. Tuncay AYAS

Sakarya Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD

11:27 (2 saat önce)

Emin Bas <enginbas25@gmail.com>, 8 Ara 2019 Paz, 19:50 tarihinde şunu yazdı:

Merhaba Hocam,

Ben, Sinop Üniversitesi Disiplinerarası Çevre Sağlığı Bölümünde Yüksekisans programına devam etmekteyim. Yüksekisans tez çalışması olarak "Ortaöğretimde Akran Zorbalığı, Zorba/Mağdur Olmayı Etkileyen Kişisel ve Çevresel Unsurlar-Samsun örneği" isimli tez çalışması yapmak istemekteyim. Bu çalışmamda sizin tarafınızdan geliştirilen "Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeğini" izninizle kullanmak istiyorum.

Saygılarımla.

Emin BAŞ.

2 Ek

T.C.
TERME KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 71373439-10.01-E.14141004
Konu : Yüksek Lisans Anket

05/10/2020

TERME KAYMAKAMLIĞINA

İlgi: Sinop Üniversitesi Rektörlüğü' nün 07/02/2020 tarih ve 741 sayılı yazısı
Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu' nun 05/02/2020 tarih ve 2020-04
sayılı kararı

İlgi yazı ve karar gereği; ilçemiz Kozluk Ortaokulunda Müdür Yardımcısı olarak görev yapan Emin BAŞ'ın Sinop üniversitesi fen bilimleri Enstitüsü Disiplinler Arası Çevre Sağlığı Programı bölümünde Dr.Öğr.Üyesi Gül Sultan ÖZEREN yüksek lisan öğrencisi Yüksek Lisans araştırma konusu "Orta Öğretimde Akran Zorbalığı Zorba/ Mağdur Olmayı Etkileyen Kişisel ve Çevresel Unsurlar " tez anketini İlçemiz Terme ortaokulu ve Terme Ulviye Kır İmam Hatip Ortaokulunda olan öğrencilere uygulaması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Özer ERSOY
İlçe Milli Eğitim Müdürü

O L U R
05/10/2020

Murat ZADELEROĞLU
Kaymakam

Ek: 1 Dilekçe
2.Sinop Üniversitesi Etik Kurulu İzin Yazısı
3:Anket Formu

Adres:
Elektronik Ağ:
e-posta:

Bilgi için:
Tel:
Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 1127-ed03-36ed-8099-6993 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı	Emin	Soyadı	BAŞ
Doğum Yeri	SAMSUN	E-mail	

Eğitim Durumu

	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Sinop Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Disiplinlerarası Çevre Sağlığı Tezli Yüksek Lisans Programı	2021
Ön Lisans	Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü	2020
Lisans	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Amasya Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü	2005

Bilgisayar Bilgisi

Program	Kullanma Becerisi
Windows	Orta Seviye
Office	Orta Seviye

İş Deneyimi

Görevi	Kurum	Süre
Öğretmen	Milli Eğitim Bakanlığında beden eğitimi öğretmeni olarak göreve başladım. Samsun terme kozluk orta okulunda görevime devam etmekteyim	2006-Halen
Müdür yardımcısı	Milli Eğitim Bakanlığında okul müdür yardımcısı olarak göreve başladım. Samsun terme kozluk orta okulunda görevime devam etmekteyim	2018-Halen